

İDARE

Dahiliye vekâletinin aylık mecmuası

Yıl: 3

KÂNUNUEVVEL 1930

Sayı:33

Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü Tayinleri

**İstanbul polis müdüriyeti şube
müdür muavinliği :**

İstanbul polis müdüriyeti şube müdür muavinliğine Darülfünun Hukuk Fakültesi mezunlarından Ömer Halit Bey tayin edilmiştir.

İkinci komiserler :

Gazi Antep ikinci komiserliğine Sivas ikinci komiseri Şükrü, Sivas ikinci komiserliğine Gazi Antep ikinci komiseri Hamdi Efendiler naklen tayin edilmişlerdir.

Komiser muavinleri :

Isparta komiser muavinliğine Urfa sabık komiser muavini İlyas Efendi tayin edilmiştir.

Tekaüt edilenler :

Bayazıt serkomiseri Remzi ve Kırşehir serkomiseri Muhsin Efendiler talep ve istidaları üzerine tekaüde sevk edilmişlerdir.

İnzibat Komisyonları

kararları

Vekâlet inzibat Komisyonunun

8 / 12 / 1930 tarihli

Mukarreratı

89. — Gevar kaymakamı Fikri beyin aldığı takdirnamelerin tevhiidiyle memurin kanunu mucibince kıdemine zammı talebini havi Hâkari Vilâyetinden gönderilen tahrirat okundu.

Memurin kanununda kıdeme haizi tesir olacak takdirnameler mezkûr kanunun neşri tarihinden sonra alâkadar makam tarafından verilecek takdirnameler olduğundan ve mumaileyhin bu kanunun neşrinden evvel almış olduğu takdirnameler tabiatile nazarı itibara alınamayacağından talebinin tervici kabil olmadığına,

90. —Vali muavini Abdulhak Beyin Samutlu köyünün inşasında gösterdiği gayret ve faaliyetinden dolayı taltifine dair Ankara Vilâyetinden varit tezkere okundu.

Hidematı vakiasından dolayı mumaileyhe takdirname verilmesine ve sicilline dercine,

91. — Gerede kaymakamı Fazıl Haluk Beyin köy yolları ve mektep inşaatında gösterdiği gayret ve faaliyetinden dolayı taltifine dair Vilâyetin tahrirâtı okundu.

Hidematı vakiasından dolayı mumaileyhe takdirname verilmesine ve sicilline dercine,

92. — Eşkiya derdestinde faaliyet ve muvaffakiyeti görülen Palu Kaymakamı Mustafa Nami Beyin taltifine dair Elâziz vilâyetinin tahrirâtı okundu.

Hidematı vakiasından dolayı mumaileyhe takdirname verilmesine ve sicilline dercine,

93. — İşreti itiyat ettiğinden İstanbul Vilâyeti inzibat komisyonunca ihracına karar verilen Şile belediye kâtibi Ali efendi hakkındaki kararı havi evrak tetkik edildi.

Memurin kanununun birinci maddesini tefsir eden Büyük Millet meclisinin 468 numaralı kararına nazaran Belediye memurlarının Devlet memuru addedilmeyeğinden ve hakkında memurin kanununa tevfi kan inzibatî muamele tatbiki caiz olamayacağından esas itibariyle salâhiyet haricinde verilen işbu kararın iptalile mahalline iadesine,

94. — Kocaeli Muhasebei Hususiye sabık müdürü Hilmi ve tahsildar Recep efendiler hakkında Kocaeli Vilâyeti inzibat komisyonunca verilen ihraç kararı ve buna müteferri evrak tetkik olundu.

Kefalet kanununun 8 inci maddesinde teftiş ve mürakabenin Maliye Vekâletince Tanzim edilecek bir talimatnameye tevfi k edilmesi musarrah olduğuna göre evvelemirde böyle bir talimatnamenin yapı lıp yapılmayacağını ve muhasebei hususiye müdürlüğüne tebliğ edilip edilmeyeceğinin tetkiki zımmında evrakın mahallî idareler Umum Müdürlüğüne tevdi ine,

95. — İşreti itiyat ettiğinden Edirne İnzibat komisyonunca memuriyetten ihracına karar verilen Keşan Muhasebei

hususiyeye memur refiki Mehmet Sefa efendi hakkındaki karara itiraz etmekle ikinci derecede tetkik edildi.

Tetkikat neticesine nazaran memurun müdafaası alınmadan karar verildiği anlaşıldığından kararı mezkûrun nakzile mahalline iadesine,

96.— Çaltı muhtarı Sadettin ile Tütün ektirdiği ve dolayısıyla ticaretle iştigal ettiği ihbar edilen Çine kaymakamı Sahip Beyin müdafaanamesi evrakı asliye ile birleştirilerek okundu. Mumaileyhin Tütün, Ziraat ve ticaretiyle iştigal etmediği sabit olduğundan hakkında tayini muameleye lüzum olmadığına,

97.— Uluborlu Tahrirat kâtibi Hüseyin Avni efendinin mecburî tahvile tabi tutulması hakkında Isparta Vilâyeti inzibat komisyonunca verilmiş karara itiraz edilmekle ikinci derecede tetkik edildi.

Mezkûr karar kanunî esbap ve delâile istinat etmediğinden nakzile ve mumaileyhin hareketi vazifeyi sui istimal etmek mahiyetinde olduğundan hakkında muamelei kanuniye ifası için evrakın mahalline irsaline,

98. — Varıdatı hususiyeye tahsilâtında muvaffakiyetsizlik gösterdiklerinden mecburî tahvillerine Kocaeli Vilâyeti inzibat komisyonunca karar verilen Karamürsel ve Hendek muhasebei hususiyeye memurları Memduh ve Recep efendiler hakkındaki karara itiraz edildiğinden ikinci derecede tetkik edildi.

Mumaileyhimanın tahsilâtındaki muvaffakiyetsizlikleri dolayısıyla memurin kanununun 77 inci maddesine tevfi kan yapılan nakil ve tahvil muamelesi muvafık görülmekle kararın tastik ve mahalline iadesine,

99. — Ticaret maksadile Tütün ektirdiği Manisa Vilâyetinden bildirilen sabık Akhisar kaymakamı Hakkı Beyin müdafaanamesi evrakı asliye ile birleştirilerek tetkik edildi.

Mumaileyhin Tütün Ziraat ve ticaretile iştiğal ettiği anlaşılmadığından hakkında tayini muameleye lüzum görülmediğine,

110. — Evvelce bir kadınla münasebeti dolayısıyla üç ay hapse mahkûm olduğundan memurin kanununun 49 uncu maddesi mucibince memuriyetten ihracına Aydın Belediye encümenince karar verilen Belediye baş Fen memuru irfan izzet efendi mezkûr karara itiraz ettiğinden ikinci derecede tetkik edildi.

Belediye memurları Devlet memuru olmadığından hakkında memurin kanununun tatbiki caiz olmayacağından mumaileyh hakkında belediye memur ve müstahdemleri nizamnamesinin 12 inci maddesine tevfiakan muamele ifası zımında evrakın Aydın Vilâyetine gönderilmesine,

101.— Varidatı Hususiye tahsilatında lâkaydileri görülen Uluborlu Muhasebei hususiye memuru Hamdi efendi ve rüfekası haklarında Isparta inzibat Komisyonunca verilen karara itiraz edildiğinden ikinci derecede tetkik edildi.

Mumaileyhima haklarında tatbik edilen maddede isabeti kanuniye görülmediğinden kararların nakzile haklarında memurin kanununun 28 inci maddesi mucibince muamele ifa edilmek üzere evrakın mahalline iadesine,

102.— Perveri Sabık kaymakamı Rifat bey hakkındaki evrak ve müdafaanamesi tetkik edildi.

Mumaileyhin Kaza mal müdürü ile alâmeleinnas kavga ettiği anlaşıldığından memuriyet haysiyetini muhil görülen bu hareketinden dolayı tevbihle tecziyesine,

103.— Mektupçu Sait beyin takdirname ile taltifine dair Denizli Vilâyetinin tahrirâtı okundu.

Takdirname verilmesi fevkalâde hizmet ve muvaffakiyet ibrazına mütevakıftır. Sureti işara nazaran mumai-

leyhin vazifesini yaptığı anlaşıldığından şayanı takdir bir cihet görülmediğinden cevaben mahalline iş 'arına.

104.— Bozdoğan kaymakamı Osman Nuri beyin taltifine dair Aydın Vilâyetinin tahrirâtı okundu.

Takdirname verilmesi fevkalâde hizmet ve muvaffakiyet ibrazına bağlı olduğundan sureti iş 'ara nazaran mumaileyhin vazifesini ifa ettiği ve mevzubahs hususatta şayanı takdir bir cihet görülmediğinin cevaben mahalline iş 'arına.

105.— Emniyet işleri U. Müdürlüğü Dördüncü şube Şefi Necati bey hakkındaki evrakın tetkiki Müdürü Umumî Tevfik Hadi beyin huzuriyle yapılmak üzere tehirine,

Vekâlet İnzibat Komisyonu

29/12/1930 tarihi

Mukarreratı

106.— 28/8/930 tarihinde aldığı izni bir ay içinde istimal etmediğinden Dahiliye memurları kanununun 15 inci maddesi fıkrai ahiresi mucibince tekrar izin almağa mecbur iken bu mecburiyeti kanuniyeyi ifa etmeden vazifesi başından ayrıldığı anlaşılan Soma kaymakamı Tahsin beyin müdafaası varit görülmediğinden vazife icabını takdir ve ifada müsamahası görülen mumaileyhin Dahiliye memurları kanununun 20 inci maddesinin 3 üncü fıkrasına tevfikan tevbihine,

107.— Memuriyetten ihracına dair Rize vilâyeti inzibat komisyonunca verilen karara itiraz eden Erhavi nahiyesi sa-

bık müdürü Mustafa efendinin itiraznamesi ve evrakı asliye birleştirilerek okundu.

Dayı zadesi Celâl beyin ölümüne sebebiyet vermekle tahtı zanna alındığından memuriyetten ihracına dair verilen kararın mabihilistinağı olan hususattan ahiren beraat kararı almış olduğu ve esasen karar verilirken müdafaası alınmamış bulunduğu tetkikat neticesinden anlaşılmakla kararı mezkûrun nakzile mahalline iadesine,

108.— Zaruret olmadan merciini tecavüz eden ve resmî muamelelerden dolayı amirini alenen tenkit eylediği anlaşılan sabık Sultaniye kaymakamı Sıtkı beyin müdafaanamesi okundu.

Gayrı varit görülen müdafaasının reddile hareketine tevafuk eden Dahiliye memurları kanununun 22 inci maddesi mucibince altı ay kıdeminden tenziline,

109.— Balıkesir vilâyeti inzibat komisyonunca hakkında verilen mecburî tahvil kararına itiraz eden Armutova müdürü Ahmet Ferit efendinin itiraznamesi evrakı asliye ile birleştirilerek okundu.

İtirazı mezkûr gayrı varit görülmekle reddile muvafıkı kanun bulunan kararın tasdiki ve mahalline iadesine,

110.— Mülğa iskân Umum Müdürlüğü tasarruf işleri şubesinde müdevver evrakın muamelelerini intaç ve ikmal ettiklerinden dolayı takdirname ile taltifleri Nufus işleri umum müdürlüğünün işbu tezkeresile bildirilen Birinci şube şefi Nazım ve memur Ali Rıza ve Faik beylerin hidematı vakıalarından dolayı takdirname ile taltiflerine,

111.— Mülkiye müfettişi Muhtar Kadri beye ait evrakın şevkinde teehhür ve ihmal gösteren Teftiş hey'eti kâtiplerinden Hidayet efendinin müdafaanamesi bu baptaki evrakile birleştirilerek okundu.

Mumaileyh müdafaanamesinde bu tehhürü arkadaşına atf etmek suretile müevvelen itiraf etmekte olduğundan hareketin tevafuk ettiği memurin kanununun 29 uncu maddesi mucibince tevbihle tecziyesine,

112.— Selmi nahiyesi sabık Nufus memuru Aptülkadir efendinin memuriyetten ihracına dair Mardin vilâyeti inzibat komisyonunca verilen karar Mumaileyhin itirazı üzerine ikinci derecede tetkik edildi.

Henüz namzet devresinde bulunduğu anlaşılan mumaileyhin ehliyetsizliği dolayısıyla memurin kanununun 7 inci maddesi mucibince hakkında dairesi amirince muamele ifası icap ederken inzibat komisyonunca ihracına dair karar ittihazı muvafık görülmediğinden kararı mezkûrun nakzile berminvalimuharrer muamele ifa edilmek üzere Mardin vilâyetine iadesine,

113.— Aydın mutasarrıflığından mazul Mehmet Ali beyin Eytamına maaş tahsisi hakkındaki evrakı ziyaa uğratan vilâyetler idaresi Birinci şube tahsis şefi Hamit beyin müdafaası okundu.

Mezkûr evrakın ziyasına sebebiyet verdiği anlaşıldığından Dahiliye memurları kanununun 20 inci maddesinin 3 üncü fıkrasına tevfikan tevbihle tecziyesine karar verildi.

Vilâyet İnzibat Komisyonları kararları

Antalya

Kurkudeli tahrirat kâtibi Lütfü bey vazifesini ifa hususunda meşhut olan gayret ve intizamından dolayı vilâyetçe takdirname ile taltif edilmiştir.

Erzincan

Alakilise nahiye müdürü Nurettin beyin mezuniyetini tecavüz ettirdiğinden dolayı bir haftalık maaşı kesilmiştir.

Kocaeli

Kaymas nahiye müdürü Bürhanettin beyin bulunduğu memuriyette iki sene ehliyet ve muvaffakiyetsizliği görülmesine mebni tahvili icra edildiği halde nakledildiği memuriyette de ilk senesi aynı veçhile hareket etmekle beraber hayvan yetiştirmek, ziraatle ve hususî işlerle iştigal etmek suretiyle muhalifi kanun harekette bulunduğu sabit olduğundan tekaüde şevkine karar verilmiştir.

Urfa

Haran kazası tahrirat kâtibi Ekrem efendi kabili setr ve ihfa olmayacak ve haysiyet ve şerefi memuriyetine yakışmayacak şekilde ve kendisine salâhiyettar olmadığı bir sıfat izafe etmek suretiyle sarhoşluk yaptığı kendisinin müevvel, müdafaai tahririyesiyle sabit olduğundan onbeş günlük maaşı kesilmek suretiyle tecziye edilmiştir.

Kanunlar

**Tababet ve ş abat  san'atların tarzı icrasına
dair 11/4/1928 tarih ve 1219 numaralı
kanuna müzeyyel kanun**

Kanun No. 1726

Kabul tarihi: 8/12/1930

Madde 1 — 1219 numaralı tababet ve ş abat  san'atlarının icrası hakkındaki kanuna aşağıdaki fıkra ilâve edilmiştir :

1930 senesinden itibaren dört sene müddetle askerî sıhhî teşkilât ve askerî tababet hakkında muallimlik etmek için celbedilecek bir ecnebi m tehas s tabip yalnız Gülhane Tatbikat Mektep ve Seririyatında Müdürlük yapmak, tedris, ve tababete mezun bulunmak üzere ve müessese haricinde icray  san'at etmemek şartile istihdam olunur.

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun icrasına Adliye, Millî Müdafaa ve Sıhhat ve içtimaî Muavenet Vekilleri memurdur.

**Ankara Şehri İmar Müdürlüğünce yapılacak istikraza Maliye
Vekâletinin kefalet eylemesi hakkında**

Kanun

Kanun No. 1731

Kabul tarihi: 20 /12/1930

Madde 1 — Karşılığı Hâzinece kabul olunacak şekilde temin edilmek şartile, Ankara Şehri imar müdürlüğünce millî bankalardan borç olarak alınacak (150,000) liraya maliye Vekili kefalet etmeye mezundur.

Madde 2 — Birinci madde mucibince yapılacak istikraz hasılı İmar müdürlüğünün 1930 senesi bütçesinin merbut cetvelde yazılı tertiplerine ilâve olunur.

Madde 3 — İmar müdürlüğünün vazifesi dahilinde olup lüzum ve zarurete mebni ifası icra vekilleri heyetince Ankara belediyesine havale edilecek işlerin bedeli, imar müdürlüğü bütçesinin inşaat tertibinden mezkûr belediye veznesine verilir.

Madde 4 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 5 — Bu kanun hükmünün tatbikına maliye ve dahiliye vekilleri memurdur.

Cetvel

<u>Fasıl</u>	<u>Madde</u>	<u>Tahsisatın nev'i</u>	<u>Lira</u>
7		Masarifi müteferrika	
	1	İstimlâk bedeli ve muhamminler ücreti	60 000
	2	İnşaat, tesisat ve tamirat Yekûn	<u>90 000</u> <u>150 000</u>

.....

**1930 senesi bütçesinde münakale
yapılmasına dair
Kanun**

Kanun No. 1737

Kabul tarihi: 29/ 12 /1930

Madde 1 — 1930 senesi bütçesinin merbut cetvelde yazılı fasıl ve maddeleri arasında ceman 806,000 liralık münakale yapılmıştır.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun hükmünü icraya Maliye vekili memurdur.

—————

İcra Vekilleri Heyeti Kararnameleri

Kararname No. 10198

Yeni belediye kanununun 163 üncü maddesine tevfikân dahiliye vekâletince teklif ve Şûrayı Devlet heyeti umumîyesince tadilen tanzim olunan Belediyelerce yapılacak müzayede ve münakaşa ve ihaleler hakkındaki merbut nizamnamenin mer'iyete vaz'î; icra vekilleri heyetinin 17/11/1930 tarihli içtimaında kabul olunmuştur.

17/11/1930

Belediyelerce yapılacak müzayede ve münakaşa ve ihaleler hakkında

Nizamname

1 inci fasıl

Umumî esaslar

Madde 1 — Belediyeler namına her türlü alış, satış, yapı, tamirat, kiralama, işletme, taşıtma işleri münakaşa ve müzayede ile yapılır ve bu işler için ilk ait olduğu dairece takdir ve encümençe kabul olunan muhammen bir bedel konur. Mühim istikşafat ayrıca müsabaka ile yaptırılır.

Madde 2 — Múnakaşa ve müzayedelerde esas kapalı zarf usulüdür.

Madde 3 — Aşağıda yazılan işlerin açık müzayede ve ya múnakasa, ile ya müzayedeye, múnakasaya konulmadan pazarlıkla veya emanet usulde yapılması caizdir.

A: emsali bir kaç yerde bulunmayıp) yalnız bir şahsın malı olan eşya ve emlâk.

B: Belediyece 300 liradan aşağı sarfıyatı mucip her türlü işler. Bu miktar ahvali müstacelede encümence karar verilmek şartile yalnız İstanbul Belediyesince iki bin liraya kadar çıkarılabilir.

C: Kapalı zarf usulde múnakaşa veya müzayedeye konulduğu halde talibi zuhur etmiyen veya haddi lâyıkını bulmayan işler (nihayet bir ay zarfında) işin pazarlıkla ihalesine veya emaneten idaresine karar verilmek lâzımdır.

Ç: İhale şartlarını yerine getirmedigiinden dolayı zarar ve ziyan müteahhitlere ait olmak üzere belediyeler tarafından yapılacak işler.

D: Belediyeye merbut olup Belediye meclisi kararile mütedavil sermaye ile ticarî mahiyette idare olunan fabrika ve müesseseler ile diğer teşebbüsâtı iktisadiye için pazarlıkla veya emaneten alınıp yapılmasında menfaat husule geleceği belediye encümenince de kabul edilen şeyler.

E: Gayri melhuz ve fevkalâde esbaptan dolayı müstaceliyet kespeden müzayede veya múnakaşa icrasına imkân olmayan işler.

Madde 4 — 3üncü maddenin C fıkrası mucibince bir ay zarfında icrasına karar verilmiyen işler tekrar kapalı zarf usulde müzayede ve múnakaşaya konulur. (Belediye Meclislerinin ve içtima halinde bulunmadığı zaman belediye encümeninin esbabı mucibeli kararile).

Madde 5 — Aşağıda sayılan işlerin açık münakaşa veya müzayede ile yapılması caizdir.

A: Bir senelik kirası beşyüz lirayı geçmiyen emlâkin kiralınması.

B: Kapalı zarf usulünün tatbikına imkân hasıl olmayan işler.

(Belediye Meclisinin ve içtima halinde olmadığı zaman belediye encümeninin esbabı mucibeli kararile)

Madde 6 — Münakaşa ve müzayede kâğıtları yapılacak işin bütün şartları bu nizamnamenin işe teallük eden bütün kayıtları evvelce yazılarak hazırlanmak icap eder. Bu kâğıtlar münakaşa ve müzayedeye talip olan her şahsa verilir. Münakaşa veya müzayedenin derecesine ve kıymetine göre bu kâğıtlar ya tabettirilerek taliplere tevdi olunur ve tabi masrafı kendilerinden alınır veya bir örneğini çıkarmağa taliplere müsaade edilir. Her iki halde dahi talipler şartnamelerin altına içinde yazılı olan bütün kayıt ve şartları kabul ettiklerine dair şerh vererek ve kanunî ikametgâhlarını yazarak imzalarını koymak mecburiyetindedirler. Bu şartları muhtevi olmıyan teklifler kabul edilmez.

2 inci fasıl

Teminat paraları

Madde 7 — Münakaşa ve müzayedeye iştirak edeceklerden müzayede veya münakasaya konulan maddelerin muhammen bedelinin yüzde 7,5 u nisbetinde muvakkat teminat alınır.

Madde 8 — Muvakkat olan bu teminat ihalenin icrası talibe tebliğ olduğu günden itibaren nihayet on gün içinde

kat' î teminata tebdil olunur. Kat'î teminatın miktarı ihale bedelinin mecmuunun yüzde 15 inden ibarettir. Keşfe müstenit inşaat ve tamirat işlerinde kat'î teminat akçesi keşif bedelinin yüzde 15 inden ibarettir. Ancak Belediye inşaatında muvakkat teminat akçesi müteahhide istihkakına mahsuben vukubulacak tediyelelerden yüzde 7,5 kesilmek suretile kat'î teminat miktarına peyderpey iblâğ olunabilir.

Madde 9 — Muvakkat veya kat'î teminat ya nakden ve depozito suretile veyahut hükümetçe muteber tanınmış bankaların birisinden getirilecek teminat mektubile olur. Kat'î teminat parasına mukabil ipotekli deyin senedi kabul ve ipotek tesis olunur.

Madde 10 — Muvakkat teminat akçesi münakaşa veya müzayedeye iştirak eden taliplerin mukavelename tanziminden imtina etmesi veya kat'î teminat iradesinden âciz kalması halinde hiç bir gûna kanunî merasime hacet kalmaksızın tediye edeceği ilk tazminat mukabili olup doğrudan doğruya Belediyece irat kaydolunur. Bu miktar tazminatın Belediyece irat kaydedilmesi Belediyenin o işle daha fazla miktarda zarar ve ziyânının tahakkukunda daha fazlasının da taliplerin sair emlâk ve emvaline müracaatla hükmen istihsali hakkını ihlâl etmez. İşbu fiat farkı talibin imtina veya izharı aczi tarihinden itibaren o işin nihayet üç ay zarfında başka birisine verilmesi şartile talep olunabilir. Üç ay sonra vakî olacak ihalede veya emaneten yapılip üç ay zarfında ikmal edilmediği taktirde yüzde 7,5 dan fazla bir fiat farkı da hasıl olsa bunun birinci talipten talebi caiz değildir.

Madde 11 — Akdin icabı tamamen ifa olunduktan, şartname ve mukavelenameye muvafık olarak ve Belediye encümenince usulen tasdik edildikten sonra kat'î teminat sahibine iade olunur.

3 üncü fasıl

Münakaşa ve müzayedelerin ilânı

Madde 12 — Pazarlıkla intaç edilen akitler dahi kat'i teminata raptolunur.

Madde 13 — Münakaşa ve müzayedeye konulan işin münhasıran neden ve ne miktardan ibaret olacağı ve şartname örneklerinin nereden alınacağı ve münakaşa ve müzayedede hangi gün ve saatle yapılacağı teklifnamelerin nereye ve ne suretle tevdi edileceği ve teklifnamelere ne gibi evrak ve vesikaların lef edilmesi lâzım geleceği gazete olmıyan yerlerde Belediye kapısına asılacak ilân varakasile ve sair mutat vesaitle ve gazete olan yerlerde ilâveten mahallî gazete ile ilân olunur.

Madde 14 — 20 gün evvel ilân edilmıyen münakaşa ve ya müzayedeler intaç edilemez. İlânın 20 gün zarfında fasılalı günlerde en az iki defa yapılması şarttır. Bu suretle yapılmıyan münakasa ve müzayedelerin intaç edilmesinden encümen reisi ve azası kanunen ve malen mesul edilir.

4 üncü fasıl

Kapalı zarf usulü

Madde 15 — Kapalı zarf usulile vuku bulacak teklifat berveçhi ati tevdi edilir:

Teklifname bir zarf derununa vaz ve temhir olunur. Ve zarfın üzerine talibin ismi yazılır. İşbu memhur zarf teminatı muvakkateye ait makbuz ilmühaberi veya banka kefaletna-

mesi ile ledelicap istenilen evrakı müsbitei saire ile beraber diğer mühürlü bir zarf derunüne vaz ve işbu zarfın üzerine teklifnamenin yalnız hangi işe ait olduğu işaret olunur.

Madde 16. — Tekliflerin kabulü için tayin ve ilân edilmiş olan müddetin hitam saatinde zarflar açılmağa başlamaz dan evvel kaç adet teklifname alındığı bir zabıt varakası ile tesbit olunur. Bu zabıt varakasının tanziminden sonra aynı celsede mevcut olan alâkadarların huzurunda zarflar birer kere açılır ilk önce nizamî miktarda teminatı mevcut ve tekliflerin şartname ahkâmına muvafık olup olmadığı tetkik edilir.

Teminatı mevcuta veya yolunda olmayan teklifname zarfları açılmaksızın sahipleri hazır ise kendilerine tevdi ve hazır değilse hıfz ve keyfiyet zapta dercedilir. Şartları haiz ve teminatı mevcut teklifnameler açık sesle okunur ve mündericatinin hulâsası zabıt varakasına derç ve ilâve olunur.

Madde 17. — Taliplerin teklifleri ve verdikleri fiatlar birbirinin aynı olursa yine aynı celsede ve fakat yalnız o talipler arasında alenî münakasa veya müzayede yapılır.

Madde 18. — Tekliflerin encümence tetkikatı neticesinde en muvafık bedel veren tefrik ve verilen bu fiat lââyık halde görüldüğü takdirde aynı celsede ihalesi icra olunur.

Teklifler lââyık hadde görölmediği taktirde münakasa ve müzayedenin hükümsüz olduğu tebliğ ve teminat paraları iade kılınır. Bu taktirde işin intacı ne suretle hareket edilmek muvafık olacağına encümence karar verilir. Kapalı zarf usulünün tatbıkına imkân hasıl olmıyan işler (Belediye Meclisinin ve içtima halinde olmadığı zaman Belediye Encümeninin esbabı mucibeli karare).

Madde 19. — Muayyen olan saat ve dakikanın hulûlün den sonra hiç bir teklif zarfı kabul olunmaz.

5 inci fasıl

Alenî münakaşa ve müzayede

Madde 20 — Talipler münakaşa ve müzayede meclisinde ilân olunan günde hazır bulunarak istenilen teminatı tevdi eylediklerini ispat ederler.

Madde 21 — Alenî münakaşa ve müzayedelere mektup veya telgrafla iştirak edilmez.

Madde 22 — Münakaşa veya müzayede neticesinde verilen en son bedel lâıyk hadde görüldüğü taktirde derhal ihalesi yapılır. Lâıyk hadde görölmediğı taktirde ihale müddeti bir hafta sonraya tehir edilerek keyfiyet ilân ve ikinci yevmü ihalede dahi lâıyk haddi bulmadığı takdirde müzayede veya münakasadan sarfinazarla pazarlık suretile muamele intaç olunur.

6 ınıcı fasıl

Müşterek hükümler

Madde 23 — İhalenin icrasından sonra zam veya tenkis için vaki olacak müracaatlar kabul olunmaz.

Madde 24 — Her talip ihalenin neticesi kendisine veya 6 inci madde mucibince gösterdiği kanunî ikametgâhına 7 gün zarfında tebliğ edilmediğı taktirde taahhüdünden vaz geçmek hakkını haizdir.

Madde 25 — İhalenin neticesi bildirildiğı tarihten nihayet on gün zarfında resmî mukavele imza ve teati edilmek ve masrafı vermek üzere talibin müracaat etmesi lâzımdır.

.....

Bizzat veya vekâletle müracaat etmediği ve muamelesini ikmal eylemediği taktirde nizamnamenin 10 uncu maddesi mucibince muvakkat teminat irat kaydolunur.

Madde 26 — Müzayede veya münakasa ile yapılan işler ile müzayede veya münakaşasız yapılmasına karar verilen hususta mahsus bir defter tutulmak ve verilen kararlar deftere yazılarak aza ve reis tarafından derhal imza edilmek mecburidir. Teftişler sırasında bu defterin tutulmadığı veyahut kararların günü gününe yazılarak imzalanmadığı görüldüğü taktirde takibat yapılır.

Madde 27 — Münakaşa ve müzayede ve ihaleleri Belediye Encümenleri veya encümenin müsaadesi şartile Belediye Şube Heyetleri yapar.

Madde 28 — Şûrayı Devletçe görülmüş olan bu nizamname hükümlerini icraya Dahiliye Vekili memurdur.

—————

Kararname No. 10206

Dahiliye Vekâletinin 14/9/1930 tarih ve 726 numaralı tezkeresile teklif edilip İcra Vekilleri Heyetinin 17/11/1930 tarihli içtimaında tetkik olunan Seyrüsefer talimatnamesinin tatbiki tasvip ve kabul olunmuştur.

17/11/1930

—————

Seyrüsefer Talimatnamesi

Madde 1 — Yüz ellilik listeye dahil olanlarla Türk tabiiyetinden ıskat edilmiş ve sakıt hanedana mensup olduğundan dolayı Millî hudut haricine çıkarılmış olanlardan maada Türk pasaportu almaksızın ecnebi bir memlekete kaçmış olan Türk tebaası müslümanlar ikinci maddede yazılı usul dairesinde memleketimize gelebilirler.

Madde 2 — Memleketimize gelmek isteyen Türk tebaası müslümanlar ötedenberi oturmakta oldukları yerin Türk Konsolosuna ve orada konsolos yoksa en yakın konsolosa bizzat müracaat ederek alacağı üç parça beyannamenin her hanesinde yazılı suallere açık ve sahih cevaplar yazacak ve her beyannameye fotografisini yapıştıracaktır. Konsolos bu beyannamenin bir parçasını alıkoyarak diğer ikisini Dahiliye Vekâleti Emniyet işleri Umum Müdürlüğüne gönderecek ve beyanname sahibi hakkında vukubulacak iş'ar üzerine pasaport verilecektir.

Madde 3 — Münkariz Osmanlı hükümeti ve Türkiye Millî pasaportu ile gitmiş olan müslüman Türk tebaasına beyanname vermesine hacet kalmadan pasaport ve tabiiyet varakası verilir. Osmanlı hükümeti tarafından verilmiş pasaportlara müsteniden yeniden pasaport veya vize veyahut tabiiyet varakası anlar hakkında Konsoloslar pasaportun veya tabiiyet varakasının tarih ve numarası ile sahibinin isim ve hüviyetini ve vize aldığı Türkiye memleketini Emniyet işleri Umum Müdürlüğüne ve yolcunun çıkacağı yeri en büyük mülkiye memuruna bildirir.

.....

Şukadar ki ötedenberi ecnebi bir memlekette olupta beş seneden fazla bir müddet Konsoloshanelere müracaat ederek kayıtlarını tescil ettirmemiş olanlara pasaport veya tabiiyet varakası verilmeden evvel keyfiyetin sorulması lâzımdır.

Madde 4 — Türkiye Cümhuriyeti makamâtı tarafından verilmiş pasaportla İstanbulu terk etmiş bulunan gayrı mübadil ortodoks Rumlara İstanbulda bulunan aile reislerine iltihak etmek üzere gelecek olan kız ve erkek çocuklar ve reşit bile olsa evlenmemiş kızlar ve reşit oğlu etabli tanınmış dul analar hakkında olunacak muamele Türkiye ile Yunanistan arasında yapılmış ve 10 haziran 1930 tarihinde Ankarada imza edilmiş olan mukavelenameye ve Muhtelit Mübadele Komisyonu Türk Heyeti Murahhası Reisliğinden Konsoloslara vukubulacak iş'ara göre ifa edilir.

Tabiiyetinden şüphe edilenlere Umum Emniyet Müdürlüğünün mütaleası alınarak pasaport verilebilir.

Gelenleler Lozan Muahedenamesinde münderiç mübadele mukavelenamesinin dördüncü fıkrası mucibince ahalisi mübadeleye tâbi olmıyan mıntaka dahilinde kalabilir.

Madde 5 — Hükümeti Milliye ve Cümhuriyet pasaportu ile ecnebi memleketlere gitmiş ve Türk vatandaşlığını kaybetmemiş olan Ermeniler avdet edebilir.

Madde 6 — Kocaları Türkiyede bulunan Ermeni kadınları ve babaları Türkiyede olan on sekiz yaşını bitirmemiş Ermeni çocukları ve babaları olmayıpta anaları Türkiyede bulunan çocuklarla henüz evlenmemiş bulunan kızlar beyanname vermek suretile Türkiyeye gelebilirler.

Madde 7 — Türkiyeden pasaportsuz giden Türk vatandaşı Museviler beyanname usulüne tâbidir.

Madde 8 — Türkiye Millî pasaportu ile memleketimizi terkettiği anlaşılan Türk vatandaşları bulundukları ecnebi memleketlerde Türk Konsolosu bulunmadığından dolayı av-

det için ecnebi pasaportu almakta muztar kalırsa hakkında pasaport kanununa göre muamele yapılmak üzere memlekete kabul olunur.

Madde 9 — Elinde etabli vesikası olan rumlar Rum ahalisi mübadeleye tâbi olan yerlere gitmekte serbest iseler de hiç bir yerde ailelerde yerleşemezler, emlâk ve akar sahibi olamadıkları gibi üç aydan fazla oturamazlar.

Hükümetçe memnu olan mıntakalara Rum ve Ermenilerin girmesi, müsaadeye mahsustur.

Madde 10 — 2 temmuz 340 tarihli Seyrisefer talimatnamesi hükümleri mefsuhtur.

Kararname No. 10241

Belediye Kanunile ilga olunan Ankara şehremaneti kanunu mucibince Polis tarafından idare edilmekte bulunan ve müsbet neticeler veren zabitai belediye vazaifinin Belediye Kanununun 109 uncu maddesi mucibince sabıkı veçhile yine Polis tarafından ifasına devam olunması; Dahiliye Vekâletinin 21 / 10/ 1930 tarih ve 141/121 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 17/11/1930 tarihli içtimasında tasvip ve kabul olunmuştur.

**Otel, Pansiyon, Ticarethane ve sair umumî
müesseselerde oturan ve çalışanların
hüviyet varakası vermeleri mecburiyetine
dair olan 1704 numaralı kanunun
tatbiki suretine dair**

Talimatnamedir

1. — Han, Pansiyon, Otel ve bekâr odalarını işletenler ve Banka ve bankar daierleri, ikraz ve istikraz müesseseleri imtiyazlı imtiyazsız, Anonim, Kooperatif, Limited, Komandit, kolektif ve sair şirketler, her nevi ticarethaneler, tüccar yazıhaneleri ; Fabrika ve imalâthaneler, depolar, antrepolar, ardiyeler, mağaza ve dükkânlar velhasıl ticaret ve san at için açılan bilumum müessesatı idare edenler bu yerlerde her hangi bir suretle oturanlarla çalışanlara nümunesi merbut bir numaralı ve beyaz renkli hüviyet varakalarını imza ettirerek yirmi dört saat içinde mahallin Polis karakoluna Polis bulunmıyan yerlerde Jandarma karakollarına ve Polis ve Jandarma bulunmayan köy ve çiftliklerde muhtar veya ihtiyar heyetine vermeğe ve bunlardan ayrılanları dahi yine (yirmi dört) saat zarfında 4 numaralı sarı renkli ihbar varakası ile haber vermeğe mecburdurlar.

2. — Hastane, Sanatoryom, Nakahethanelerle devlet ve belediyeye ait olmyan aceze ve kimsesiz çocuk yurtlarını ve cami, mabet, kilise, manastır Sinagon ve emsali ile bunların müştemilât ve mülhakatını, Hilâliahmer ve hükümete

ait olmıyan yetim yurtları gibi hayrı ve sair umumî müesseselerin Müdür ve amirleri de bu yerlerde her hangi bir suretle oturanlarla çalışanlara birinci madde hükmüne tevfikân 2 numaralı ve penbe renkli hüviyet varakasını imza ettirerek yine aynı maddede muharrer mahalle vermeğe ve buradan ayrılanları 4 numaralı ve sarı renkli ihbarnamede (24 saat zarfında) bildirmeğe mecburdurlar.

3 — Birinci ve ikinci yedinci ve dokuzuncu maddelerde gösterilen mahallerde her hangi bir suretle oturanlarla çalışanlar o müesseseleri idre edenler tarafından kendilerine verilecek hüviyet varakalarını doldurup imza etmeğe mecburdurlar.

4 — Aile reisleri karılarını ve evlenmemiş kızlarını ve on sekiz yaşını bitirmemiş oğullarını ve analarını kendi hüviyet varakalarına yazabilirler.

5 — Hüviyet varakaları 17X23 eb'adında ve birinci ve ikinci maddelerde gösterilen renklerde kâğıtlar üzerine matbu olup bunların alt kenarında 17X8 eb'adında ve zımbalı bir kısım mevcut bulunacaktır. İşbu zımbalı kısım hüviyet varakasını tesellüm eden makam ve memur tarafından kabz keyfiyetini tevsik için imlâ ve imza olunarak eshabına iade ve tevdi kılınır.

6 — Gerek hüviyet varakalarına ve gerek tesellüm makbuzlarına teslim ve tesellüm saatleri yazılacaktır.

7 — Bir veya bir kaç odacı ayrı ayrı kiraya verilen müstakil hane ve apartıman sahip ve müstecirleri de yukarıki maddeler hükmüne riayete mecburdurlar.

8 — Han, Pansiyon, Otel ve bekâr odalarını işletmek isteyenler merbut 3 numaralı yeşil renkli beyannameyi im-

lâ ve imza ile nihayet bir hafta içinde bulundukları yerdeki Polis veya Jandarma karakoluna ve olmıyan yerlerde muhtar veya ihtiyar heyetine göndermeğe başka yere nakil veya bu işi terkettikleri halde üç gün içinde aynı suretle haber vermeğe mecburdurlar.

9 — Kahvehanelerde ve umumî ticaret evlerinde ancak sahip ve müstahdemleri yatabilip yabancı misafir kabul edilemez. Şu kadarki: kanunda mezkûr misarîfhane ve müessesatın bulunmaması suretile zaruret mevcut olan yerlerde sahiplerinin istida ile vaki müracaatları üzerine yapılacak tahkikatta mazbutûlahval oldukları tespit ve misafir kabulünde mahzur olmadığı anlaşılan kahvehanelerde mahallî zabıtasının iznile bekâr ve yabancıların yatmaları caiz olup bu taktirde buraların sahip veya müstecirleri yatanlardan yukarıki madde hükmüne tevfikân hüviyet varakası alıp ait olduğu mahalle vermeğe ve bunlardan ayrılanları dahi ihbara mecburdurlar.

10 — Hüviyetini; nufus hüviyet cüzdanı asker vesikası; ikamet tezkeresi veya beyanname makbuzu gibi resmî ve muteber vesikalarla ispat edemiyen kimseleri birinci, ikinci, yedinci ve dokuzuncu maddelerde gösterilen müesseselerin sahip ve müdürlerinin yanlarında istihdam etmeleri memnudur.

11 — Hüviyet varakalarının Türkçe lisanile ve mümkün olduğu takdirde sahibinin el yazısıile imlâsı mecburidir. Hüviyet varakalarının isim ve babasının ismi ve şöhreti hanesi şu suretle yazılmalıdır. Evvelâ ismi, sonra mahlâsı ve daha sonra aile şöhreti ve en sonra babasının ismi. Sahibi hüviyetin ismi ve mahlâsından hangisile anılıyorsa onun altına bir çizgi çekmek suretile diğerinden tefrik etmesi lâzımdır.

Meselâ : Sahibi hüviyetin ismi Hüseyin ve mahlası Cevdet ve aile şöhreti kara Mehmet olupta yalnız Cevdet mahlasile yadolunuyorsa : Hüseyin Cevdet kara Mehmet oğlu ve şayet ismi Mehmet ve mahlası Ali ve aile şöhreti Alemdar olupta isim ve mahlası ile birlikte yadolunuyorsa Mehmet Ali Alemdar oğlu suretinde yazılmalıdır. Ekalliyetlerle ecnebi tabaa çok defa aile şöhretlerde yadoluna geldiklerinden bunlar evvelâ aile şöhretlerini ve saniyen isimlerini kaydederler. Meselâ: Yorgiyadis Hiristo Karabetyan Artin, Toladohayim Goldıştayin Artür, Bojan Moris Bokrofeski Jorj, Popoviç Veladimir, ilâ : gibi.

12 — Ekalliyete mensup ve ecnebi kadınlar kabletteehhül ve evvelki teehhülleri esnasında taşıdıkları şöhretleri de hüviyet varakasına derce mecburdurlar.

13 — Birinci, ikinci, yedinci ve dokuzuncu maddelerde yazılmış olan mahaller sahip, müstecir veya müdürleri merbut 5 numaralı nümuneye muvafık olmak üzere sahifeleri ait olduğu ve sahifelerin adedi mecmuu Polis veya Jandarma karakol amirlerinin resmî mühürde musaddak defter tutmağa mecburdurlar. Defterin her sahifesinde sahife numarası bulunmak lâzımgeleceği gibi her bir kayıt için de ayrı ayrı müteselsel numara vaz'ı lâzımgelir. Mezkûr defterlerin Türkçe lisanile tanzim ve imlâsı mecburidir.

14 — Birinci, ikinci, yedinci ve dokuzuncu maddelerde gösterilen müesseseler sahip, müstecir veya müdürleri müstahdemler ve misafirler taraflarından imlâ ve badelimza kendilerine tevdi olunacak hüviyet varakalarını bittetik kanun ve talimatı mahsusasına muvafık olarak imlâ edilmiş olduğuna kespi kanaat eyledikten sonra müessese defterine kayıt ve badehu makbuz mukabilinde işbu talimatnamede gösterilen makama tevdi eyliyecektir.

15 — Hüviyet varakalarının muvafık sıhhat ve hakikat olması ve memurini zabıta tarafından talep vukuunda münderecatının evrakı resmiye ile isbat olunması lâzımdır. Hüviyet varakasına hilafı hakikat bir şey yazmak suretile hüviyetini ketmeden ve hüviyetini müsbit evrakı resmiye ibraz ve irae edemiyen kimseler hakkında takibatı kanuniye icra edilir.

16 — Kanunu mahsusa ve işbu talimata muvafık olmayan ihbarata vaki olmamış nazarile bakılarak şayet muayyen olan müddet mürur etmiş ise 1, 2, 7, ve dokuzuncu maddelerde muharrer mahaller sahip, müstecir amir veya Müdürleri hakkında takibatı kanuniye yapılır.

17 — 1, 2, 7, ve dokuzuncu maddelerde muharrer mahallerde ikamet eden erkân, ümera ve zabitan ile efradı askeriye ve alelumum ecnebi orduları mensubini dahi hüviyet varakası tanzim ve tevdie mecburdurlar.

18 — 1, 2, 7, ve dokuzuncu maddelerde muharrer mahallerde çalışan veya ikamet eden kimselerden ikametgâhını veya çalıştığı yeri terk veya tahliye etmeksizin bir sayfıyeye veyahut muvakkaten diğer bir mahalle nakletmiş olanlar keyfiyeti azimetlerini ve avdetlerinde de muvasalatlarını müddeti muayyenesi zarfında ihbar edecekleri gibi refakatlerinde bulunanların da bu tarzdaki müfarekat ve avdetlerini ayrıca ihbara ve bu mahallerin aship, müstecir amir veya Müdürleri de memurini aidesine bildirmeğe mecburdur.

19 — 1, 2, 7, ve dokuzuncu maddelerde muharrer yerlerde çalışan veya ikamet eden kimselerin sahih isimlerini bildirdikleri halde namı diğerle sahte olarak deftere kayt ve o suretile hüviyet varakalarını kabül eden sahip müstecir, amir veya Müdürleri hakkında da takibatı kanuniye yapılır.

20 — 1, 2, 7, ve dokuzuncu maddelerde muharrer mahallerde hüviyet varakası tanzim etmeksizin çalışan ve oturan kimselerde bu gibilerin çalışmasına veya ikametine müsaade eden ve bunlar tarafından bittanzim kendilerine tevdi olunacak hüviyet varakalarını müddeti muayyenesi zarfında memurini aidesine tevdi ve müfarekatlarını alelusul ihbar etmiyen yukarıda yazılı maddelerde muharrer sahip, müstecir, amir veya Müdürleri hakkında takibatı kanuniye yapılır.

21 — Hüviyet varakası vermekle mükellef bulunan kimseler işbu talimatname ahkâmına tevfikân yeniden tanzim edecekleri hüviyet varakalarını mevadî sabıkada gösterilen şerait ve müddetler zarfında vermeğe ve alâkadar bulunanlar da memurini aidesine tevdiâ mecburdur.

22 — Her Vilâyet Polis dairei merkeziyesinde (tetkiki hüviyet-kısmı) namile bir kısmı mahsus teşkil edilecek ve bu kısmı seyrüsefere müteallik muamelâtla da iştigal edecektir.

23 — Polis ve Jandarma karakollarında mıntakalarının vüs'atine, mevcut emakin ve müessesatın miktarına göre (tetkiki hüviyet memuru) ünvanile lüzumu kadar memur tefrik ve istihdam olunur.

24 — Her gün zavaliden saat dokuza kadar alâkadar kimseler tarafından karakollara teslim edilmesi elzem olan hüviyet varakaları veya beyannameler münhasıran maddei sabıkadaki memurlar tarafından bittetik kanuna muvafık olduğu anlaşıldığı takdirde makbuz mukabilinde alınır. Aksi halde ret ve şayet muayyen müddetler geçmişse alâkadarlar hakkında takibatı kanuniye yapılır.

25 — Tetkiki hüviyet kısmı Polis veya Jandarma karakollarından gönderilecek hüviyet varakalarını ve beyannameleri usulü hecayı üzerine tasnif ve hususî gözleri muhtevi dolaplar veya kartonlar içinde hıfzedecektir.

26 — Polis bulunmadığı takdirde Jandarma karakolları tarafından alınacak hüviyet varakaları ve beyannameler karakol amirleri tarafından nihayet zavale kadar behemehal dairei merkeziyedeki kısmı mahsusuna gönderilecektir.

27 — Tetkiki hüviyet kısmı memurlarile karakol amirleri bu husustaki muamelâtın hüsnü tedviri ve mıntakalarını daimî surette kontrol ve kanunu mahsusunun ve işbu talimatname ahkâmının tamamile tatbikini temin ile mükelleftir

—

Şurayı Devlet kararları

HÜLÂSA:

Darıca Belediye intihapları
Hakkında :

Mülkiye Dairesinin 20 teşrinisani 1930 tarihli ve 2811/3121 numaralı mazbatası Heyeti Umumiyyede okundu.

Maali, Darıca Belediye intihabatı esnasında müntehipten hüviyet cüzdanları istenmeden reylerin alınması ve reyler verilirken intihap salonunda müntehiplerin isimlerini havi cetvellerden bir kısmının asılmamış bulunması sebebiyle mezkûr intihabın feshi icap edeceğine dairdir. Keyfiyet müzakere olundu :

Darıca kasabasının malûm olan vüs'atine ve intihaba iştirak eyledikleri anlaşılan fabrikalar amelelerinin yerli kimseler gibi şahsan tanınmaları imkânsız bulunmasına binaen müntehiplerden hüviyet cüzdanı istenmeksizin yapılan bu intihabın selâmet dairesinde cereyanı şüpheli olmakla beraber intihap defterlerinin salona asılması gibi müntehiplerin hakkı intihaplarına karşı vaki olacak itirazatı redde bir mesnet teşkil edecek olan kanunî lâzimelere de riayet edilmediği anlaşıldığından intihabı vakiin feshine, fabrikalar amelelerinin intihaba iştirak için muktazî ikamet müddetini haiz olup olmadıkları da taayyün etmek üzere tahkikatın bu noktadan tamiki mütalâasında bulunan Abdullah Sabri, Haydar ve Ali Rıza Beylerin reylerine karşı, ekseriyetle 27 teşrinisani 1930 tarihinde karar verilmiştir.

HÜLÂSA:

Kınık Belediye intihabı
hakkında :

Mülkiye Dairesinin 20 teşrinisani 1930 tarihli ve 2812/3122 Numaralı mazbatası Heyeti Umumiyyede okundu.

Maali, Kınık Belediyesi intihabı esnasında müntehiplerin hüviyet cüzdanlarının istenilmemesi sebeble mezkûr intihabın kanunen fesolunması icap edeceğine dairdir.

Kınık kasabasının malûm olan vüsat ve cesametine nazaran intihap salâhiyetini haiz bütün müntehiplerin intihap encümeni tarafından birer birer tanınmasına imkân olmadığından müntehiplerden hüviyet cüzdanı istemeksizin yapılan bu intihabın selâmet Dairesinde cereyan edip etmediği şüpheyi dai olmakla beraber evrak arasındaki vesikalarda görüldüğü üzere münthiplerden hüviyet cüzdanı istenmesi için Nahiye Müdürü tarafından yapılan ihtara da kulak asılmaması muamelenin selâmetine delâlet edemiyeceğinden bu intihabın feshi 27 teşrinisani 1930 tarihinde ittifakla tekarrür etti.

HÜLÂSA:

Mülkiye dairesinin 20 teşrinisani 1930 tarihli ve 2842/3123 numaralı mazbatası Heyeti Umumiyyede okundu.

Maali, Menemen Belediye intihabı esnasında rey pusulalarının hariçte yazılması ve intihap sırasında müntehip-

.....

lerden hüviyet cüzdanı aranılmaması ve intihap olunacak şahısların isimlerini havi defterin intihap salonuna asılmaması sebeplerde mezkûr intihabın kanunen feshi lâzım geleceğine dairdir.

Menemen kasabasının malûm olan vüsatine göre intihap salâhiyetini haiz bütün müntahiplerin hüviyet cüzdanlarının aranmaması rey pusulalarının intihap yerinden başka yerlerde yazdırılmış olması müntehiplerin hariçte te'sir altında reylerini istimal etmiş bulunmaları ihtimalini dai olmala caiz görülmemiş ve intihap deftelerinden bir kısmının intihap salonuna asılmamış olması da keza intihabın salim bir surette cereyan etmediğinin aşikâr delillerinden bulunmuş olmakla mezkûr Belediye intihabatının feshi 27 teşrinisani 1930 tarihinde ittifakla tekrâr etmiştir.

HÜLÂSA :

Tire Belediye intihabı hakkında:

Mülkiye dairesinin 20 teşrinisani 1930 tarihli ve 2820/3124 numaralı mazbatası heyeti umumiyyede okundu.

Maali, Tire belediye intihabı esnasında karagazi mahallesi intihap sandığının vakitsiz açılması, ve müntehiplerin hüviyet cüzdanlarına bakılmaksızın reylerinin alınması sebepleriyle intihabın feshi icap edeceğine dairdir.

Keyfiyet müzakere olundu : Tire gibi bir belde hüviyet cüzdanlarına bakılmaması intihabın feshini mucip bulunduğuna ittifakla ve tek bir intihap dairesi teşkil eden bir belde ayrı ayrı mahallere mevzu sandıkların cümleten bir günde açılmış olması icap ederken içlerinden yalnız birisinin sehven dahi olsa intihap bitmezden evvel açılması bir kül

itibar olunması lâzım gelen intihabı ifsat edeceğinden bu hadisenin dahi intihabı vakiin feshine sebep teşkil edeceğine sandığın sehven küşadından sonra reylerin yeni baştan alınmış olması yapılan hatayı tashih etmiş olacağından feshin ademi lüzumu mutaleasında bulunan reis Nusrat, tanzimat dairesi reisi Reşat, Maliye ve Nafia Dairesi reisi Ali Rıza âzadan Ali Rıza Asım, ve Saffet beylerin reyî muhaliflerine karşı ; ekseriyetle 27 teşrinisani 1930 tarihinde karar verilmiştir.

HÜLÂSA :

Borçka Belediye intihabı hakkında :

Mülkiye dairesinin 22 teşrinisani 1930 tarihinde ve 2824/3129 numaralı mazbatası heyeti umumiyyede okundu.

Maali, Borçka belediyesi intihabı esnasında müntehiplerin rey pusulaları intihap salonu haricinde yazıldığı ve hüviyet cüzdanları istenmediğinden reylerin alınmış olduğu cihetle feshine dairdir.

Keyfiyet müzakere olundu :

Rey pusulalarının harice çıkarılmış ve intihap salonu haricinde yazılmış olması müntehiplerin tesir altında reylerini istimal etmiş bulunmaları ihtimalini dai olmakla caiz görülmemiş esasen rey pusulalarının evrakı tahkikiyeden anlaşıldığı üzere bazı kimselere toptan verilmiş olması da intihap encümeni azasının bitarafane hareket etmedikleri yolundaki iddiayı da muhik göstermekte bulunmuş olduğundan bu intihabın feshine 27 teşrinisani 1930 tarihinde ittifakla karar verilmiştir.

HÜLÂSA :

Keşan Belediye intihabı hakkında :

Mülkiye dairesinin 20 teşrinisani 1930 tarihinde ve 2826/3125 numaralı mazbatası Heyeti umumiyyede okundu :

Maali, Keşan belediyesi intihabının cereyan ettiği müddet içinde Belediye Reis vekilinin hastalandığı günlerde sandığa rey atılmaması, intihap esnasında müntehiplerden hüviyet cüzdanı aranılmaması ve intihap sandığından çıkan rey pusulalarının adedi, intihap defterlerine konulan imzalar adedinden eksik çıkması sebeplerde mezkûr intihabın feshi hakkında da mazbatada intihabın feshi için gösterilen üç sebepten sandıktan çıkan rey pusulalarının defterde mevzu imza adedinden eksik çıkması, müntehibin defteri imza ettikten sonra rey vermiyerek intihap salonunu terketmiş olmak ihtimaline mebni intihabın feshine esas teşkil edemeyeceği ; Mülkiye dairesi reisi İsmail Hakkı, azadan Halil İbrahim, Haydar, Şefik,, Edip Kemal, Kemal Atif beylerle Süleyman Emin Paşanın reyi muhaliflerine karşı ekseriyetle tekarrür etmiş ise de intihap esnasında hüviyet cüzdanlarının aranmaması reyler alındığı zamanlarda belediye reis vekilinin hastalığı sebeble gelemediği günlerde reylerin alınmaması intihabın feshini mucip sebeplerden görülmüş olduğundan mezkûr intihabın feshi 4 kânunuevvel 1930 tarihinde ittifakla kararlaştırılmıştır.

HÜLÂSA :

Biga Belediye intihabı
hakkında:

Mülkiye dairesinin 22 Teşrinisani 1930 tarihli ve 2827/ 3 126 No. lı mazbatası heyeti umumiyyede okundu.

Biğâ kasabası gibi müntehipleri fazla miktarda olan mahallerde hüviyet varakaları görülmeksizin bütün müntehiplerin şahıslarının tayinine imkân görülmediğinden kanunî tarifât haricinde yapılan bu intihabın feshine 27 teşrinisani 1930 tarihinde müttefikan karar verilmiş ve tahkikat evrakında görüldüğü üzere Biğâ intihabâtı sırasında bazı irticaî anasırın, dini alet etmek suretile müntehipleri muzur propagandalar tesirâtı içinde bıraktıkları anlaşıldığından vicdanlar üzerinde manevî bir cebir ikâi suretile de yapılan bu intihabın bu yüzden de feshi icap edeceği tanzimat dairesi Reisi Reşat, Maliye ve Nafia dairesi Reisi Ali Rıza, azadan Ali Rıza, Saffet, Asım ve Cemal beylerin cümlei mutaleatından bulunmuştur.

1

HÜLÂSA :

Koçhisar Belediye intihabı
hakkında :

Mülkiye dairesinin 22 teşrinisani 1930 tarihli ve 2825/2128 numaralı mazbatası heyeti umumiyyede okundu :

Maali Koçhisar belediyesi intihabı esnasında intihap encümeni azasından üç zatın kaymakam tarafından işten el çektilirler yerlerine Hotbehot aza konulmuş ve rey alındığı

.....

esnada müntehiplerden hüviyet cüzdanı aranılmamış olduğu gibi hidematı ammeden mahrum olanların reye iştirak ettirilmiş bulunması sebeplerde intihabın kanunen feshi lâzım geleceğine dairdir.

Keyfiyet müzakere olundu :

Sureti intihapları kanunen muayyen olan intihap encümeni azalarının kaymakam tarafından tebdilile yerlerine diğerlerinin konulması ve hidematı ammeden mahrum olanların reylerinin kabul olunması gibi esbap, intihabı vakiin şeraiti kanuniyeden mahrumiyetini göstermekte olduğundan intihabın feshi 27 teşrinisani 1330 tarihinde müttefikan tekrarrür etmiştir.

HÜLÂSA :

Manastır Nahiyesi Belediye intihabı hakkında:

Mülkiye Dairesinin 30 Teşrinisani 1330 tarihli ve 2865/31295 numaralı mazbatası Heyeti Umumiyyede okundu.

Konya Vilâyet dahilinde Manastır Nahiyesi Merkezi Belediye intihabında intihap sandığının açık kalacağı günler hakkında encümence verilen kararın Nahiye Müdürüne tasdik ettirilmiş ve reye iştirak edenler müntehiplerin nısfından dun olduğu halde intihap temdit edilmemek suretile Belediye kanununun 41 inci maddesine muhalif hareket edilmiş olmasından dolayı mezkûr intihabın iptaline dair dairei Müşarünileyhaca müttehiz karar 11 kânunuevvel 1330 tarihinde ittifakla tasdik olunmuştur.

.....

Konya Vilâyeti dahilinde Manastır nahiyesi belediye intihabatının yolsuz yapıldığı şikâyet edilmesi üzerine icra kılınan tahkikat evrakı, Hukuk müşavirliği mutaleası ile beraber Dahiliye vekâletinin 12/11/1930 tarih ve 107/63/2323 numaralı tezkeresi ile Şûrayı Devlete gönderildiğinden dairemizde tetkik olundu :

Şikâyet edilen noktaların :

- 1 — İntihap edilmesi lâzımgelen aza miktarının ilân edilmemesi :
 - 2 — Sandığın üç gün açık kalması hakkında intihap encümenince verilen kararın en büyük mülkiye memuru olan Nahiye müdürlüğüne tasdik ettirilmemesi.
 - 3 — Müntehiplerin adedi 1335 olduğu ve bunların nısfından fazlası rey vermediği halde intihabın temdit edilmemesi.
- maddelerinden ibaret bulunduğu görülmüştür.

Hukuk müşavirliği mütaleası intihabın belediye kanununun 35 ve 38 ve 41 inci maddeleri ahkâmına muhalif olduğu merkezindedir.

Tetkikat neticesinde :

- 1 —Belediye kanununun 35 inci maddesine göre intihap edilecek aza miktarının ilân edilmesi, lâzım olduğu fezlekede beyan edilmiş ise de mezkûr maddede böyle bir kayıt olmadığı ve intihap encümenince de diğer şeraite riayet edilmiş bulunduğu cihetle bu nokta, intihabın feshini mucip kanunî bir sebep teşkil etmez.

2 — İntihap sandığının açık kalacağı günler hakkında encümence verilecek kararın kanunun 38 inci maddesi mucibince Nahiye müdürüne tasdik ettirilmesi lâzımgelirken encümen tarafından bu kanunî lâzimeye riayet edilmediğini evrak arasında mevcut 24/9/1930 tarihli ve «reylerin tasnifi hitamında tanzim kılınacak mazbatalarla birlikte tasdik ettirileceği» maalindeki mazbatasında görülmüştür.

3 — Müntehiplerin adedi 1335 olduğu ve bunlardan 219 adedi rey verdiği encümenin kaymakamlık tarafından vaki sualine cevaben tanzim eylediği mazbatada yazılı olan «rey atacak olanlardan 300 nüfusu ticaret için İzmirde ve (70) kadarı askerde ve ahval dolayisile (70) kadarı da askerde vefat ve gaip olduğu mütebaki 219 müntehibin yirmisi kadın olmak üzere rey atılmış ve ekseriyete iştirak etmiyenlerin kadın taifesinden olduğu anlaşılmış ve bunların da celpi zarurî ve mecburî tutulmadığı kaydından anlaşılmıştır.

Belediye kanunun 41 inci maddesinde « rey atılması için tayin edilen son günü akşamı müntehiplerin yarısından ziyadesinin iştirak etmemiş olduğu bittetkik anlaşıldığı takdirde sandık açılmayarak intihap encümeni kararla rey atılmak müddeti bir hafta temdit ve keyfiyet ilân olunur » diye yazılı olmasına rağmen bu kayda riyaset edilmemiştir.

Yukardaki 2 inci ve 3üncü maddelerde zikredilen ahval Belediye kanununun 38 ve 41 inci maddelerine muhalif görülmek intihabın feshine ve keyfiyetin Heyeti Umumiye arzına 30/11/1930 tarihinde ittifakla karar verilmiştir.

—

Teşkilât, Fek ve İlhaklara ait
kararnameler

HÜLÂSA :

Kırklareli Vilâyetinde dört
Nahiye teşkil edildiği hakkında:

Kararname No. 5947

Madde 1 — 1612 Nolu kanuna tevfikân Kırklareli Vilâyeti dahilinde merbut (1) No.lı cetvelde isimleri yazılı (8) nahiye ipkaen ve (2) No. lı cetvelde isimleri yazılı (4) nahiye müceddeden tam teşekküllü olmak üzere teşkil edilmiştir.

Madde 2 — Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

1/12/1930

REİSİCUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Başvekil

Dahiliye Vekili

İsmet

Ş. Kaya

1 Numaralı Cetvel
Kırklareli Vilâyetinde mevcut olup
ipkaen tam teşekküllü olarak teşkil edilen
Nahiyeler

Kırklareli Vilâyet Merkez kazası :	Yenice
	Üsküp
	Kofçaz
	Polos
» » Babaeski kazası :	Pehlivanköy
	Karacaoğlan
» » Demirköy kazası :	İğneada
» » Vize kazası :	Midye

2 Numaralı Cetvel
Kırklareli Vilâyetinde tam teşekküllü
olarak müceddeden teşkil edilen
Nahiyeler

Kırklareli Vilâyet	Merkez kazası :	Dereköy
» »	Lüleburgaz kazası:	Büyük-Karıştıran
» »	Demirköy kazası :	Karacadağ
» »	Vize kazası :	Sergen

HÜLÂSA :

Karagümrükte Nahiye teşkil
edildiğine dair ;

Kararname No. 6064

Madde 1 — İstanbul vilâyetinde Fatih kazası mıntakasında
Karagümrük'te bu namla bir nahiye teşkil edilmiştir.

Madde 2 — Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili
memurdur.

26/12/1930

REİSİCUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Başvekil

Dahiliye Vekili

İsmet

Ş. Kaya

Tamimler

Emniyet İşleri

Ş.1

HÜLÂSA:

Zarman oğlu Haçadur nam şahsın Türk vatandaşlığından ıskat edildiğine dair:

No. 5487 / 281

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır, Efendim.

İsmi ve babasının ismi	: Zarman oğlu Hacadur.
Doğum tarihi	: 1291
Memleketi	: Sivas
Müseccel olduğu yer	: İshane köyünün 37No.lu hanesi
İskatı sebebi	:1041 No. Lu kanuna tevfikân
Hey. Vek. kararı tarihi	: 21/5/1930

2/12/1930

HÜLÂSA :

Ohannes oğlu Aram
İstanbuluyun nam şahsın Türk
vatandaşlığından ıskat dildiğine
dair •

No. 5750 / 282

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır, Efendim.

İsmi ve babasının ismi	: Ohannes oğlu Aram İstanbuluyun
Doğum tarihi	: 1290
Memleketi	: İstanbul
Müseccel olduğu yer	: Üsküdar Caferağa mahallesi Moda cadde sokağı 220 No.lu hane.
İskatı sebebi	: 1041 No. lu kanuna tevfikân
Hey. Vek. kararı tarihi	: 20/11/1929

3/12/1930

HÜLÂSA :

Esamisi aşağıda yazılı olan
eşhasın Türk vatandaşlığından
ıskat edildiğine dair:

No. 5751 / 283

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından
ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade
olunmayacaktır, Efendim.

İsmi ve babasının ismi	: Kırkor kızı Araksi ve kardeşi Jra- yer Baklayan.
Doğum tarihi	: 326/330
Memleketi	: Kayseri
Müseccel olduğu yer	: Kayseri : Selâldı mahallesi 128 numaralı hane.
İskatı sebebi	: 1041 No. lu kanuna tevfikan
Hey. Vek. kararı tarihi	: 20/11/1929

3/12/1930

HÜLÂSA :

Moiz Herman kızı Nelli Kohenin
Türk vatandaşlığından ıskat
edildiğine dair:

No. 5798

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır, Efendim.

İsmi ve babasının ismi	: Moiz Hermon kızı Nelli Kohen
Doğum tarihi	: 1313
Memleketi	: İstanbul.
Müseccel olduğu yer	: Ortaköy Portakal sokağı 9 numaralı hane.
Yeni tabiiyeti	: Avusturya
İskatı sebebi	: 1312 No.lu kanuna tevfikân
Hey. Vek. kararı tarihi	: 3/ 9/1930

6/12/1930

HÜLASA

Emin Paşa oğlu Mehmet Selimin Türk vatandaşlığından ıskat edildiğine dair :

No. 5805/288

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır, Efendim.

İsmi ve babasının ismi	: Emin Paşa oğlu Mehmet Selim
Doğum tarihi	: 1296
Memleketi	: Şam
Müseccel olduğu yer	: Berut
Yeni tabiiyeti	: İngiliz
İskatı sebebi :	: 1312 No.lu kanuna tevfikân
Hey. Vek. kararı tarihi	: 20/11/1929

7/12/1930

HÜLASA :

Haykazun oğlu Sahak Sahakyan nam şahsın Türk vatandaşlığından ıskat edildiği hakkında :

No. 5878

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır, Efendim.

İsmi ve babasının ismi	: Haykazun oğlu Sahak Sahakyan
Doğum tarihi	: 325
Memleketi	: İstanbul.
Müseccel olduğu yer	: Birinci daire Şeyh Ferhat mahallesi Havuzlu hamam sokağı 14/28/6 Numaralı hane.
İskatı sebebi	: 1041 No. lu kanuna tevfikân
Hey. Vek. kararı tarihi	: 20/11/1929

10/12/1930

HÜLASA :

Mıgırdıç kızı Armenuhi Olmezryan nam şahsın Türk vatandaşlığından ıskat edildiğine dair

No. 5931

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır, Efendim.

İsmi ve babasının ismi	:Mıgırdıç kızı Armenuhi Olmezryan
Doğum tarihi	:329
Memleketi	:Bursa
Müseccel olduğu yer	:Pazar köy kazası Çilingir kariyesi Hamam mahallesi
İskatı sebeb	:1041 No. lu kanuna tevfikân
Hey. Vek. kararı tarihi:	:20/11/1929

14/12/30

HÜLÂSA :

Avadis oğlu Ohannes Terlemezyan nam şahsıla karısı, oğlu ve iki kızının Türk vatandaşlığından ıskat edildikleri hakkında:

No. 5967

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır, Efendim.

İsmi ve babasının ismi	: Avadis oğlu Ohannes Terlemezyan karısı Tahuki kızı Arşaluz, diğer kızı Araski, oğlu Jraye.
Doğum tarihi	: 1281 - 1288 - 1316 - 1922
Memleketi	: Van
Müseccel olduğu yer	: Üsküdar İcadiye Hacıbakkal sokağı
İskatı sebebi	: 1041 No. lu kanuna tevfiikan
Hey. Vek. kararı tarihi	: 8/10/1930

17/12/1930

HÜLÂSA :

Onnik oğlu Jrayer namı şahsın Türk vatandaşlığından ıskat edildiğine dair:

No. 6024

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır. Efendim.

İsmi ve babasının ismi	: Onnik oğlu Jrayer.
Doğum tarihi	: 1922
Memleketi	: İstanbul
Müseccel olduğu yer	: İstanbul
İskatı sebebi	: 1041 No. lu kanuna tevfiikan
Hey. Vek. kararı tarihi	: 8/10/1930

23/12/1930

Ş. IV

HÜLÂSA :

Fransa tebaasından aşçı Barata
Emil hakkında :

No. 2457

Polis M. Ş. 4 den yazılan 26/9/1930 tarihli ve 73714/ 2746 numaralı tahrirat cevabıdır :

1 — Hamil olduğu pasaportunda (Türkiye de ücretle iş alamaz) meşruhatı bulunan Fransız tebaasından aşçı Barato Emil hakkında vaki iş'ara cevaben Hariciye Vekâletinden alınan 3/11/1930 tarihli ve 97471/2766 Numaralı tezkerede Fransa'dan Türkiye'ye gelecek Fransız tebaasile mezkûr hükümetin mandası altında bulunan yerlerden gelenlerin pasaportlarına, mukabelebilmişil esasına müsteniden yukarıda zikrolunan kaydın ilâvesinin muvafık görüldüğü ve bu mesele hakkında Paris Büyük Elçiliğimize bir sureti leffen irsal kılınan tebligatın yapıldığı bildirilmiştir.

Ona göre muktezasının ifası tamimen tebliğ olunur, efendim.

Cevaben İstanbul ve malûmaten bilumum Vilâyata yazılmıştır.

6/12/1930

Suret

Paris Büyük Elçiliğine yazılan 20/1/929 tarih ve 57283/16 numaralı tahriratın sureti

17 Eylül 1928 tarihli ve 710/330 numaralı tahriratınıza cevaptır :

Dahiliye Vekâletinden alınan bir tezkerede : «Bu saralarda Suriyenin muhtelif mahallerinden Mersin ve Adana havalisine amelelik etmek üzere bir çok eşhas gelmekte ve bunların gittikçe çoğalmakta olduğu Vilâyetin iş'arından anlaşıldığından kuraklık olan mahallerden iş bulmak üzere civar Vilâyetlere giden ahalimize ait bir işi Suriyeden gelen Fellâhlara kaptırmak hiç bir veçhile muvafık görülemedi. Hemcivarımız olan hükûmetlere ve alehusus Romanya devleti tebaasına ait işleri ecnebi ellere tevdi etmiyor. Memleketimizde işsizlik buhranı tevhit etmesi pek tabii bulunan bu halin önüne geçmek için Suriyeden amelecilik yapmak üzere gelmek isteyenlere viza verilmemesi muvafıktır.» denilmektedir.

Balâda tarih ve numarası yazılı tahriratı Devletlerinde de : «Fransa Konsolatolarınca içtimaî mevkii malûm olmıyan eşhasın pasaportlarına» ücretli hiç bir iş alamaz» kaydının bulunduğu ve Fransa mesai nezareti tarafından neşredilen bir tebliğde de bunun ilân edildiği bildirilmekte idi.

Keyfiyet Vekâletimizce nazarı dikkate alınarak Fransa ile onun himaye ve mandası altındaki memleketlerden Türkiye'ye iş bulmak veya yapmak üzere gelecek amelelerin Konsoloslarımıza viza almak için müracaatlarında, yapıla-

.....

cak kısa tetkikat neticesinde, Türkiye’de amelelik yapmak için gelmek istedikleri tezahür edenlere katiyen viza verilmemesi ve amelelik yapması şüpheli görülenlerin pasaportları viza edildiği zaman viza sahifesinin baş tarafına görülecek bir surette : « Türkiye’de ücretli iş alamaz» kaydının ilâvesine lüzum görülmüştür. Bu hal Fransa hükümetince müttehad bir tedbirin mukabelesinden ibaret olduğundan uhuda muhalif değildir. Binaberin keyfiyet bu suretle Dahiliye Vekâletine bildirilmiş olduğundan tarafı devletlerinden de Fransa ve Suriye’deki Konsoloslarımıza 1 Şubat 1929 tarihinden itibaren amele hakkında balâda maruz karar mucibince hareket etmeleri lüzumunun tamimen tebliğ buyurulması rica olunur efendim.

13/12/1930

HÜLÂSA :

Ecanibin Türkiyede seyahat ve ikametleri hakkındaki talimatnamenin 8 inci maddesine dair :

No. 2553

Ecanibin Türkiye’de seyahat ve ikametleri hakkındaki kanunun sureti tatbikına dair olan talimatnamenin sekizinci maddesi mucibince memleketimize gelen ecnebilerden alınan beyannameler mukabilinde verilen makbuzların hüviyeti ispata medar evraktan olmadığı ve alınan beyannameye müteallik olarak verildiğinden damga kanununun 32 inci maddesinin (53) üçüncü numarası mucibince damga resminden muaf tutulacağı Maliye Vekâleti Celilesinden bildirilmiştir. Tamimen tebliğ olunur efendim.

30/12/1930

HÜLÂSA :

Ecanip talimatnamesinin (G) fıkrası hakkında :

No. 2628

Emniyet İş. Ş. : 4 den yazılan 18/9/930 tarihli ve 1954 numaralı umumî tahrirata zeyldir :

Ahiren mevkii tatbika vaz'olunan 943/99 numaralı ecanip talimatnamesinin (G) fıkrası mucibince memleketimize gelecek ve transit suretile geçecek ecnebilerin malik bulunacakları nukudun sureti tetkik ve tatbıkında bir çok müşkülât ve mahzurların mevcudiyeti görüldüğü gibi alâkadar devletlerin de bu husustan dolayı mukabele bilmisil yapmak istedikleri istihbar edilmiştir.

Hariciye Vekâleti Celilesile cereyan eden muhabere neticesinde mezkûr (G) fıkrasının tatbıkında Konsolosluklarımıza tamamen bir hakkı takdir bahsedilmesi tekarrür etmiş olduğundan muntazam, pasaport ve vizayı hamilen memleketimize gelecek ve transit olarak geçecek her ecnebinin kabulü ve evvelki umumî tahrirat mucibince yapılacak tetkikata da mahal kalmadığı lüzumunun alâkadarana ehemmiyetle tebliği mütemennadır efendim.

3/12/1930

Mahallî idareler

Ş. I

HÜLÂSA :

Fahrî Encümen azalarına
verilecek huzur hakkına dair:

No. 726 / 171

Bazı mahallerde, Belediye meclislerince encümenin Fahrî azalarına Belediye Kanununun 77 inci maddesinin üçüncü Fıkrası hükmüne istinaden Aylık huzur hakkı taktir edildiği görülmektedir. Gerçi, belediye kanununun 77 inci maddesinin üçüncü fıkrası belediye meclislerine böyle bir salâhiyet vermekte isede kanunun «Huzur Hakkı» tabirile kast ettiği manadan da anlaşıldığı veçhile bu salâhiyat Fahrî azaya Mahiye bir meblağ itasını icap ettirmeyip içtima yapıldığı günler muayyen miktar bir para verilebileceğini emretmekte ve «Lüzum görülürse» tabirile de Belediye Bütçelerinin Malî İstitaatinin nazarı dikkate alınmasına işaret eylemektedir.

Bu itibarla Fahrî encümen azasına Huzur hakkı verilmesine Meclişçe lüzum görüldüğü takdirde tayin edilecek miktarın içtima günlerine maksur ve münhasır olması ve içtimada bulunmıyanların binnetice bu haktan istifade edemeyecekleri tabiî bulunduğundan encümen azalarına aylık olarak huzur hakkı verilmesine imkânı kanunî olmadığının alâkadarana tefhimi tamimen tebliğ olunur, efendim.

22/12/1930

HÜLÂSA :

Belediye memurlarının 1609 No. lı kanuna tâbi olduklarına dair:

No. 726 / 180

Bazı cürümlerden dolayı memurlar ve şerikleri hakkında takip ve muhakeme usulüne dair 1609 numaralı kanun ahkâminin Belediye memurlarına da şamil olup olmadığı hususunda tereddüde düşüldüğü görülmektedir.

Belediye memurları gördükleri vazifeden dolayı memurin muhakemât kanununa tabidirler. 1609 numaralı kanun, evvelce memurin muhakematına tabi bazı suçların takip ve muhakeme usulünü değiştirdiğinden Belediye memurlarının da devlet memurları gibi bu suçlardan dolayı aynı kanun hükümlerine tabi olacakları tabiidir. Bir yanlışlığa mahal kalmamak üzere keyfiyet tavzihan tamim olunur, efendim.

3/12/1930

HÜLÂSA :

Köy kanununun 66 ıncı maddesi
metni hakkında:

No. 196 /17

Bazi Vilâyetlerden vukubulan istizahlarda köy kanununun 66 ıncı maddesi mucibince yapılması lâzımgelen haciz muamelesi için gidecek memurlara verilecek harcirahların köy sandıklarındanmı tesviye edileceği sorulmaktadır.

Köy kanununun mezkûr maddesinde her ne kadar «Vali veya kaymakam veya Nahiye müdürü aşağıdaki usule göre parayı tahsil ve köy sandığına veya ihtiyar meclisi vasıtasile alacaklılara teslim eder» denilmekte isede mezkûr Mülkiye memurlarının haciz muamelesi için bizzat mahallinde bulunmalarına dair serahat olmasına ve harcirah hususunda da bir kayt mevcut bulunmamasına nazaran kanunun onuncu maddesile Devlet memuru adedilen muhtarın yine o kanunun 36 ıncı maddesine göre hükümet tarafından verilen emirleri yapmakla mükellef bulunmasına binaen işbu haciz muamelesinin verilen emirler dairesinde muhtarlar tarafından yapılması icra keyfiyetinin tesri ve binnetice kanunun tatbikında suhuleti mucip olacağı cihetle o veçhile muamele ifası lüzumu tamimen tebliğ olunur, efendim.

Birinci Umum Müfettişliğe, Mülkiye müfettişliklerine yazılmıştır.

Nüfus İşleri

Ş. II

No. 3601

27/10/1930 tarihli ve 3415 numaralı tahriratı umumiyeye zeyldir.

Emniyet işleri Umum Müdürlüğü Şube 2 ifadesile yazılan 1/4/1930 tarih ve 710 numaralı umumî tahriratımız marüzzikir 3413 numaralı tamimimiz ile tashih ve tavzih kılınmış idi. Binaenaleyh mebhusünan 710 numaralı umumî tahrirat üzerine yapılmış bir muamele varsa yanlıştır.

Tashihi tamimen tebliğ olunur efendim.

7/12/1930

Vilâyetler İdaresi

Ş. 1

HÜLÂSA :

Maaşatın tevhit ve teadülü hakkında :

No. 6374

Maliye Vekâleti Celilesinin 29/9/1930 tarih ve (31) numaralı tezkeresi ile cetveller sureti rapten irsal kılınmış olmakla ona göre muamele ifası tamimen tebliğ olunur efendim.

Suret

Yeniden tayin, tahvil veya terfileri icra kılınan memurların işbu tayinlerinin teadül ahkâmına tevfikân yapıp yapılmadığı ve yeni memuriyetlerinin dahil olduğu derece maaşlarının verilir verilmeyeceği hususunun tesbiti için eski memuriyeti derecesinde (tahsil derecesine göre) ne kadar zaman bulunmuş olduğu bilinmesi zarurî bulunmakta olduğundan bu hususlar hakkında uzun boylu muhabereye meydan vermemek ve binnetice memurlara istihkaklarının aylarca ita edilmemesine mani olmak ve her memur yerinde de bulunması muhasiplerce de muamelâtın daha seri takibine medar olmak maksadile memurların eski memuriyet derecelerde yani memuriyet dereceleri ve ahvali şahsiyelerini mübeyyin hazinece tanzim kılınan maaş cetvellerinin mıkdarı kâfisi leffen gönderildi. Teadül kanunu tatbikının teshil noktasından muvafık olan bu usulün ciheti askeriyede olduğu gibi ciheti mülkiyede tatbiki lüzumlu görülerek keyfiyetin diğer vekâletlerce de tatbiki temin edilmiştir. Binaenaleyh badema her hangi bir idareye mensup olursa tayin, tahvil veya terfileri icra edilen memurların maaşlarının hini tahakkuk ve tediyesinde dairesi tarafından verilmiş ve yanlarında bulunmuş olması tabii bulunan nümunesi merbut maaş cetvelini alarak münderecatına göre maaşlarının tesviyesi ve doğrudan doğruya idarenize merbut bulunan memurlar hakkında da yukarıdaki izahat dairesinde tanzim ve tasdik edilecek vesikanın yedlerine itası hususunun usul ittihazı tamimen tebliğ olunur efendim.

Suret

İsmi

Tahsil Derecesi

Eski Memuriyeti ve Derecesi

Yeni Memuriyeti

Eski memuriyeti maaşile buna nail olduğu tarih

Tayin emrinin tebliğ edildiği tarih

On beş gün zarfında hareket etmediği taktirde

Teahhürün sebebi

Harcırahın ne suretle tesviye edilmiş olduğu

Deyni olduğu taktirde neden mütevellit bulunduğu ve miktarı

Vazifeye mühaşeretı

Bu cedvel memurun mensup olduğu daire amiri tarafından doldurularak mahallin en büyük Mülkiye ve Maliye memurları tarafından tasdik edilmek lâzımdır.

Şayet tayin veya tahvil olunan memur mahallin en büyük Mülkiye veya Maliye olduğu taktirde kendisi tarafından doldurulup münderecatı yalnız maliye memuru veya Mülkiye memuru tarafından tayin edilir.

Memurin yeni vazifeye mübaşeret sütunu memuriyet mahallindeki dairesi amiri tarafından doldurulacak ve keyfiyet yukardaki surette tevsik olunacaktır.

—

HÜLÂSA :

Kaymakamların isim tenzili
kadroları hakkında.:

No. 6588

Tepdilleri icra kılınan Kaymakamlara ait isim temsil kadrolarının teehhurla gelmesi yüzünden maaşata ait muamelenin ikmalî gecikmekte ve kaymakamlar gittikleri yerlerde uzun müddet maaş alamamaktadırlar.

Badema nakilleri icra kılınan kaymakamların gidecekleri yerde maaşlarını bir an evvel alabilmeleri için kendileri için kendilerine ait isim kadrolarının infikâklerinden evvel behemhal mal Müdürlüklerince, Defterdarlıklarca tenzik ve doğrudan doğruya Vekâlete irsal edilmesinin usul ittihazı tamimen tebliğ olunur efendim.

25/12/1930

Ş. II

HÜLÂSA :

Millî Müdafaa Vekâletine merbut
teşkillerin yeni binaya nakledildiğine
dair:

No. 3676

Millî Müdafaa Vekâletine merbut ve Ankarada bulunan teşkiller kamilen yeni binaya taşınmışlardır. Vekâlet makamile müsteşarlıklar ve daire reisliklerinin telefonları şehir

İdare — 5

.....

telefonuna raptolunmuş ve telefon rehberlerindeki numaraların aynen kabul edilmiş olduğu vekâleti müşarünileyhadan bildirilmiştir efendim.

Devairi Dâhiliyeye yazılmıştır.

1/12/1930

—

HÜLÂSA :

9842 Numaralı kararnamenin leffile:

No. 3716

1580 numaralı Belediye kanununun İstanbul Belediyesince sureti tatbikına dair nizamnamenin mer'iyete vazi hakkında icra vekilleri heyetince müttehaz 18/8/1930 tarih ve 9842 numaralı kararname ile mezkûr nizamnamenin musaddak suretinden adet leffen gönderildi efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

7/12/1930

—

HÜLÂSA :

Askerî mekteplere gönderilecek talebenin avdet masraflarının da temin edilmeksizin gönderilmemelerine dair:

No. 3752

Askerî Liselerle orta ve Gedikli küçük zabıt ihzari mekteplerine kaydü kabul için muhtelif mahallerden mahalli muavenetlerle gönderilen talebenin yollardaki meşak ve mezahim neticesi olarak sefil ve parasız kaldıklarından müracaatla muavenet talebinde bulundukları ve bu taliplerden sıhhî muayeneleri neticesinde mekteplere kabul edilmeyerek mahallerine iadeleri icapedenlerin avdet yol masrafları temin edilmemiş olduğundan memleketlerine avdete muvaffak olmayarak pek sefil kaldıkları cihetle uzak mahallerden gönderilen bu efendilerin avdet yol masrafları da temin edilmeksizin gönderilmemeleri Millî Müdafaa vekâletinden bildirilmiştir. O suretle muamele ifası temenni olunur efendim.

Umum Vilâyetlere yazılmıştır.

10/12/1930

HÜLÂSA :

Tahsilat komisyonlarının kararile hapsedilen eşhas hakkında :

No. 3761

Vergilerini tediye eden imtina etmelerinden dolayı tahsili emval kanununun 17 inci maddesi mucibince hapislerine karar verilen eşhasın müddei umumiliklere malûmat verilmeksizin Vali ve Kaymakamlar tarafından doğrudan doğruya hapis haneye konuldukları ve bu yüzden hapis hanelerin idaresi güçleşmekte olduğu teftiş lâyhalarından anlaşıldığı cihetle hapis hane ve tevkif hanelerin idaresile mükellef olan C. M. M. U. lerinin nezaret ve mürakabelerini teshile medar olmak üzere tahsilat komisyonlarının kararlar ile hapis edilen bu gibi eşhasın hapisleri akebinde M.U.lere malûmat itasının usul ittihazı Adliye Vekâletinden bildirilmiştir. O suretle muamele ifası tamamen tebliğ olunur efendim.

Umumu Vilâyetlere yazılmıştır.

11/12/1930

HÜLÂSA :

1729 Nu. lı kanun hakkında:

No. 3888

Türkiye Büyük Millet Meclisi Umumî Heyetinin 8/12/1930 tarihli 11 inci in'ikadının kabul ve Cümhuriyet Riyaseti Celilesince tasdik buyrulan 1729 numaralı kanunun müsaddak bir sureti leffen gönderildi, efendim.

Vekâlet Dairelerine yazılmıştır.

18/12/1930

HÜLÂSA :

Vilâyet idaresi kanununun 68 köy kanununun 46 ıncı maddeleri hakkında:

No. 3889

Vilâyet idaresi kanununun 68 ve köy kanununun 46 ıncı maddeleri mucibince idare heyetlerince verilen naktî cezaları vermeyenler hakkında umumî hükümlerin tatbiki lâzım gelir isede bu cihetin tatbiki müddei umumiliklere ait olduğundan o suretle muamele ifası temenni olur, efendim.

Kocaeli Vilâyetine cevaben, vilâyetlere tamimen yazılmıştır.

18/12/1930

HÜLÂSA :

10198 No. 1.ı kararnamenin leffile :

No. 3890

Belediyece yapılacak müzayede münakasa ve ihaleler hakkındaki nizamname ile bu nizamnamenin meriyete vazına mütedair 17/11/1930 tarih ve 10198 numaralı İcra Vekilleri Heyeti kararnamesinin musaddak suretinden.....adet leffen gönderildi, efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

18/12/1930

HÜLÂSA :

Kırklareli Vilâyetinde teşkil edilen tam teşekküllü Nahiyeler hakkında:

No. 3911

1612 numaralı kanuna tevfikân Kırklareli Vilâyeti dahilinde merbut (1) numaralı cetvelde isimleri yazılı (8) nahiye ipkaen ve (2) numaralı cetvelde isimleri yazılı (4)

.....

nahiye müceddeden tam teşekkülü olmak üzere teşkil edilmiş olduğu tamamen tebliğ olunur, efendim.

Vekâletlere ve Büyük Erkânıharbiye Reisliğine arz ve Birinci U. Müfettişliğe ve Vekâlet Dairelerine ve Vilâyetlere tamamen tebliğ edilmiştir.

(1 ve 2 numaralı cetveller mecmuanın baştarafında teşkilât kararnamele arasındaır.)

21/12/1930

HÜLÂSA :

Umum mütekaidini askeriye cemiyeti tarafından tertip edilen duvar takvimlerinin iştira ve istimaline dair:

No. 3988

Umum mütekaidini askeriye cemiyeti tarafından cemiyet mensubininin ihtiyaçlarını tehvine medar olmak üzere tertip edilen duvar takvimlerinin merkez ve mülhakat devairi resmîyesince tercihan iştira ve istimali Başvekâleti Celileden iskar buyurulmuştur efendim.

Vilâyetlere ve devairi Dâhiliyeye yazılmıştır.

28/12/1930

HÜLÂSA :

Zabit Vekili Kubilay Beyin şahadeti münasebetile Reisicumhur Hazretlerinin orduya yazdıkları taziyetname hakkında:

No. 4027

Zabit Vekili Kubilay Beyin feci bir surette vuku bulan şahadeti münasebetile Reisicumhur Hazretlerinin ordumuza yazdığı taziyeleri ile Büyük Erkânıharbiye Reisliğinin bu baptaki 12/12/1930 tarih ve 19031 numaralı tezkeresinin birer sureti leffen ve tamimen irsal kılındı efendim. Bilumum Vilâyetlere ve Birinci U. Müfettişliğe ve Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

30/12/1930

Suret

Suret

Büyük Erkânıharbiye Reisliğinin

28 / 12 / 1930 tarih ve 19031

numaralı tezkeresi

1 — Zabıt Vekili Kubilay B. in feci bir surette vukuku bulan şهادeti münasebetile Reiscümhür Hz. lerinin ordumuza taziyetnameleri sureti aynen yukarıya derç edilmiştir.

Bütün kıtaat ve müessesette Umum zabıt ve neferler muvacehesinde merasimi mahsusa ile okunmasını tamimen tebliğ ederim.

Yüksek ordumuz hakkında her vakit izhar buyrulan ve bu defa da pek âli bir surette tecelli eden bu muhabbet ve hissiyatı âliyeye karşı ordumuzun lâyezal rabıta ve şükranları Reiscümhur Hz.lerine bizzat arz olunmuştur.

Bu kahraman arkadaşımızın şهادetinden dolayı, teessürlerini ifade ederken bu aziz şehidin ruhunu tebcilen zatî taziyetlerimin de bütün arkadaşlarıma iblağını ayrıca rica ederim.

2 — Bütün Orduya tamim edilmiş ve malûmaten vekâletlere arzedilmiştir.

Suret

**Büyük Erkânıharbiye Reisi
Müşür Fevzi Paşa Hazretlerine**

Menemende ahiren vukua gelen irtica teşebbüsü esnasında zabıt vekili Kubilay Beyin vazife ifa ederken, duçar olduğu akibetten Cümhuriyet ordusuna taziyet ederim.

Kubilay Beyin şahadetinde mürtecilerin gösterdiği vahşet karşısında Menemendeki ahaliden bazılarının alkışla tasvipkâr bulunmaları bütün Cümhuriyetçi ve vatanperverler için utanılacak bir hadisedir. Vatani müdafaa için yetiştirilen, dahilî her politika ve ihtilâfın haricinde ve fevkinde muhterem bir vaziyette bulunan türk zabitinin mürteciler karşısındaki yüksek vazifesi vatandaşlar tarafından yalnız hürmetle karşılandığına şüphe yoktur.

Menemende ahaliden bazılarının hataları bütün milleti müteallim etmiştir.

İstilânın acılığını tatmış bir muhitte genç ve kahraman zabıt vekilinin uğradığı tecavüzü milletin bizzat cümhuriyete karşı bir sui kast telâkki ettiği ve mütecasirler ile müşevvikleri ona göre takıp edeceği muhakkaktır.

Hepimizin dikkatimiz bu meseledeki vazifelerimizin icabatını hassasiyetle ve hakkıyla yarine getirmeğe matuftur.

Büyük ordunun kahraman genç zabiti ve cümhuriyetin mefkûreci muallim heyetinin kıymetli uzvu Kubilay B. temiz kanı ile Cümhuriyetin hayatiyetini tazalemiş ve kuvvetlendirmiş olacaktır.

REİSİCUMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Ş. III

HÜLÂSA :

Yazı makinalarımın hüsnü muhafazası hakkında :

No. 803

Dairelerde mevcut yazı makinelerinin bozularak tamire muhtaç bulunduğu vuku bulan müracaatlarda ve tevali eyleyen bu müracaatların esbabı hakkında yapılan tetkikat neticesinde de yazı makinalarının mesaiden sonra açık ve toza maruz bir halde bırakılmasından münbdis olduğu anlaşılmıştır. Mesai saatlerinden sonra muhafazalarına konularak temiz tutulması lüzumunun alâkadar memurlara tenbini tebliğ olunur efendim.

24/12/1930

**Eskişehir Meb'usu Merhum
Sait Beyefendi**

Aramızdan ayrılanlar

Eskişehir Mebusu

Sait Beyefendi vefat etti

Sait Beyefendi değerli bir

İdare recülü idi

Eskişehir meb'usu Sait B.Ef. İstanbul'da Taksim Fransız hastanesinde tedavi edilmekte bulunduğu kalp hastalığından kurtulamayarak 12 Kânunuevvel Cuma günü saat 9,5 da vefat etmiştir.

Merhumun Tercümei hali

Sait Bf. Pizren mutasarrıfı Hüseyin Hasbi Beyin oğludur. 1286 tarihinde İzmirde doğmuştur.

Mumaileyh Sait Bf. Devlet hizmetine 1309 senesinde girmiş ve Ertuğrul sancağı meclisi idare Başkâtipliğinde ;

Hüdavendigâr ve Berut vilâyetleri mektubî kalemi mümeyyizliklerinde ; Sayda, İskenderon, Kilis, Söğüt kaymakamlıklarında ve harekâtı millîye esnasında Simav ve Gediz harplerinde Kütahya, birinci İnönü harbinde Eskişehir ve Sakarya harbinde Kırşehir mutasarrıflıklarında bulunmuş ve teşrini evvel 337 tarihinde Dahiliye Vekâleti memurin ve sicil müdürü umumiliğine tayin olunmuş bilâhara idarei umumiyei vilâyat müdürü umumiliğine ve oradan tekrar memurin ve sicil müdürü umumiliğine nakledilerek uhdesine ilâve vazife olarak Ankara vali vekilliği tevdi olunmuş ve 341 senesinde Dahiliye Vekâleti müsteşarlığına tayin edilmiştir.

1 Teşrinievvel 927 tarihinde Eskişehir mebusluğuna intihap olununcaya kadar merhum Sait Bf. müsteşarlık vazifesini görmüştür.

Mumaileyh Kütahya mutasarrıflığında iken «kıtaatı askeriyenin ihzar ve teşhizi emrinde mucibi mubahat hidematına binaen» Dahiliye Vekâletince, «Kütahya millî alayı teşkilâtında ibraz eylediği asarı vatanperverisine binaen «Garp cephesi kumandanlığınca takdirname ile ve müsteşar iken beyaz kordeleli istiklâl madalyası ile taltif buyrulmuştur.

Mumaileyh fezaili ahlâkiye ve mesleğinde ihtisas ve kudreti kalemiyesile tanınmış bir zat idi.

Vefatı meslek namına büyük bir ziyadır. Kederdide ailesini ve arkadaşlarını taziyet eyleriz .

Gayri Resmî Kısım

İsviçre Federal âmme hukukunun menbaları

Müellifi
Albert Affolker

Mütercimi
M. Atıf

Hukukun menbaları, kanun, beynelmilel muahadeler ve teamüldür. Geniş manasile, salâhiyettar makam tarafından meriyete konan bütün hukukî ahkâm birer kanundur. Teşkilâtı esasiye kanunu adi kanunlar, mukarrerat (les arrêtés) ve nizamnameler (les ordonnances) bu kabildendir.

29 mayıs 1874 tarihli federal teşkilâtı esasiyesi, sonraki tadilât ve ilâvelerde beraber İsviçre federal âmme hukukunun başlıca menbanı teşkil eder. Bundan mada federal kanunları, federal kararları (les arrêtés) ve federal meclis nizamnameleri (les ordonnances) federal amme hukukunun mehbaidır. 1845 teşkilâtı esasiyesi hükûmatı müttehidenin

(la confédération d'Etat) hemen hemen tamamen esasını değiştirdiği ve kamilen yeni bir hükümet teşkilâtının (l'organisation étatique) tesisini ifade ettiği gibi diyetin mukaddem kararlarını (les arrêtés) ilga neticesini de tevhit etmiştir. 1874 teşkilâtı esasiyesi ise bilâkis 1848 zin hükümetin esasa müteallik müesseselerini değiştirmeksizin yeni baştan bir reviziyondan ibaret kalmıştır. Ve 1848 kanunları, mukarrerâtı ve nizamnameleri ancak yeni teşkilâtı esasiyenin münderecatı zarurî kıldığı nisbette mülgâ olmuştur.

İsviçre ve kantonlar tarafından akt edilen beynelmilel muâhadat hukuku beynelmilelin ve bilvasıta âmme hukukunun menbaıdır.

1848 teşkilâtı esasiyesinin hükümetin bünyesinde yaptığı tadilât ancak hükümetin dahilî hayatına temas etmiş ve konfederasyonun beynelmilel hukukî münasebatına dokunmamıştır. 1848 den evvel konfederasyon ve kantonlar tarafından aktedilen muahadeler fesh, tadil veya yerine başkası ikame edilmedikçe halâ meridir. Kantonlar arasında aktedilen mukaveleler kantonlar arası hukukunun (le droit International) menbaıdır.

Teâmülî hukuk yani, tatbikat, teşkilâtı esasiyenin, kanunların ve beynelmilel muahedelerin yanında hukuk menbaı olarak bir yer tutar ; o âmme hukukunun mütemadî inkişafını temin eder. Ve hukukun hali hazırını vücade getiren en çok odur.

11.— Hukuk ve âmme vecibeleri

Hukuk düşturlardan mürekkeptir. Bazı muayyen ahval re bu düşturlara emirler ve müsaadeler bağlıdır. Müsaade

şahsî bir hak bahseder, emir bir vecibe tesis eyler; müteakabil diğeri bir şahsa vecibe tahmil etmeyen şahsî hak ve bilmukabele şahsî hak vermeyen vecibe yoktur.

Hukuku hususiye eşhası hususiye arasında haklar ve vecibeler tesis eder; amme hukuku efrada karşı sultaların hukuk ve vecibeleri ve efradın sultalara karşı müteakabil vecibe ve hukukunu tesis eder. Efradın amme kudretine karşı daha doğrusu bu kudretle mücehhez sultalara karşı olan şahsî haklara, bazı hürriyetlerin teminatını ihtiva edebilir. Bu halde hakkı hürriyet, hukuku esasiye yahut hukuku şahsiye mevzuu bahistir (Hürriyeti şahsiye, hürriyeti temellük, hürriyeti vicdan, serbestii ticaret ve saire) vatandaşlık hakkı (le droit de cité) bir amme hakkıdır.

Bunun gayesi vatandaşların hükümetin azası olarak tanınmasıdır. Hukuku siyasiye dahi amme hukukundandır. Askerlik hizmetinin ifası amme hukukunun bir vecibesidir.

Bundan mada meselâ amme hizmetinden istifade hakkı bahsedilen imtiyazlardan doğan haklar ve saire gibi.

Mündericatı mütehalif ve hukuku idare ile verilmiş bir takım haklar vardır. Kezalik bir seri inzibatî (policiere) vecibeler vardır ki bunlara riayetsizlik nakti cezayı mucibtir. Amme kudretinin ifade ettiği mananın bile vecibeleri ihtiva edemeyeceği delil gösterilerek vatandaşların amme kudretine karşı olan hakikî hukuku inkâr edilmiştir. Hukukun manası, hakikatte ancak gayri şahsî hukuktan doğan ve vatandaşlar üzerine müessir olan akislerdir. Maamafî amme kuvveti hukukun hakimiyetinden hariç kalamayacağı ve o dahi vecibeleri haiz olacağı cihetle bu vecibelerin vatandaşlara hak bahs ettiğini kabul etmek lâzımdır. Mevzuu nakti tediyatta bulunmak olan amme hukuk ve vecibeleri dahi vardır. Bunlar amme kudretine karşı müteveccih olup asla hükümetin hususî şahsına karşı değildir. Burada hakikî hukuk

ve vecibelerin mevzuu bahs olmadığına kimse itiraz edemez. Efradın ammeden olan alacağının mevzuu hükümet hâzinesinin tediyyatta bulunmasıdır ; bu metalibata maliyenin vecibeleri tekabül eder. Mevzuu bir maaş, mevki değişmesinden dolayı bir tazminat, bir istimplâk bedeli ve saire olan alacaklar bu hukukun aksamındandır. Efradın ammeye olan vecibeleri hükümet hâzinesine tediyyatta bulunmaktan ibarettir. Bu vecibelere mâliyenin alacakları tekabül eder; vergi ve rûsum tediyesi vecibesi bu kısma girer.

Ammenin alacakları ve borçları her zaman kanunla tadil olunabilir; fakat mukabiline şamil olacak bu nevi tadilât hakkaniyete mugayir olur. Hükümetin amme alacakları ve borçları esbabı tevclidinden dolayı hukuku hususiye alacak ve borçlarından farklıdır; Diğerleri için yahut diğerleri menfaatine fedakârlıklar yapan efrat camianın (la collectivité) emvâlinden istifadeyi iddia edebilir. Diğer taraftan camianın gayesine irişebilmesi için efradın vergilerini camianın kasasına yatırmaları lâzımdır. Hükümetin hususî alacak ve borçları bilâkis iktisadî mahiyetteki münasebatından dolayı hükümet bunda her hangi bir şahsi hususiden farklı bir rol oynamaz ; hükümetin amme alacak ve borçları binnefs hükümet tarafından meriyete konan kanunlara istinat eder ; halbuki hükümetin hususî alacak ve borçları mevcut hukuku husisiyeden tevellüt eder ki burada hükümet tesirinden masundur.

Amme alacak ve borçları doğunca, kanun bunları sureti umumiyede hukuku hususiyeninkiler gibi tanzim eder. Haklarında takibat icra olunabilir; buna itiraz mümkündür; tediye ve teslim müddeti bahş olunabilir; yahut bir uzlaşma kararlaştırılabilir; maamafi niza sureti umumiyede kazai idariye tabidir.

İkinci kısım

Konfederasyon ve Kantonlar

I.— Ülke ve ahali

12.— Ülke

İsviçre ülkesi hukuku düvel noktai nazarından vahdeti haiz (unitaire) bir hükümetin arazisidir. Hukuku düvel Konfederasyonun kuvvei merkeziyesinde bulunan hakim (souveraine) amme kuvvetine ülkevi (territoriale) hakimiyeti bahşeder. Kantonların ülkevî hâkimiyeti ancak federal hukuku mucibince vardır; burada sultayı teşkil eden sadece tarihî kıymeti haiz olduğu zamanda da ancak bu sonuncudur; netekim kantonlar kendi ülkelerini konfederasyona terk ettiler, yoksa aksi bir telâkkiye değil.

Ecnebi hükümetlerle hudutların tashihi federalin vezaifi cümlesindendir ; fakat hudutta bulunan kanton dahi alâkadardır. Kantonlar arasındaki hudutların tashihi bu kantonlar tarafından hal edilebilir, elverir ki federal hükümetine buna müdahale için bir sebep varit olmasın.

Federal teşkilâtı esasiyesi 22 kantonun mevcudiyetini kabul eder ki bunun üçü yarım kantondur; kantonların mevcudiyeti görölüyorki teşkilâtı esasiye ile tesbit edilmiştir, iki veya daha ziyade kantonların bir kanton halinde birleşmesi, bir kantonun muhtar iki kantona bölünmesi, keزالik ecnebi

bir arazinin kanton olarak kabulü, teşkilâtı esasiye ile hal olunmalıdır. Kantonların birleşmesi ve bölünmesi her şeyden evvel alâkadarların işidir; fakat şüphe edilmemelidir ki bu neviden bir karar ancak federal teşkilâtı esasiye ahkâmına tabaan ittihaz olunabilir.

İki yarım kantonun müşterek bir kanton halinde birleşmesi federal teşkilâtı esasiyesinde bir tâdilâta lüzum olmadan icra olunabilir.

Yeni bir kantonun kabulü için mevcut kantonların muvafakati lâzım değildir; sadece ecnebi arazisinin huduttaki araziye ilhakı teşkilâtı esasiyenin tadilini icabettirmez.

13.— halk ve ahali

Federal teşkilâtı esasiyesi (madde 71 ve mabadi) halktan (le peuple) bahseder. Amme hukukunun bu telâkkisi intihap hakkına malik olup İsviçrede ikametgâh sahibi olmuş (domicilié) vatandaşların heyeti mecmuasını ihtiva eder. Umum ahali (la population totale) (madde 72) yahut ikametgâh sahibi olmuş ahali daha geniş telâkkidir ki bütün şahısları, memleketin tabaası gibi İsviçrede ikametgâh sahibi olmuş ecnebilere ihtiva eder.

Bunlar arasında hiç bir zaman misafir (de passage) dahil değildir. Hali hazırdaki ahali mefhumu ikametgâh sahibi olan ahalinin heyeti umumiyesine ve misafir ecnebilere de tatbik olunur. Millet (la nation) kelimesi ile kast olunan mana (federal teşkilâtı esasiyesinin mukaddemesi) İsviçre vatandaşlık hakkına (droit de cité suisse) malik olan ahali külesidir.

Ahalinin ahvali madeniyesinin (l'état civil) tam ve sahih olarak tesbitinde hükümetin azim menfaati vardır. 53 üncü maddenin 1 inci fıkrasının tatbiki zımnında hususî bir teşkilât vücade getirilmiştir.

Vakit vakit nüfus tahriri dahi ehemmiyetlidir, ihşaî faidesinden başka ahalinin sayılması meb!us adedinin esasını ve saireye yarar.

Harice muhaceret (l'émigration) hükümetin murakabesine tabidir, (madde 34 fıkra 1) ve muhaceret ajanslarına mütedair 22 mart 1888 tarihli federal kanunu teşkilâtı esasiyenin bu maddesine tevfikân tedvin ve neşr edilmiştir. Bu kanunun maksadı harice hicretin ne teshili ve ne de men'idir. Fakat sadece kendilerine rehberlik ederek ve acentelerin meslekî faaliyetlerini nezaret altında bulundurarak muhacirleri himayedir. (Federal muhaceret bürosu).

İsviçrede tekellüm edilen üç ana lisan, almanca, fransızca ve italyanca ittihadın millî lisanlarıdır ; (madde 116) bu hüküm ifade eder ki, İsviçrede herkes federal makamat ile münasebatından bu üç lisandan birini kullanabilir. Ve diğer taraftan federal makamatının azası bu lisanlardan birile ifadei meram etmek hakkına maliktir.

Federalin oruç ve ibadet günü; federal müessesesidir. (institution federale).

14.— Vatandaşlık hakkı

Federatif hükümet aynı zamanda bir federal vatandaşlık hakkı (le droit de cité federal) bir de hususî hükümetlerin (les Etats particuliers) vatandaşlık hakkını tanır .

Federatif hükümet halkı, hususî hükümetler halkının heyeti mecmuasından mürekkeptir, (madde 1) hususî bir hükümet tabaasının aynı zamanda federatif hükümetin vatandaşı olması prensibi bundan neşet eder. Madde 43.

Hususî hükümete aidiyet en esaslı hukukî münasebeti teşkil eder ve Federatif hükümete aidiyet ancak bu münasebetten neşet eyler, denmek suretile bu kaide ifade edilmiştir. Bu doğru değildir, ancak federal hukuku tabaalık sıfatının tanzimini bu sığata federatif hükümetin tabaa sıfatını rapt ederek hususî hükümetlere bıraktığı nisbette doğrudur; fakat mademki Federal hükümetin vatandaşı kim olduğunu tayin meselesini federal hukuku tesbit etmektedir, şu halde vatandaşlık hakkı doğrudan doğruya, federal hukukun bir düstürü üzerine istinat eder; bu mevzuda üç sisteme tesadüf olunur: Almanya imperatorluğunda olduğu gibi ki, burada imperatorluk vatandaşlık hakkı, hususî bir hükümete ait olmanın tali neticesidir. Amerika hükûmatı müttehidesinde olduğu gibi iki burada federatif hükümete vatandaşlık hakkı en başta olarak tecelli eder. İsviçrede tatbik edildiği gibi mürekkep sistem ki bunda vatandaşlık hakkı federal hukukile kanton hukuku tarafından müştereken tanzim olunur. Meşru çocuklar babaninkini, gayrı meşru çocuklar ananinkini iktisap ederler ; karı evlenmenin vukuu ile kocanın vatandaşlık hakkını alır, iktisabı tabiiyet suretile ecnebilere vatandaşlık hakkı federal meclisinin iştirakile verilir. Fakat bu hüküm İsviçre vatandaşlık hakkına münhasır olduğundan diğeri bir kanton vatandaşlarına kanton vatandaşlık hakkının bahş edilmesi tamamen alâkadar kantonun salâhiyeti dahiline girer.

Vatandaşlık hakkından feragat ancak bir ecnebî vatandaşlık hakkının aynı zamanda iktisabile mümkündür, fe-

deral hukuku İsviçre vatandaşına bir ecnebi vatandaşlık hakkına malik olmasına müsaade eder.

Fransa ve İtalya ile olan hususî muahadeler sinni rüşte vüsul dolayısıyla olan vatandaşlık hakkı hiyarımı tayin ederler.

15. — İkametgah

Şahsı amme haklarının en çoğunu ve bilhassa hukuku siyasiyenin tatbikı kendi ülkesinde bir ikametgâhın mevcudiyetine bağlı olduğundan federatif hükümette ikametgâh (le domicile) mühimdir.

İkametgâh İsviçrede ecnebiler için dahi hukukî neticeler tevlit eder.

Kanunu medeni ikametgâhı, hukuku medeniyenin bir mefhumudur. Ve bundan istintaç edilebilir ki muhtelif prensipler dairei kaza (le for juridique) vergi mes'eleleri, hukuku siyasiyenin tatbikı ve saire gibi diğer hukuki münasebetleri tanzim ederler. Fakat İsviçre vâzii kanununun, ikametgâhta mütebeddîl şerait ve muhtelif neviden ikametgâhlar vücade getirmek istediği kabule şayan değildir. (Vergiler ve dairei kazalar hakkındaki ikametgâhlar haricinde) ikametgâhı medenî (le domicile civil) ikametgâhı siyasinin (le domicile politique) yani hukuku siyasinin mahalli tatbikinin bir şartını teşkil eder; müzaaf bir siyasî ikametgâhın ademi kabulü prensibine (madde 43 fıkra 3) kanunu medenin bu hükmü dahi muvafıktır; hiçbir kimse aynı zamanda muhtelif ikametgâh sahibi olamaz, fakat aslı yerinden (le lieu d'origine) gayrisinde federal hukuku siyasiyesinin tatbiki hususunda ikametgâhı siyasinin talep ettiği şey tavat-

tun veya ikamet müsaadesinin bahsi için nizamnamelerle talep edilen formaliteler noktai nazarından mahalli aslî evrakının (les papiers d'origine) tevdiidir.

Mahalli aslisinden (lieu d'origine) gayrısında (*) Kanton hukuku siyasiyesinin tatbiki noktai nazarından ikametgâhı siyasinin tesisi hususunda kantonlar münhasıran tavattun (établissement) ruhsatnamesini talep edebilirler. Her vakit orijin evrakının yalnız sadece tevdiî, ona siyasî ikametgâh tesis etmez ; medenî ikametgâh (le domicile civil) şeraitinin ifa edilmiş olması lâzımdır ; medenî ikametgâh tadil edildiği takdirde orijin evrakı istirdat edilmemiş olan dahi siyasî ikametgâh mevcut olmaktan farîğ olur.

Tavattun (établissement) ve ikamet (le séjour) maddî (matériel) şekli (formel) mefhumlardır ; maddei mefhumunca tavattun, ikametgâh sahibi olmak vakıasıdır ; ikamet ise muvakkaten sakin olmak filidir ; şekli manasınca tavattun ve ikamet zabıta müsaadati cümlesindendir.

İkametgâh orijin yerinden gayrısında ittihaz edildiği takdirde, intizamı amme (ordre public) noktai nazarından tavattun şeklinde tesis olunur ; fakat bazı kantonlarda fabrika amelesi hizmetçi gibi şahıslara ikamet ruhsatnamesinin (permis de séjour) daha masrafsız şeklini intihap etmesine müsaade olunur ; lâkin bu kanton hukuku siyasiyesinin tatbiki için ikametgâhı siyasî teşkili hiç bir vakit kifayet etmez

* Bir kimsenin orijini onun vatandaşlık hakkile tayin olunur Eğer bir kimse müteaddit vatandaşlık hakkına malik olursa onun orijin yeri hali hazırda aynı zamanda ikametgâhı olan yahut son ikametgâhı bulunmuş olan yerdir. Bu yoksa kendisinin yahut usulünün iktisap ettiği son vatandaşlık hakkile tayin olunur.

İsviçre kanunu medenisi madde 22.

İsviçre kanunu medenisinde bu suretle tesbit olunan orijin l'origine) mefumu Türk kanunu medenisinde alınmamış ve bu mevzuda (nufus sicilinde mukayyet bulunduğu ve bu kayıt yoksa pederinin mukayyet olduğu) mahal diye alınmış olduğundan işbu zahatın itasına mecburiyet hasıl oldu. Mütercim

ecnebiler içinde ikamet şekli (la forme du séjour) sureti umumiyyede tercih edilmiştir.

Şeklî manasında ki tavattun (établissement) maddî manasile sadece bir ikameti (le séjour) bir ticarî tavattunu (établissement commercial) yahut bir adlî ikametgâhı da (domicile juridiqueuse (teşkil edebilir. İmdi bir şahsın şeklî manasında muhtelif tavattunları olabilir; fakat maddî manasında bunlardan yalnız birine malik olabilir, tavattun şekli boş kalınca netice tevhit etmeyeceği gibi istidatta edilebilir.

II.— Dahildeki vazifeler

16.— Vazifelerin taksimi

Federatif hükümette, hükümet vazifelerinin ifası taksim edilmiştir, (départagé) bu taksim federal uzuvlarına hükümetin bütün vaziflerine bakmak hakkının verilmesi, ve kantonlara yalnız teferruatın yani bazı mahallî idarî tedbirlerin bırakılması suretile icra edilmemiştir. Federal teşkilâtı aza hükümetlere hükümet faaliyetinin mühim sahalarını tahsis etmiştir, yoksa bunlarsız asrî hükümet (Etat moderne) mevcut olamazdı.

Konfederasyonun vazifeleri teşkilâtı esasiyenin ikinci maddesinde gösterilmiştir; bu maddenin kelimeleri en muhtelif maksatları hatıra getirmeye müsaittir ; bu tadat çok defa federal makamatına bütün bu maksatları aramak salâhiyetini vermeyi istihdaf etmez, ikinci maddenin verdiği şey umumî bir tesbittir ki bunu yapmakla teferruatın icrası, tabiri aharla bu maksatların tahdidi hakkını muhafaza etmiştir.

Federal makamına ait olan salâhiyetleri teşkilâtı esasiyenin sarahaten zikr etmesi Federal hükümetinin tarihi in-

kişafına muvafıktır. Bundan şu netice çıkar ki teşkilâtı esasiye ile federal makamatına tahsis edilmeyen salâhiyetler kantonlara ait gelir. Zannı galip (la présomption) salâhiyetin konfederasyonda değil kantonda olduğundadır; diğer taraftan teşkilâtı esasiye konfederasyona bir salâhiyet bahşettiği zaman zannı galip bu salâhiyet tam olduğu merkezindedir, bu takdirde sarahaten ifade edilmiş bir tahdidin mevcudiyetinin farz edilmesi şayanı kabul değildir. Konfederasyon gayri mahdut olarak müzakere icra etmek hakkına maliktir; çünkü o bütün hususata müteallik muahedeler akt edebilir; hatta teşkilâtı esasiye ile kantonlara bırakılan hususat hakkında bile.

Federal teşkilâtı esasiyesi kantonlara bir salâhiyet verdiği zaman sureti umumiyede bunu o suretle verir ki kantonlar bunu istimal edip etmemekte muhtardır. Maamafı kantonları muayyen tarzda hareket etmeye mecbur edecek hükümler vardır.

17.— Federal hukuku ve kanton hukuku

Federal hukuku kanton hukukuna tefevvuk eder, federal hukuku buna muhalif olan kanton hukukunu binefsihi fesheder ; federal hukukunun ve kanton hukukunun menbainın mahiyeti ehemmiyetsizdir, bu suretle nizamnamelerden (les ordonnances) doğan hak ile mevcudiyetini federal makamatının taamülâtına medyun hak, her ikisi de kantonların teşkilâtı esasiye hukukuna dahildir.

Kantonların tatbikat kanun ve nizamları ancak binnefs federal hukuku bunu icbar ettikçe veya buna müsaade verdikçe lâzım ve şayanı kabûldür; bittabi kantonlar kendi haklarını federal hukukuna uydurmak ve kendilerine bırakılmış olan salâhiyet dairesinde icra ile muvazzaf uzuvları tayin etmek hususunda salâhiyettardır ; buna mukabil kantonlar tefsir veya tavzih suretile federal hukukunu tenvir ve izah edemezler.

Federal hukuku, medenî ve cezaî teşriiyatta yaptığı gibi efrat hakkında haklar ve vecibeler tesis ederek kanton hukukuna doğrudan doğruya tecavüz edebilir; yahut muayyen bir mevzuda düsturlar tedvin ve neşri mecburiyetini kantonlara tahmil edebilir.

Federal makamatı teşriî salâhiyetlerini istimal etmedikçe, federal teşkilâtı esasiyesi salâhiyeti münhasiren konfederasyona tahsis etmiş olmamak şartile, kantonlar bu salâhiyeti tatbik edebilirler.

Konfederasyon şimdiye kadar aslâhiyetlerini kâmilten istimal etmiş değildir.

Eğer federal hukuku, kantonları faaliyet sahasını serbest bırakmak maksadile fesh edilmişse eski kanton hakkı binefsihi yeniden vücut bulmaz ; çünkü federal hukukunun muhalif hükmü bunu sadece kendi mevcudiyeti zamanınca tesirsiz bırakmamış belki büsbütün ilga etmiştir ; muahedelerden doğan ve kanton hukuku ile kabili telif olmayan hukuk federal hukukunu ilga etmeyüp bunu hükümsüz kıldığı gibi muahedenin feshile kanton hukuku binefsihi iktisabı kuvvet eder.

18.— Federal hukukunun tatbiki

Federal kanunlarının tatbiki tamamen federal uzuvlarınıamı tevdi edilmiştir, yoksa kanton uzuvlarile müşterekimi icra edilecektir ? Keyfiyetini federal teşkilâtı esasiyesi sureti umumiyede beyan etmez.

Kuvvei kazaiyenin tatbikine gelince : (administration de la justice) 64 ve 64 mükerrer maddeleri teşkilât ve kazanın mazide olduğu gibi kantonların salâhiyeti dahilinde kalacağını tesbit eder; federal teşkilâtı esasiyesi federal idare sahasında ancak iki tahdit yapar, 20 inci maddenin 1 inci fıkrası kantonlarda Ordu teşkilâtına dair kanunların icrası, kanton makamâtı tarafından federal teşriiyatı hududu dahilinde ve konfederasyonun nezareti altında cereyan edeceğini beyan eder; bundan maada mevaddı gıdaiyeye dair olan kanun ahkâmının tatbiki konfederasyonun malî yardımile ve onun nezareti altında kantonlar tarafından icra edileceğini 69 mükerrer madde tasbit eder.

Teşkilâtı esasiye kantonlar lehinde yapılan kuyudu ihtiraziye sarahaten tadat ettiğinden ve federatif hükümet tarafından tesis olunan münasebetlerin mahiyeti kantonların binefsihi teşriki mesai eylemelerine muktazi kılmadığından kantonlar lehinde kuyudu ihtiraziye olmayan yerde federal teşriiyatı kanunlarının tatbiki hususunda federal uzuvlarına tevdiye tamamen serbestir. Maamafi vazii kanun bu salâhiyeti ancak imsak ile istimal etmekte ve şimendifer, posta, gümrük ve ispiroto inhisarı teşkilâtında tatbik eylemektedir. Meselâ: Fabrikalar hakkındaki teşriiyatta ahvali medeniye, icra ve iflâs teşkilâtı ve ormanlar hakkındaki teşriiyatta ol-

duğu gibi amelî zaruretlerin hakim olduğu mevzularda federal vazii kanuni sureti umumiyede icrayı kantonlara bırakmakla iktifa eder; o çok defa vaki olduğu veçhile kantonlardan tatbikat noktai nazarından ahvali medeniye memurları, icra ve iflâs daireleri ; ticaret sicilli amirleri ve saire gibi bazı uzuvların tesisini ister ; bu memurlar her ne kadar federal vazii kanun tarafından teşkil edilmişse de kanton hukukile yaratılmışlar ve kelimenin bütün manasile kanton memurlarından madut bulunmuşlardır.

III.— Kanton müessesatının teminatı,, kontrolü ve himayesi

19.— Kanton teşkilâtı esasiyesinin teminatı

Kantonlar şekli teşkilâtı esasiyelere malik olmaya mecburdurlar; bunlara kantonlar kendi arzularına göre istedikleri muhteviyatı veremezler.

Kanton teşkilâtı esasiyeleri yalnız federal hukukuna tetabuk etmek değil, çünkü bu federatif bir hükümette tabiidir; fakat muayyen bir yeknasaklık (uniformité) dahi kabul etmek mecburiyetindedir ; kantonlar demokratik Cümhuriyetlerden olmak mecburiyetindedirler.

Teşkilâtı esasiye tadilâtı gibi teşkilâtı esasiyeye konacak hükümleri kantonların teminat talebi noktai nazarından

.....

federal makamâtına arz etmesini federal hukuku talep eder. 6 ıncı maddenin bu hükmü mecburî bir mahiyeti haizdir.

Federalin teminatından sarfı nazar ettiği bahanesile bir kanton teşkilâtı esasiyesini federal makamının kontrolünden azade bırakmaz, her bir mümanaat federalin müdahalesini tevhit eder. Teminatın hukukî şümülû bir talepten ibarettir ki buna nazaran gayrikabili kabul hiç yeni şey yapılamamıştır; ve binnetice federal teşkilâtı esasiyesinden doğan teminat ile taaruz eden bir vaziyet yoktur demektir; bina berin teminat ancak beyanî bir fiildir (acte déclaratif) teşkili (constitutif) değil; o teşkilâtı esasiyenin hükümlerinin bir kerre tetkikini farz eder. Fakat buna tasvip mahiyeti vermez; teşkilâtı esasiyeye müteallik ahkâm kantonlarda bir kanton kararnamesine tevfikân mevkii meriyete girer; teminat talep etmek mecburiyetinin bu ahkâmı talik ettirecek tesiri yoktur; teşkilâtı esasiye ahkâmı, federal hukuka mutabık olmadıkça hususî beyana hacet olmaksızın kendiliğinden mefsuhtur; bu esasa istinaden federal hukuku kanton hukukunu fesh eder; teminatın bahş veya reddi federal makamâtının taamülâtına nazaran teşkilâtı esasiyenin heyeti umumiyesi için değildir ; eğer teminat vermemek için sebepler varsa bundan mahrum edilecek hükümler birer birer tadat olunur.

Teminatın reddi bir fiilidir ki istihdaf olunan hükümleri sureti katiyede hükümsüz bırakır; onları ilga eder, bu hükümlerin biri veya diğeri için federal hukukile mutabakat tesisini istihdaf eden her yeni tetkik talebi (examen) hükümet makamâtı (autorité de l'Etat) ve hattâ federal mahkemesi (tribunal fédéral) tarafından gayrı kabili kabuldür. Diğerkaraftan teminat talebi istihdaf ettiği hükümlerin federal hukukile mutabakatı hakkındaki şübheyi tamamen ber taraf etmez; son-

radan istirdat gayri mümkün değildir; hakim dahi teminattan sonra mutabakat meselesini tetkik edebilir.

Teminat bahş edilmesi için kanton teşkilâtı esasiyesile federal hukukunun tetabuk etmesinden başka daha şartlar vardır. Cumhuri şekiller (formes républicaines) mucibince temsili yahut demokratik kanton teşkilâtı esasiyesi hukuku siyasiyenin tatbikını temin etmelidir ; ve vatandaşların ekseriyeti mutlakası talep ettiği zaman her vakit kanton teşkilâtı esasiyesi yeniden nazarı tetkikten geçirilebilmelidir.

20.— Kontrol

Aza hükümetler, dahili faaliyetlerinde federal hukukuna mugayir hareket etmemek mecburiyetinde olduklarından federal makamatin onlar üzerinde muayyen bir kontrol icra etmesi federatif hükümetin teşkilâtına muvafiktir; teminat talebi sırasındaki kanton teşkilâtı esasiyesinin tetkikinden ayrı olarak bu kontrol kantonlar tarafından ecnebilerle ve kendi aralarında muahedeler aktile alâkadar olduğu gibi sureti umumiyede kantonların ecnebi hükümetlerle olan münasebetlerinin heyeti mecmuasına tatbik edilir.

Komünlerde tavattun etmiş kimselerin tavattununa ve rey haklarına dair kanton kanunları ve matbuatın suiistimaline karşı kanton talimatnameleri (les reglements) federal meclisinin (conseil fédéral) tasvibine tabidir ; (madde 43 fıkra 6 ve madde 56 fıkra 2 federal teşkilâtı esasiyesi) kanton tatbikat kanunlarının federal makamati tarafından tasvibini federal kanunlarının talep ettiği de vakidir.

Bundan mada federal ahkâmının tarzı tatbiki hakkında kantonlarda her vakit malûmat ve izahat istemekte federal makamâtı ve betahsis federal meclisi muhtardır, muhalefet ve inat eden bir kantona karşı, federal makamâtının lüzum kesp eden bir icrasının ne şekil alacağı hakkında federal kanunu tafsilât vermemektedir. Hadisattan mülhem olarak icabı hale göre hareket burada yegâne tedbirdir. Bu meselenin münakaşası için federatif hükümetin mevcudiyetinden beri hiç bir vesile zuhur etmemiştir.

21.— Kantonların himayesi ve müessesatı

Federal teşkilâtı esasiyesi (madde 5) kanton ülkesini teminat altına alır; eğer bir kanton ülkesinin bir kısmı kendisinden cebren tefrik edilirse federal makamâtının müdahalesi zaruridir; kanton ülkesine karşı hariçten vukua gelecek bir taarruz telakki edilir; ve ittihat ve hukuku beşer esasları dairesinde bunu müdafaa eyler.

Federal teşkilâtı esasiyesi, bu teşkilâtı esasiye ile tahdit edilmiş olmamak şartile kanton hâkimiyetinden (la souveraineté) dahi bahseder.

Bu hüküm ifade eder ki kanton hakimiyetinin tahdidi ancak teşkilâtı esasiyeye mütedair prensiplere tevfikân tedvin ve neşr olunan konfederasyonun teşkilâtı esasiyeye uygun teşriiyatına müsteniden vukua gelir; fakat bir federal kanununun maddi muhteviyatının teşkilâtı esasiyeye uygun olup olmadığı hakkında hüküm vermeye salâhiyettar hakim mevcut olmadığından kanton hakimiyeti nazariyatta değilse filiyatta federal teşriiyatının her bir maddesile tahdit olunabilir.

Teşkilâtı esasiye bundan mada kantonlara, teşkilâtı esasiyelerinin, halkın hukuk ve hürriyetlerini, vatandaşların teşkilâtı esasiyeye mütedair haklarını, kezalik halkın makamata tevdi eylediği vazifeleri temin eder. Teşkilâtı esasiye, kantonların hükümet teşkilâtı ve meşruiyet prensipleri hakkında sıkı ahkâmı havidir. Bu prensiplere tevfiikan iğtişaşlar darbei hükümetler ihtilâller merduttur; mevcut olan hukuk tatbik edilmeksizin teşkilâtta vatandaşların ve sultaların hukukunda hiç bir değişiklik mümkün değildir. Bir memur hükümetteki mevkiinden ancak mevki meriyette olan hukuka müstenit bir usûlü hukukinin tabikile uzaklaştırılabilir; başka suretle değil.

Vaziyeti hazıraya şiddet istimalde dokunuldu ise (kıyاملar ihtilâller ve saire) federal meclisi makamatin talebi üzerine yahut kendiliğinden kanunî ve teşkilâtı esasiyevi intizamı himaye noktai nazarından kuvvei askeriye ile müdahale eder, (müdahale madde 16)

Meşruiyet prensipi (la légitimité) mevzuu taarruz olmayıpta fakat makamatin teşkilâtı esasiyeyi salâhiyetlerini tecavüz etmelerinden dolayı ihlâl edilmiş ise her vatandaşın amme hukukuna müracaat suretile teşkilâtı esasiyeyi ihlâl eden ve ona dokunan bir hükmün feshini istemeye hakkı vardır. Meşruiyetin muhafızı sıfatile federal mahkemesi nezdinde müdahalesi kabul edilebilecek kimse ancak efrattan biri sıfatile vatandaşdır. (Yahut bir cemiyet) teşkilâtı esasiyeyi hukukunda diğer bir makamın kararnamesile tecavüze uğradığını zan eden makam değil.

IV. — Hariçe münasebat

22.— Hukuku beynelmilel noktai nazarından konfederasyon

Konfederasyon hukuku düvelin şahsiyeti sıfatile gayrı mahdut bir surette harekete muktedirdir. Kantonların salâhiyeti dahilinde olan hususat hakkında muahedeler dahi akt edebilir. İsviçre federatif hükümeti, hukuku beynelmilelde «İsviçre ittihadı» (confédération suisse) resmî ismini taşır; mühürünün arması şakulî çizgili kırmızı zemin üstünde gümüş bir salipten mürekkeptir. 9 uncu maddeye tevkiân iktisada, komşuluk münasebatına ve polise müteallik mevat muhafaza ederler. Fakat bu muahedeler federal meclisi tarafından tasdik edilmek mecburiyetindirler (madde 103 adet 7) ; kantonların ecnebî hükümetler yahut onların mümessilleri arasındaki resmî münasebatı federal meclisinin tavassutile vukua gelir. (Madde 10) ; burada kantonlar hükümet gibi değil fakat konfederasyonun uzuvları gibi hareket ederler; bu da mahdut mikyasta yani sadece kendi ülkelerine taalluk eden hususattadır. Kantonlar hukuku beynelmilelce muayyen bir temsil salâhiyetine maliktir ki bu mevzuda onları yine mahdut bir tarzda beynelmilel şahıslar gibi telâkki etmek mümkündür.

Konfederasyon ile kantonlar arasında beynelmilel muahedeler asla mümkün değildir. Ve bundan başka bu asla vukuua da gelmemiştir; fakat bunları konfederasyon ile kantonlar arasındaki serveti tabiiyeye müteallik mukavelelerle karıştırmamalıdır. Bunlar tamamen federal hukukuna tabidir.

23.— Haricî vaziyet hakkında umumî malûmat

Siyasî iştirakin (communauté politique) azası burada kısmen siyasî kısmen hususî bir mevki işgal ederler; bir hükümetin siyasî rolü istiklâlinin muhafazası, akvam tarihinin cereyanı üzerine olan tesiri, nihayet bazı defa diğer hükümetler zararına büyümek için olan gayretlerde tezahür eder ; hülâsa denebilir ki bir hükümetin siyasî mevkii sulh ve harbe temas eden hususta aldığı vaziyette hülâsa olunur. Siyasî vaziyet muahedeler mevzuu olabilir; mündericatı siyasî olan muahedelere misak (les alliances) tesmiye olunur ; her millet müteakabil menfaat dairesinde diğer milletlerle iktisadî, içtimaî münasebat idamesini arar ; bu hususî münasebetler tamamen hukuku düvelin şekli sahası üzerine isnat eder ;bunlar memaliki ecnebiyede oturan vatandaşların himayesinde, dostane münasebetlerin muhafazasında, ticaret, ikamet, gümrük, iadei mücrimin gibi hukuku hususiyeyi beynelmilel muahedeleri aktinde, hukuku hususiyei düvele müteallik muahedelerde, (edebî ve sınaî mülkiyetin himayesi, nakliyat hukuku, adlî himaye ve saire) telgraf ve posta münasebatında tecelli ederler.

24.— Siyasî vaziyet

Konfederasyonun ve kantonların siyasî faaliyeti harice karşı istiklâlin muhafazasında, tezahür eder, (madde 2) konfederasyon tarihin tekâmülü üzerine tesir icra etmek iste-

mez ; fakat burada eski bir taamüle tabaiyet ederek bitaraflığını muhafaza eder ; o milletler arasındaki harplerde ve ihtilâllerde bitaraf kalır ; bu cihetle 102 inci madde No. 9 bitaraflığı ilân eder. Fakat muharip devlet sıfatile bir taarruz, bir müdahale yapması konfederasyonun muhafaza ettiği imkân ile gayrı kabili telif değildir. Kantonlar haricî siyasette mevki alamazlar. (Federal teşkilâtı esasiyesi madde 9) askerî itilâflar (capitulations militaires) akt edilemez.

Federasyonun bitaraflığı yalnızca kendi tarafından istenmemiştir; bu keyfiyet muahedelerle de temin ve tekeffül edilmiştir. Viyana kongrası beyannamesini imza eden Devletler İsviçre ülkesinin taarrüzdân masuniyetine hürmet etmek ve burasını harekâtı harbiyelerine sahne yapmamak mecburiyetindedirler ; bu hükümler fesh için ihbar (dénonciation) hükmünü asla ihtiva etmediği gibi bu hükümlere gayrı mahdud bir müddette izafe edilemeyeceğinden «İsviçrenin daimî bitaraflığının tanınması ve temini» tabiri (reconnaissance et garantie de la neutralite perpetuelle.) bu muahedenin müstemir talâkki edileceğini ve bir taraflı fesh edilemeyeceğini ifade eder, (dénoncer unilateralement).

İsviçreye bitaraflık hukuku düvel kararnamelerde (les actes de droit des gens) temin edilmekle beraber İsviçre kararlarla tecrit edilmiş değildir; onun hukuku düvel dairesinde hareket kudreti tahdit edilmiş değildir; devletler tarafından yapılan bitaraflık ilânı İsviçreyi kendi vesayeti altına koymak istemeksizin ancak onun halihazır vaziyetini temin eder. İsviçre hali harpte Avrupa bahrî hukukuna (droit maritime europeen) müteallik beyannameye harp sahnesinde yaralanan askerlerin hallerini ıslaha müteallik mukavelenameye ve La Haye sulh mukavelenamesine vazii imza sıfatile kabul edilmiş olduğundan icabı halinde onun bitaraflığın terk ede-

bileceği ve bir gün muharip devlet olarak işe karışabileceği kabul edilmiştir.

25. — Hukuku düvelin diğer münasebetti

İsviçreye bitaraflık (la neutralité) temin eden muahedeler onun için tamamen muvakkat mahiyette (passagere) vecibeler dahi yaratmıştır; bunlar meselâ Jüra bernuva (Jura bernois) ile kantonun eski kısmı ahalisi arasında müsavat tesisi ; evvelce Savvaya merbut bulunan Cinevre arazisinde katolik dinine müsaade, ilâ ahiri gibi ahvali hazırada artık tatbik sahası olmayan şeylerdir ; diğer taraftan İsviçreye imtiyazlar (avantages) bahş edilmiştir, imtiyazlar ki bunları hükümetin irtifak hakkı (servitudes d'Etat) diye tevsim edebiliriz ; Cinevre kantonu etrafında gümrükten serbest bir mıntıkadır, bundan mada simplon denen yol gerek gümrük gerek İsveçre askerlerinin geçmesi hususunda serbesttir; iktisap edilmiş en büyük imtiyaz Şable (Chablais) Fosini (Faucigny) eyaletlerinin ve Ujinin (Ugene) cenup mıntikasının evvelce Savvaya ait arazi kıt'asının bitaraf kılınmasıdır; bu bitaraflığın icabı Fransa ile İsviçrenin komşu devletler arasında muhasamat başlar ve yahut başlamak tehdidini gösterir ise Fransanın hemen bitaraf arazidan askerini geri çekmeye mecburiyetidir. Diğer devletlerin askerleri bu arazide ne oturabilirler ne de buradan geçebilirler; İsviçrenin faideli göreceği hususat istisna teşkil eder. İsviçre için diğer mühim bir imtiyaz da şudur : Bale (Bâle) o kadar uzun müddet rahatsız etmiş olan Huning (Huningue) istihkâmâtı tamir edilemeyecek ve bu mıntıkada Bal şehrinde üç fersahtan aşağı bir mesafe dahilinde başka bir istihkâm inşa olunamayacaktır.

26.— Hükümet ve kilise

Kendi mahiyeti icabından olarak hükümet laikdir, (laïque) fakat bu mahiyet gerek bitaraflık takib etmek (kilisenin Hükümetten ayrılması) gerek günah itirafı hayatını (la vie confessionnelle) teshil etmek gibi dinî müessesata müteallik hususattan teşriyatın vaziyet almasına mani olmaz ; federatif hükümette kiliseye karşı alınacak vaziyetin intihabı umumî surette hususî hükümetlere bırakılmıştır ; ve yine bütün kantonlarda hemen umumî surette hükümet müesseseleriyle kilise müesseselerinin itilâfına (combinaison) tesadüf ediyoruz ; federal vazii kanununa gelince onun vaziyeti kısmen bitarafdır ; çünkü dinî hürriyeti tesis ediyor ; kısmen kontrol vaziyetidir, bu kontrol bazı kilisâî müesseseler hakkında tatbik olunur. Burada amil olan sebepler «tarihî siyasî mahiyettedir. (historico-politique).

50 inci maddenin 4 üncü fıkrası şöyle tesbit eder ; konfederasyonun tasvibi olmaksızın İsviçre ülkesinde peskaposluk tesis edilemez ; bu teşkilâtı esasiye hükmüne tevfikan federatif hükümetin tesisinden beri vukua gelen tadilât, papalık makamile muahede tarikile (par voie conventionnelle) bir tarzı hal mevzuu olmuştur.

51 inci madde de ki jezuit tarikatı erbabı (l'ordre des jesuites) ve onlara dahil cemiyetler İsviçrenin hiç bir kısmına kabul edilemezler ; ve bunların azasına kilisede ve mektepte her bir iş memnudur.

52 inci madde tesbit eder ki yeni manastırlar (les couvents) yahut dinî tarikatlar tesisi ve lağv edilenlerin yeniden ihyası memnudur.

Federal teşkilâtı esasîyesinin 52 inci maddesi aynı maksadı ihtiva eder ; ahvali medeniye ve buna müteallik sicillâtın tutulması mülkî makamâtın salâhiyeti cümlesindendir; federal teşriiyatı bu bapta muahedeler ahkâmı tedvin edecektir ; mezarlıkların hüsnü surette defin edilebilmesi esbabını temin etmekle mükelleftir.

27. — Ecnebilere karşı vaziyet iltica hakkı

Hukuku beynelmilel hükümetleri müteakabilen tabaalarına kendi ülkelerine serbestçe girmek hakkını vermelerini talep eder, fakat ikameti hüviyet evrakının yahut hüsnü hal şahadetnamesinin ibrazına talik ettirebilirler. Modern hükümet düzgün (convenable) ecnebilere kendi ülkesinde ikamete müsaade eder; ve hukuku medeniye ve hukuku cezaya müteallik hususatta bunları kendi tabaasile müsavi tutar; bu hareket iltica hakkında istinat etmez, cf. madde 63) ecnebi muhik şikâyata mevzu olmadıkça ve muaveneti Umumiye muhtaç kalmadıkça serbesttir ; serbestii ikamet müteakabilen muahedeler vasıtasile temin olunur. (Yerleşme yahut dostluk mukaveleleri) bunlar ikamet men'i şeraitini tesbit eder. Fakirlere, malullere ve hastalara insanî bir muamele teminine dahi dikkat olunur.

Bu bapta muahedeler mevcut olmadıkça ikameti ve tavattunu kabul veya men etmek kantonlara aittir. Polis serserileri maişet vesaitinden mahrum olanlarla uygunsuz bir hayat takip edenleri kezalik hüviyet varakası olmayanları yahutta evrakı gayrı kâfi olanları hududa sevk eder. Kantonlar siyasî sebeplerden dolayı İsviçreye iltica eden kimseleri

.....

kabul etmekte ve onlara bir melce vermekte serbesttir. Bunlara melce verilmesi hukukî bir mecburiyet değil beşerî bir vazifedir. Mültecilerin iltica hakkı tabiri mahsusile şahsî bir hak olmayıp fakat sadece beşerî hissiyata müracaat eden bir iddiadır.

Fakat iltica hakkı (iadei mücrimin mukaveleleri buna muhalif olmamak şartile) ülke üzerine ikamet hakkını kantonların ecnebilere bahş etmek salâhiyetine istinat ediyorsa da konfederasyon bilmukabele konfederasyonun dahilî yahut haricî emniyetini tehlikeye koyan ecnebilere İsviçre arazisinden tard etmek salâhiyetine (teşkilâtî esasiyeyi) maliktir; madde 70 federal makamâtı siyâsî mültecilere muayyen bir ikamet mahalli göstermek onları hususî bir nezarete tabi tutmak yahut ikamete memur (interner) etmek salâhiyetlerine dahi maliktirler.

28.— Beynelmîlel hukukî münasebatı

Asrî münakalât ve muhaberat vesaiti, muhtelif devletlerin tabaası arasında maziden daha çok mütemadi münasebetler vücade getiriyorlar; beynelmîlel ticaret gitgide tevessü etmekte, ticaret muahedeleri ve gümrük mukaveleleri akti zarurî görülmektedir. Münakalât ve muhaberat vesaitinin binnefis kendileri de posta şimendifer telgraf ve telefon mütekabil bir itilâfa lüzum göstermektedir.

Sanayi mülkiyeti (propriété industrielle) ile sinat mülkiyetinin (propriété artistique) himayesi noktai nazarından mukaveleler akt edilmiştir ; İsviçre bu mukavelelerle ihdas edilmiş beynelmîlel büronun merkezi olmak imtiyaz ve şe-

refine maliktir ; kazaî idaredeki vazifelerinin infazında mütekabilen teşkilâta mazhar olmak hususundaki beynelmilel adli muavenet hukuku düveli hükümetlere tahmil ettiği vecibeye istinat eder ; bu vecibe muhtelif muahedelerle teyit edilmiştir ; cezai kaza sahasında hükümetler şahitlerin istimainı, mahallinde keşif ve muayeneyi, adlî tebligat hizmetini, ve saireyi teshil etmek mecburiyetindedirler ; firari mücrimlerin iadesi prensip itibarile temin edilmiştir. Maamafi ehemmiyetsiz cürümlerde, asker firarilerinde ve siyasî cürümlerde vukua gelmez; İsviçre kendi tabaasını ise asla iade etmez medenî kaza (la justice civile) sahasında hükümetler kazaî tebligat hizmetini mütekabilen ifa ederler, delâilin taharrisini teshil ederler, ve saire. Medenî hükümlerin (jugements civils) tatbiki hakkında muahederler nadirdir.

V.— Kantonların kendi aralarındaki münasebatı

29. — Mukavelâtı

Federal hükümeti azası sıfatile kantonlar federal hukukunun mevzuudurlar; bundan mada ecnebilerle muahedeler aktinde (madde 9) federatif hükümetin uzuvları gibi hareket ederler ki mahdut bir mikyasta hukuku beynelmilelin şahıslarıdır; kantonlar kendi aralarında mukavelevî münasebetler tesis ederlerken bunların federal hukukuna müteallik mukaveleler yahutta hukuku beynelmilele ait muahedeler olduğuna bakmalıdırlar. Federal hukuku kantonların kendi aralarında mukaveleler aktini mahdut bir surette kabul ettiğinden kantonların hukuku düvel mevzuları sıfatile değil

.....

fakat federal hukukunun mevzuları sıfatile muahedeler akt ettiklerini kabul eden fikir doğru görülmektedir. Kantonların salâhiyetlerine taalluk eden bütün hususat bu kabil mukavelelere mevzu olurlar. Siyasî misaklar memnudur. Kantonlar arasındaki muahedelerin tatbikinde federal teşkilâtı esasiyesi federal meclisinin teşriki mesaisini derpiş eder; kantonlar arasındaki mukavelâttan mütevellit hukuk sıra itibarile federal hukukunun hemen akibinde gelir ; Federal hukuku buna hususî bir ehemmiyet atf etmektedir, çünkü buna vaki olacak taarruz hakkındaki bir hukuku amme davasile, federal mahkemesi meşgul olabilir madde 113 adet 3.

30. - kantonun kantonla münasebetleri

Federal teşkilâtı esasiyesinin 3 üncü maddesi federal teşkilâtı esasiyesile hakimiyetinin tahdit edilmediği ahvalde kantonların hakim olduklarını tesbit eder; bu hüküm yalnız kantonların federasyonla olan münasebetlerini değil fakat kantonların kendi aralarındaki münasebetleri de istihfaf eder.

Teşkilâtı esasiye, kantonlar arasındaki münasebata dair muhtelif hükümler ihtiva eder; kantonlar arası münasebatı kantonlar arasında muahedata mevzu teşkil etmedikçe bu hükümler kabili tatbiktir.

46 inci maddenin 2 inci fıkrası muzaaf malî mükellefiyeti men eder. Ve bu suretle kantonlar arasında vergiler mevzuundaki hakimiyeti tahdit eyler. 59 uncu madde şahsî şikâyat hususunda ikametgâhın kantonuna adlî hakimiyeti bahş eyler.

Bundan mada müteakbil vecibeler vardır; kantonları

haricî ve dahilî tehlike halinde mütekabilen yekdiğerine yardıma mecbur eden 5 ilâ 17 maddeler hükümden sakıt olmuşlardır.

Federatif hükümetinde mütekabil adlî muavenet bir zarurettir. Federal teşriiyatı mücrim ve canileri (les malfaiteurs) ve maznunları (les accusés) iade etmek hususunu tesbit eder ; kanun iadei mücrimini icap eden cezaî fiilleri tadat eder, siyasî ceraimle matbuat ceraimi, hakkında iadei mücrimin esası kabul edilen hususat meyanına girmez ; cezaî takibatı binnefs deruhte etmek şartile kantonlar kendi tabaalarının veya kendi ülkelerinde sakin eşhasın iadesini red etmek hakkını haizdir ; firarî hakkında giyabî usûlü muhakeme açılabilmesi için evvel emirde mücrimin iadesi semeresiz surette talep edilmiş olmalıdır, iadeten imtina eden zilyet şahsı salisten mesruk eşyayı almak için istihkak davası salâhiyettar hakime açılmalıdır ; bütün cezaî işlerde kantonlar yekdiğerine mütekabilen ve meccanen adlı yardımlarda bulunmaya mecburdurlar; medenî işlerde bilhassa mahkemeye celp ve ihzarda ve şahitlerin istimaında, kantonlar mütekabilen yardıma mecburdurlar ; eğer meccaniyet yoksa istenilen ücret bu kabil dahilî işler hakkında mevzu olan miktarı geçmemelidir. 61 inci madde kantonları diğerkantonların kazıyyeyi muhkeme teşkil eden hükümlerini icraya mecbur kılar.

48 inci madde ve bu maddeye istinaden tedvin ve neşr olunan federal kanununda başka kantonların hastalanan yahut vefat eden fakir tabaası hakkındaki kantonların vazifelerini tayin eder. Beşinci maddenin ahkâmı muvakkatesi muayyen bir hudut dahilinde şayi mânevi erbabının (la profession libérale) serbestçe tavattununu temin eder.*

* Doktor, Muallim, Avukat gibi.

Federal teşkilâtı esasiyesi ve teşriiyatı her zaman kantonlar arası münasebatını tamamen tayin etmez. Ve federal makamâtı kendileri vazii kanun olsaydı bu mes'eleye dair nasıl bir kaide vaz edecek idise ona göre, mevcut hukukun noksanlarını ikmal etmek mecburiyetindedirler ; kendi aralarında ihtilâf tahaddüs ettiği vakit kantonlar 14 üncü madde mucibince turuku filiyeden ve her nevi istihzarattan sakınmaya ve federal mahkemesinin kararına taabeiyet etmeye mecburdurlar ; çünkü bu ihtilâfları muhakeme etmeye 113 üncü maddenin 3 üncü rakkamı mucibince o salâhiyettardır ; federal mahkemesi kendisinin dediği gibi bu husus hem kantonlar arasında federatif münasebetleri nazarı itibara almaya, ve hem de hukuku düvelin umumî düsturlarından mülhem olmaya mecburdur.

Fakat bir amme hukuku davasının sadece kantonlar arasında hudusu ihtimalini nazarı itibara almamalıdır. Şahsî menfaatlerinde tecavüze uğradığını zan eden her vatandaş kantonlar arasındaki federal hukuku münasebetlerinin ihlâl edildiği hakkında federal mahkemesine bir hukuku amme davası açabilir.

31— İsviçre Vatandaşlarına muamelede münasabat

Kendisine ancak beynelmilel muahedelerin icap ettiği derecede bağlı olduğu tamamen ecnebî bir hükümet tabaasına karşı ne yolda muamele edilebilirse, bir kanton teşriiyatının diğer kantonlar tabaasına karşı aynı surette muamele etmesi federal hükümetinde teessüs etmiş münasebetlerin icabıdır; federatif hükümet dahilinde aza hükümetler tabaası-

nın münasebetleri, kantonlar arası rabitaları sıkı olmalıdır ; ve muhtelif kantonlar vatandaşları arasında mevcut ihtilâflar imkân mertebesinde bertaraf olmalıdır; madde 60 mukabele bilmisil ve mütekabiliyet hukukunun tatbiki gayrı kabili kabul ilân edilmiştir.

60 ıncı madde, ilk merhalede diğer kantonların tavattun etmiş vatandaşlarına tatbik olunur ; bu vatandaşlar kazaî ve idarî sahada ve bilhassa vergi hususunda kanton tabaasına yapılan aynı muameleden müstefit olmalıdır, CF madde 45 fıkra 6 kantona ecnebi olan İsviçre vatandaşlarının kanton tesislerinde ve aynı mahiyetteki diğer menfaatlerde hakkı yoktur.

Fakat 60 ıncı madde, kantonda ikametgâhı olmakla beraber onların tabaasile ve makamatile hukukî mahiyette münasebat idame eden İsviçre vatandaşlarına dahi tatbik olunur ; kanton teşriiyatı diğer kantonların haricinde tavattun etmiş tabaasına orada yerleşmiş kendi tabaasına yaptığından daha az muvafık muamele yapamaz ; buna mukabil kendi tabaasına muhik vecibeler tertip ettiği vakit bunlar birincilere de teşmil olunabilir, meselâ bir dava açıldığından nakdî teminat vermek mecburiyeti ilâ gibi.

32. — Hukuku siyasiyeye müteallik hususutta müsavat

Hukuku siyasiye mevzuunda müsavat, adalet ve idare sahasında mevcut olan kadar tabii değildir.

Federal teşkilâtı esasiyesi 43 üncü maddesinde sarahaten derki kantona ecnebi olan fakat orada tavattun eden İsviçre vatandaşları kanton hukuku siyasiyesinden istifade e-

derler ; kantonlar bu hususta üç aylık bir bekleme devresinden başka bir şey talep edemezler. Kantonun amme işlerine müteallik hemşehri hakkı hukuku siyasiye aksamındandır, maamafî hemşehrilik mallarına (aux biens des bourgeois) iştirak kezaik sadece hemşehrilğe müteallik işlerde rey hakkı müstesnadır ; kanton teşriyatı bittabi daha diğer hukuk bahş edebilir, sadece ikamet etmek istediğini beyan eden eşhasa siyasî tavattunu vermemek veyahut müddeti az veya çok bir ikametden sonra bahş etmek hususu kantonların takdirine mevdudur.

Kantonlar hukuku siyasiye bahş ederler, veya etmek mecburiyetinde kalırlarsa bunu kendi tabaasına verdiği mikyas dahilinde vermeye mecburdurlar, ehliyeti siyasiye mahalli aslinin (l'origine) değil fakat tavattun mahallinin kanton hukukuna tabidir ; mahalli, aslî kantonunda yahut mukaddema tavattun edilmiş bir kantonda hali hazır tavattun kantonunun hukukuna nazaran hukuku siyasiyeyi tevhit veya talik eden vakayiin evvelce hudus bulmuş olması ehemmiyetsizdir.

VI.— Vatandaşlara temin edilen haklar

33.— Umumî Malumat

Teşkilâtı esasiyelerin ekserisi vatandaşlara amme kudreti karşısında bazı haklar sarahaten temin ederler; ve federal teşkilâtı esasiyesi dahi eşhasa ait bazı hakları teyide mahsus bir takım maddeleri ihtiva ederler.

Bu haklar ya doğrudan doğruya vatandaşlara temin e-

dilmiştir, (kanun huzurunda müsavat, din ve vicdan hürriyeti, ticaret ve sanayi hürriyeti, tavattun hürriyeti ilâ ahiri) yahut kantonların hakimiyeti arasından tesis olunan tahdidattan ve kantonların birbirine karşı olan vecibelerinde bilvasıta doğar, (muzaaf malî mükellefiyetin men'i, ikametgâh mahalli, medeni hukuka ait ilâmların icrası ve saire).

Federal teşkilâtı esasiyesi takriben vatandaşların bütün haklarını ihtiva eder, maamafî tariki kazaya mürcat ancak bu hakların kanton makamâtı tarafından ihlâlinde derpiş edildiğinden bu maddeler ilk merhalede kantonları istihdaf ederler.

Hukuku siyasiyeden ayrı olan federal teşkilâtı esasiyesi şahsî hakları yalnız İsviçre vatandaşlarına temin etmez, belki asrî medeniyetin bir kaziyesine tevfikân onları prensip itibarile ecnebilere de teşmil eder.

Federal teşkilâtı esasiyesi muahedelerle, konkordalarla ve kanton teşkilâtı esasiyeleriyle derpiş edilen şahsî hakları dahi temin eder.

Bütün maddî eşhas doğuşundan itibaren şahsî hukuka malikiyete ehildir.

Meselâ hükümet uzuvları tarafından himaye hukuku gibi bazı hukuk (kanun huzurunda müsavat, kazaî teminat, ilâahiri) sadece hukukî ehliyetin vücudile meşrut olduğu halde, diğer bazı hukukun tatbiki, meselâ tavattun hürriyeti, ticaret ve sanayî hürriyeti, din hürriyeti irade ve amel yani icra kabiliyeti ister. Ademi ehliyet devam ettiği müddetçe burada hareket eden kanunî mümessildir, (dinî hürriyette olduğu gibi) mevzuun hususî mahiyeti bir istisna vaz etmeyorsa bu hukuk aynen hukukî eşhasa da aittir.

34.— Kanun huzurunda müsavat ve Hürriyet hukuku

Federal teşkilâtı esasiyesinin esas prensipi kanun huzurunda müsavattır; bu prensip bir kanundan, bir ilâmdan, yahut idarî bir karardan duğup müsavatsızlığı tazammun eden bütün muamelâta karşı dermeyan olunabilecek şahsî bir hak teşkil eder ; temini adaletten imtinanın müsbet şekli vardır ; bir makamın bir talebe cevap vermekten imtinasında, zahir salâhiyetinin inkârında, kazaî mevzuda müdafaa hakkının ihlâlinde olduğu gibi. Birde temini adalette imtinanın maddî kısmı vardır, vatanş keyfî bir muameleye maruz kaldığında olduğu gibi.

Vicdan ve iman hürriyeti, dinî mevzuda lisanı münasiple ifade edilen efkârı takip etmekten makamâtın memnu bulunmasına (madde 49) istinat eder.

Bu hürriyet herkes için on altı yaş tamam olunca doğar; bu yaşa kadar dinî terbiye, velâyet veya vesayet hakkını icra eden kimesinin arzu ve takdirine mevdudur. Hasılâtı mükellefin mensup olmadığı bir cemaati ruhaniyenin masrafına hasr ve tahsis edilen bir vergiyi vermek mecburiyetini 49 uncu maddenin 6 ıncı fıkrası iman ve vicdan hürriyetine bir tecavüz telâkki eder. Mensup bulunulan bir cemaati ruhaniyeden çıkmak her zaman serbesttir ; hisse senedatlı şirketlerin arızalarından tamamen ayrı bir hak mevzuu teşkil ettiğini dahi mahkeme kabul etmekte, ve bundan, dinî noktai nazardan şirket mevcut olmamakla beraber azasının itikadâtını nazarı mülâhazaya almaksızın mahallî cemaati ruhaniyesi tarafından vergiye tabi tutulabileceği neticesini çıkarmaktadır.

Din hürriyeti (madde 50) yani mensup bulunulan dine müteallik eʔali icra etmek hürriyeti iman ve vicdan hürriyetile mukarenet teşkil eder ; kasap hayvanatını evvelden sersem etmeksizin zeph etmek memnuiyeti madde 25 mükerrer) Bu hürriyete tevcih edilmiş bir takyittir. Din hürriyeti hususî bir dinî cemaat teşkil etmek maksadile mevcut umumî bir dinî cemaatten itikadî espapdan dolayı ayrılmak isteyen eşhasa emvalin ayrılmasını talep etmek hakkını verir.

Ticaret ve sanayî hürriyeti (madde 31) herkesle serbest surette rekabete girmek hakkıdır, fakat bu hak gayrı mahdud değildir; Kantonlar tarafından tedvin ve neşrolunan muhik zabıta ve betahsis ispirtolu içkiler satış yerleri adetlerinin tahdidi kabul edilmiştir.

Müessesatı Umumiye inhisarları (Hidrolik müessesatı, Gaz fabrikaları, Elektrik fabrikaları) dahi hükümete hasredilmiştir. Bazı sanaiyin hususî vergisi de kanun muvacehesinde müsavat prensipile kabili telifir; Halkın menafii mahsusası olmayan ticarette (İspirtolu içkiler satışı, tütün mağazaları, oyun kâğıtları satışı, borsa ticareti ve saire) yahut ta hususî bir kazancı olan ticarette (seyyar mağazalar, likidasyon) olduğu gibi. İcrası hususu malûmata tevekkuf eden meslekler mevzuubahs olduğu zaman (serbest meslekler, tayyarecilik, şoförlük, baca temizleyicilik) kantonlar ehliyet, hüsnü ahlâk şahadetnamesi hattâ kefalet dahi (Avukatlar, Noterler, Borsa acenteleri) isteyebilirler.

Tavattun hürriyeti madde 45. Bazı hususatta ticaret ve sanayi hürriyetile alâkadardır. Her İsviçre vatandaşı hüviyet varakasını tesviye etmek suretile eğer cezaî bir hükümle hukuku medeniyeden mahrum değilse İsviçrenin her hangi bir mahallinde ikamet yahut tavattun edebilir.

Tavattun ve ikamet ruhsatnamesinin istidadı vatandaş cezaî bir hükûm ile hukuku medeniyesini zayıttı ise yahut müteaddit defalar ağır ceraimle mahkûm oldu ise kabildir. Kezalik ruhsatname sahibi varidat menbaından mahrum kalarak sureti kat'iyede amme muavenetine muhtaç kalırsa yine istirdat olunabilir. Matbuat hürriyeti Madde 55 fikrini serbesce matbuata tevdi etmek hakkıdır, yeter ki bunu yaparken amme menfaati takyit edilsin. Bu fiil bir cezaî takibe yahut zarar ziyan davasına mahal veremez, meğer ki ileri sürülen vakayı gayrı sahih olsun yahut içinde mübalağa bulunsun.

35.— Diğer Hukuk

27 inci madde cemiyet teşkil etmek hakkını temin eder, bu bapta amme menfaatinin muhik gösterdiği hususatta zabıta nizamnameleri tedvin ve neşrolunabilir.

57 inci madde istida vermek hakkını temin eder. Herkes hiçbir zarar gelmesinden endişe etmeksizin makamata muvafık lisanla yazılmış bir talep tevdi ve bir cevaba intizar edebilir.

58 inci maddenin birinci fıkrası hakimi tabiiyi (juge naturel) temin eder. Kantonlar hususî bir mahkeme vücade getiremezler; bu teminat bugün bize tabii görünür ve bunun filhakika artık amelî sahası yoktur.

Federal mahkemesinin bundan çıkardığı netice şudur ki vatandaşlar reyini aşıkâr surette izhar eden, bir mahkemeye tabi olmaktan istinkâf edebilirler; Hakim davanın neticesi ile menfaattar olduğu zaman vaziyet böyledir; Maddemizin 2 inci fıkrası kilisâî kazayı ilga eder. Hiçbir kimse kilisâî bir mahkeme huzurundaki celp ve ihzara itaate mecbur

değildir ; böyle bir mahkemin hükümleri hukukan bir mazarret tevhit edemez. Bu madde millî kilisenin âlî uzvu tarafından dinî işler hakkında tatbik edilen ruhanî idareye temas etmez.

54 üncü madde evlenme hakkını temin eder. Bugün evlenme kanunu madenide tafsilen tespit edilmiştir. Ve bu sahaya idareten müdahale nadir olarak mülâhaza edilebilir. Evlenmenin feshi ve boşanma dahi kanunu medeninin ihtiva ettiği mufassal kaidelerin mevzuudur.

59 uncu maddenin 3 üncü fıkrası borç için hapsi men eder. Ancak ödenmeyen nakdî cezalar hapse tahvil edilebilirler. Mâliyenin nakdî metalibâtı hakkında hüküm böyle değildir.

44 üncü maddenin 1 inci fıkrası kantonlara ülkelerinden bir vatandaş taretmeği yahut hukuku medeniyesinden mahrum eylemeği men eder.

60 ıncı madde diğer kanton tabaasını kendi tabaası gibi muameleye kantonları mecbur eder; hiçbir İsviçre vatandaşı nefye mahkûm edilemez. Maamafî teşkilâtı esasiyede derpiş edilen hususatta tavattun ruhsatnamesinin istirdadi kabul olunmuştur. Fakat bu halde dahi kanton dahilinden sadece geçmek men edilemez.

Siyasî ceraimden dolayı idam cezasının men'i madde 65. Sadece siyasî mahiyette bir cürüm için idama mahkûm edilen şahs hakkında şahsî bir hak bahseder, aynı madde bedenî mücazâtı dahi men eder ; bu suretle mahkûm için şahsî bir hak tevhit eden bu hükümlerin istarı asla vaki değildir.

18 inci maddenin 3 üncü fıkrası, 27 inci maddenin 2 inci ve 3 üncü fıkrası ; 51 inci ve 53 üncü maddenin 3 üncü fıkrası hususî bir grup teşkil ederler. Bu maddelerin ihtiva ettiği hükümlerin hilâfına hareket federal meclisinin ve ledelhace assamble federalin (l'assemblee federale) hakkı kazasına tabi olabilir. 18 inci maddenin üçüncü fıkrası her askere eslâhaya, teşhizata, elbiseye ait ilk levazımı meccanen temin eder. Burada mevzuu bahs olan hakikî bir şahsî haktır; fakat askerî teşkilât bu kaideye muvafık bir tarzda tanzim olunduğundan bu maddenin amelî bir sahası kalmamıştır. 27 inci maddenin 2 inci fıkrası meccanî ve kâfi bir ilk tahsil teminine kantonları mecbur eder. Aile reisleri için burada şahsî bir hak tasavvur olunabilir. 27 inci maddenin 3 üncü fıkrası tedrisatta iman ve vicdan hürriyetini tecavüzden vikaye maksadını ihtiva eder. Burada da vekâlet ve vesayet hakkı eshabına şahsî bir hak mevzuubahistir. Jezüitlerin faaliyeti (jesuites) aleyhindeki 51 inci madde şahsî bir hakka esas teşkil edemez. Çünkü vatandaşların burada ferden ferda menfaatleri yoktur; her zaman herkes bir arzuhal ile keyfiyeti Federal Meclisine bildirmekte hürdür. Filhakika 51 inci maddeden doğan hak ile alâkadar federal Meclisi ve federal Meclisi meb'usanıdır. 53 üncü maddenin ikinci fıkrası her ferdin hüsnü suretle defnini talep eder. Bu madde ölen kimsenin akraba ve dostları için şahsî bir hak ihtas eder. Bunlar müteveffanın muvafık bir mezar edinmesini talep edebilirler.

36.— Kantonlar arası hukuku

Teşkilâtı esasiyenin bazı maddeleri kantonların kendi aralarındaki hakimiyetin hudutlarını çizer, yahut kantonlar arasında mütekabil vecibeler yaratır; bu maddeler aynı zamanda efrat hakkında da bazı şahsî haklar tevhit ederler. Bu haklar nazariyat itibarile iki kanton arasında ihtilâf mevzuudurlar.

59 uncu maddede borçlunun ikametgâh kantonuna şahsî matalibat hakkında hakkı kaza bahşeder; bir kimse sakin olduğu kantondan gayrı bir kantonda tatbikata maruz kalırsa şahsî haklarında tecavüze uğramış demektir. Şube ve müntahap kazai ikametgâh aynı suretle ikametgâh menzelesindedir. Teminatla temin edilmiş iddia teminatın bulunduğu mahalde bir takibata mevzu olabilir. Tavizat noktai nazarından serdedilen müdafaa davanın mevzuu ile alâkadar bütün diğer müdafaalar gibi kabul edilmelidir. Avukat ücretinin tenzili hakkında istidalar ücretin esbabı hudusu olan davayı rüyete eden mahkemenin salâhiyeti cümlesindendir; bilâkis borçlu vekâletnamenin vücudünü inkâr ederse avukat matalibini borçlunun ikametgâhı mahkemesine götürmeğe mecburdur ; Borçlu bu ikametgâh mahkemesi imtiyazından feragat edebilir ; takip edilen borçlu müdafaasında itiraz serd etmezse bu feragat zımnidir.

46 ıncı maddenin ikinci fıkrası iki kanton tarafından yapılacak muzaaf mâlî mükellefiyeti bertaraf etmeğe mahsus bir kanun derpiş eder ; bu kanun henüz tedvin ve neşr edilmemiştir, mamafî bazı prensiplerin inkişaf etmesi tatbikat yüzündendir ; kaideten, maddî yahut manevî eşhas vergi-

.....

lerini ikametgâhları mahallinde verirler; ilk merhalede gayrı menkul vergisi müstesnadır; gayrı menkuller kâin bulundukları mahalde vergiye tabidirler; Malikin borçlarından mütenasip bir kısmı gayrı menkulün kıymetinden tenkis edilmelidir. Gayrı menkulün hasılatı (kiralar, istismar hasılatı) dahi gayrı menkulün bulunduğu mahalde vergiye tabi olacaklardır. Sinaî ve ticarî istismarata müteallik hususatta dahi keyfiyet aynıdır. Gerek kıymetleri gerek hasılatı bulundukları mahalde resme tabidirler. Eğer müessese muhtelif kantonlar arazisinde bulunursa (meselâ bazı elektrik fabrikalarında vaziyet böyledir). Yahut istismar aynı zamanda müstemirren ve ayan bir surette muhtelif kantonlarda vukua gelirse (merkez, şube, satış evi müstakil mağaza ve depolar, tamirat tezgâhları vesaire) mütenasip bir tevziat yapılmalıdır. Hisse senedatından bu şirketin veya cemiyetin hissesinden alınan vergiyi federal mahkemesi muzaaf vergi telâkki etmez; bilâkis bir taraftan kollektif ve komandit şirketlerden diğer taraftan şürekânın koydukları sermayeden vergi alınmasını federal mahkemesi gayrı kabili kabul addetmiştir. Miras müteveffanın son ikametgâhında vergiye tabidir. Kantonlar kendi ülkelerinde kâin gayrı menkulleri bu bapta vergiye tabi tutmak hakkına maliktir. Federal mahkemesi kantonlar arası münasebatını tayin hususunda kendisinin vaz ettiği prensipleri konfederasyonun beynelmilel hukukî vaziyeti bu tevsii muhik gösterebilecek olmakla beraber İsviçrenin ecnebilerle olan münasebatına teşmil etmemiştir.

Ecnebi memalikinde kâin gayrı menkullerin kıymetlerinin ve hasılatının kantonlar tarafından vergiye tabi tutulmasını federal mahkemesi her zaman red etmiştir. 61 inci madde hüküm salâhiyettar mahkeme tarafından verilmiş ve celp ve ihzar yolu ile vaki olmuş olmak şartile diğer bir kan-

ton tarafından kati surette verilmiş ilânları icraya her kantonu mecbur kılar.

5 inci madde muvakkat ahkâmı, serbest, meslekeler mevzuunda serbestii tavattunun temini kantonlara icbar eder. Bir kantonda bir ehliyet şahadetnamesi istihsal edenler mesleklerini bütün İsviçre dahilinde icra edebilirler; tabipler, baytarlar, dişçiler ve eczacılar için bir federal diploması ihdas edilmiştir. Bu beşinci madde bilhassa avukatlık mesleki için ehemmiyeti haizdir. Kilisâî ve talimi gibi ilmi vezaif için serbestii tavattun mevcut değildir. Federal mahkemesi noterliği de aynı suretle telâkki ederek noterlerin serbestii tavattununu kabul etmez.

İsviçre dahilinde haricî poliçeyi bir kanton vatandaşlarının diğer kantonların vatandaşları hakkında vefa hakkını ilga eden 62 inci madde bugün mevcut olmayıp bu ilga amelî kıymet noktaî nazarından tabîî telâkki edilmiştir.

(Arkası var)

—

Türk inkilâbının en mühim kanunu [*]**1 Eylül 1930****-9-**

Mahallî idarelerin vazife ve salâhiyetleri arasında belediyelerimize mühim haklar tanıyan ve büyük işler tevdi eden yeni belediye kanununa ait tetkikat bu sayıda hitam bulmaktadır.

Kanunun 124 üncü maddesile ; idare amirlerine verilmiş olan bütçe tasdik hakkı, kanunsuz muamelâta meydan kalmamak için takyit edilmiş ve tadilâtın ancak kanunda mevzuu bahs esbap ve avamil dairesinde olabileceği tasrih olunmuştur. Yani, kanunun umumî ana hatlarından anlaşılan merkez murakabesi, mahallî salâhiyetler ve mahallî teşekküller lehine, bağlanmıştır.

125 inci madde bütçe harici sarfiyat hakkındadır. Hükümet teklifinde ve Dahiliye encümeninden geçen şekilde, kat'iyet kesp eder bütçe kaydı yerine, muvakkat encümende kat'ileşen bütçe denilmiş birinci fıkraya (nisbet ve miktarı kanuna uymayan) cümlesi ilâve edilmiş ve madde o suretle kanun halini almıştır. Maddenin marjı bütçe harici sarfiyat şeklinde ise de maddenin birinci fıkrası bilhassa kanun

* Baş tarafı İdare mecmuasının 32 inci sayısındadır.

.....

suz tahsilatı da sarahaten men etmekte ve bütçe harici sarfiyat ikinci fıkrada zıkr olunmaktadır. Kanunsuz tahsilat hakkında mevzuubahs Türk ceza kanununun 247 inci maddesi vergi ve resimleri kanunî nisbetten yüksek tahsil edenlerin altı aydan üç seneye kadar hapsi hakkındadır.

* * *

Belediye veznelerinden çıkacak paraların ita amirini gösteren 126 ıncı madde, bu işi belediye reislerinin yapacağını ve icabında kendi mes'uliyetleri altında bu vazifeyi muavinlerine de gördürebileceklerini tesbit etmekte ve fakat şublere ayrılan belediyelerde şube müdürlerine, belediye reisleri tarafından verilecek ikinci derecede ita amirliği salâhiyetinin, belediye reislerinin mes'uliyetleri altında kalıp kalmayacağı meskût bulunmaktadır. Fakat bu işin de mes'uliyetinin, mezuniyetini veren reise ait olması icap etmektedir.

Hükümet teklifinde, muavinlerle şube müdürlerinin icabında amiri ita olabilecekleri yazılmış ve reisin mes'uliyeti ve reisin bu salâhiyeti vermesi mevzuubahs değildi. Madde Dahiliye encümeninde (olabilirler) kaydı kılabilirler şekline konmuş, muavakkat encümende ilk fıkra aynen, ikinci fıkra tadilen tesbit olunmuş ve o şekilde meclis heyeti umumiyesinden geçmiştir.

* * *

127 inci madde belediye mes'ul muhasipleri hakkındadır. Maddenin sonunda gerek hükümet teklifinde, gerek Şûrayı devletle meclisi dahiliye encümeninden geçen şekillerde (nakde ve ayna vazüyüyle belediye memurlarının kefaletleri umumî ahkâma tabidir) kaydı vardı. Muvakkat belediye kanunu encümeninde bu fıkra tay edilmiş ve madde o suretle kanun halini almıştır. Bununla beraber kefalet kanununun neşrinden beri belediye muhasiplerinin bu kanun hükümlerine tebeiyeti hakkındaki usul devam etmektedir.

Yeni belediye kanununun neşrinden evvel belediye kat'î hesapları için muayyen bir müddet yoktu. Bu kanunun 86 inci maddesi bunun için altı ay bir müddet koymuştur. 128 inci maddede malî seneyi takıp eden Eylül zarfında encümene verilir denmesine ve 86 inci maddede meclise verilmesi için altı ay müddet tesbit olunmasına göre encümen dahi azamî iki ay zarfında kararını vererek meclise sevk edecektir demektir. Meclisin tetkik ve kararı için bir mühlet konmamıştır.

Belediye memurları devlet memuru sayılmadığı için belediye muhasibi mes'ulleri, belediye memuru olmakla beraber belediye memurlarının vazifelerinden mütevellit cürümlerinden, devlet memuru gibi muhakeme olunacakları hükmüne zamimeten, hesap işlerinde de devlet muhasibi mes'ullerinin tabi oldukları hükümlerin aynına tabi tutulmuşlardır.

* * *

Belediye hesap işlerine dair bir nizamname yapılacağını gösteren 129 uncu madde hükümet teklifinde ve dahili-

.....

ye encümeninden geçen şeklinde nizamname yerine, dahiliye vekâletince bir talimatname yapılacağı maalinde idi. Muvakkat encümen bunu nizamname olarak kabul etmiş ve madde o suretle kesbi kanuniyet etmiştir. Maddede mevzuubahs nizamname Şûrayı devletten geçmiş ve alelusul tasdik edilmiştir :

Bütçelerin her hangi sebeple tasdiki tehhür edince belediyeler birer ikişer veya üçer aylık bütçe yapmak mecburiyetinde kalıyorlardı. Bilhassa bu iş büyük şehirlerimizde daha çok vaki oluyordu. Buna lüzum kalmamak ve belediye işlerini yürümekten alıkoymamak üzere vilâyet hususî idareleri bütçelerinde olduğu gibi yeni sene bütçesi tasdik olununcaya kadar eski sene bütçesinin devamı mer'iyeti (130) uncu madde ile kabul olunmuştur.

Maddenin hükümet teklifinde ve Dahiliye encümeninden geçen şeklinde bütçe tasdik olunmadan tecdidi intihap vaki olursa kaydı vardı. Muvakkat encümen bu kaydı, her hangi bir sebeple yeni bütçe kat'ileşmemiş ise şeklinde kabul etmiş ve o suretle kanun halini almıştır.

* * *

131 inci madde ihtiyat akçasına daırdır. Belediyelerimiz her sene ellerindeki paraları bütçelerine koyarak sarf ediyorlar ve memleket için büyücek para sarfını müstelzim bir iş yapmak icap edince parasız vaziyette bulunuyorlardı. Bunun önüne geçmek üzere kanun safi varidattan yüzde beşinin yirmi sene müddetle ihtiyat parası olarak ayrılmasını esas koymuştur. Yalnız burada safi paradan maksadın ne olduğu

zıkr edilmemiştir. Fakat şekli zahireye göre maaşat ve ücurat ile kırtasiye, mahrukat gibi her sene sarfı zarurî mebalîğ çıktuktan sonra her sene yeni işler için tahsis ve sarf edilebilecek paraların % 5 sini anlamak ruhu kanuna yakın sayılabilirdi. Fakat belediye muhasebe usûlû nizamnamesi de safî varidat olduğu kabul edilmiştir.

İhtiyat akçasını işletmekten belediyeleri mahrum etmemek ve fakat belediyelerin varidat tahsilini beklemeyerek muvakkat avanslar şeklinde bu paradan istikraz yapabilmek üzere 132 inci madde vaz edilmiş ve fakat senesi içinde paranın iadesi için hem belediye reislerde muhasipleri, hemde mülkiye amirleri mecbur tutulmuştur. Fakat belediye paralarının ita amiri belediye reisleri olduğu halde mülkiye amirlerine böyle bir mecburiyet tahmil edilmiş olması ayrıca tetkik mevzuudur. Yani mülkiye amirleri ne şekil ve suretle bu paranın bankaya iadesine belediyeyi mecbur edebileceklerdir.

Kanun bu hususta meskûttur. Yalnız mülkiye amiri, kanuni emirlerini dinlemeyen belediye reisleri hakkında ne muamele tatbik edecekse burada dahi aynı muameleyi tatbik edebilir kanaati vardır.

* * *

Yedinci fasıl, heyeti umumiyesi itibarile yepyeni bir esasa taalluk etmekte ve memleketimiz için yeni hükümler vaz eylemektedir.

Birçok Avrupa devletlerinde kabul edilmiş olan birlik tesisi hakkı, nihayet memleketimizde dahi kabul olunmuş ve bu fasıl bunun için konmuştur.

Malûm olduğu üzere birliklerin teşekkülüne sebebi mahallî mantukavi işlerin bazıları büyük paralar sarfını mucip olmakta ve devamlı yardımlar istemektedir. Bununla beraber bu sistem işler mahallî teşekkülleri müştereken alâkadar eden işlerdir. Ve o nevi işleri mahallî salâhiyetler kendileri de münferiden yapmak mevkiinde kalabilirler. Her mahallî teşekkülün böyle işlere ayrı ayrı para sarf etmesinden ise daha büyük mikyasta ve müşterek bir az masrafı mucip olacağından ve daha muntazam bir iş yapabileceğinden dolayı bu gibi işleri görmek mahallî birlikler tesisi moda halini almıştır.

Birlik işini görmek üzere Fransada vilâyet umumî meclisleri müşterek konferanslar aktedeler. Yalnız bu konferansların hiçbir zaman bir departmanlar birliği, yahut sindikası halini alamayacağı kanun ile tesbit edilmiştir.

İtalyada bu gibi birliklerin görecekları ihtiyaçlar için mıntaka usûlünün kabulü lehine büyük temayüller vardır.

Birlik usûlünde, en kuvvetli salâhiyeti haiz mahaller arasında İspanyada vardır. Burada (Macamunida des Provinciales) denilen birliklerin vasi salâhiyetleri vardır.

Bu gibi işler için Romanyada, memleket yedi mıntıkaya taksim edilmiş ve vilâyetler umumî assosiyasyon meclisleri geniş salâhiyetlerle teçhiz edilmiştir.

Lehista da bu gibi işler için yeni kanunlar yapılmıştır. Diğer Avrupa devletlerinde de bu iş için muhtelif sistemler vardır. Bu yeni ve umumî cereyandan bizim de istifade etmemiz düşünülmüş ve bu fasıl mevcut bir ihtiyaca tekabül etmek üzere vazedilmiştir.

* * *

Kanunların kendilerine yüklettiği mecburî ve ihtiyarî vazifelerden bir veya birkaçını müşterek tesisat ve idare ile ifa için 133 üncü madde ile belediye, köy ve idarei hususiyelere salâhiyet verilmiştir.

Gerçi yeni belediye kanunile, köy kanununda vazifeler mecburî ve ihtiyarî olmak üzere ikiye ayrılmış isede idarei hususiyelerimizde böyle bir tefrik yapılmamıştır. Bununla beraber idarei umumiyei vilâyet kanununun halen ahkâmı mer'î idarei hususiye kısmında metni kanununda birer birer sayılan vezaiften mecburî olanların tefriki kabildir.

Hükümet teklifinde belediye kanunu layihasında birlik hakkında hüküm yoktu. Bu madde Dahiliye encümeninde ilâve edilmiştir. Bunun gibi metni kanun dahil addolunan marjlar yani maddelerin başındaki hülâsalarda kâmilten muvakkat belediye kanunu encümünde ilâve olunmuştur.

Birlik hakkında 133 üncü maddeden başlayarak 148 inci madde hitam bulan hükümler dahiliye encümeninde kabul olunan şekil kelime ve fıkra tadillerde muvakkat encümenden geçmiş ve o suretle kanun halini almıştır.

Birlik tesisinden iyi neticeler beklenmektedir. Fakat kanunun 134 üncü maddesi, birlik nizamnamei esasının, birliğe girmek isteyen mahallî teşekküllerin meclisleri tarafından müttefikan kabul edilmesi şartı ağırdır. Malûm olduğu üzere bu gibi meclislerde bütün müzakerat neticesi ekseriyetin muhtelif şekillerde tesbit olunur. Ekseriyeti mutlakadan daha kuvvetli ekseriyeti sülûsan varken; ittifakla kabulü şartı, iştiraki müşkülleştirebilir.

Birlik maddelerinden 135 inci maddenin dördüncü fıkrası, bu gibi birliklerin muvakkat dahi olabileceğini tesbit etmektedir. Bu şekle göre birliğin tesisine sebep olan iş tekemmül edince birlik dağıtılacak demektir. Halbuki birliklerin daima olması daha faydalıdır.

Mezkûr maddenin yedinci fıkrasile de birliğe gireceklerin gönderecekleri aza adedi nizamnamei esasiye bırakılmıştır. Fakat bunun için birlik maddelerinde hiç bir mikyasa yoktur. Yeni aza adedi mesaha eyleme nüfus ile mi, bütçe nisbeti ile mi tesbit olunacaktır. Bu hususta bir sarahat yoktur. Bu vaziyette küçük belediyelerle köylerin hukuku iyi müdafaa edilememek tehlikesi vardır. 140 inci madde ile tesbit olunan en az iki azanın çok geleceği belediyeler ve köyler vardır. Bu iş için köy kanununun bazı maddelerinin tadili de zaruridir. Çünkü köy kanunu köy parasının nerelere sarf edilebileceğini sarahatle tesbit etmiştir. Vakıa 162 inci maddenin son fıkrasında bu kanuna muhalif hükümler mülğadır, denilmişse de köy kanununun bu esas üzerinden tadili ve köylerin bütçe ile hareket etmeğe mecbur oldukları ayrıca tasrih olunabilir.

Birliklerin tasfiyesi icap ettiği takdirde son karar hakkı 137 inci madde ile birlik merkezinde bulunan vilâyet idare heyetine verilmiştir. Halbuki vilâyet idare heyetleri devletin umumî işlerde ve devletçilik noktai nazarından meşguldürler. Mahallî muhtariyetlerle alâkaları çok zaiftir. Birlik nizamnamesinin birliğe dahil muhtelif vilâyetler bulunduğu takdirde tasdik hakkı Dahiliye vekâletine verilmiş olmasına göre bu işin de birlik meclisince karara raptı ve ihtilâf vukuunda Dahiliye vekâletinin veya Şûrayı devletin hakem olması şekli daha muvafık olurdu.

Netekim 138 inci madde mucibince birlik muhtelif vilâyete mensub ise her hangi bir ihtilâfın halli için Şûrayı devlete müracaat usûlü konmuştur.

139 uncu madde ile birlik meclisine yalnız teftiş ve mürakabe hakkı verilmiş olduğu halde 143 üncü maddede bütçesinin de bu meclis tarafından yapılacağı kabul olunmuştur.

140 ıncı maddedeki mahallî idareler tabirine belediye ve köylerin dahil olması tabiidir. Birlik riyaseti ve birlik meclisi ile birlik encümeni vazife ve salâhiyetleri belediye riyaseti ve meclisi ve encümeni vazife ve salâhiyetlerde mukayese ve tesbit edilmiş olduğundan birliklerin tarzı mesaisi idarei hususiye ve köy sandıklarından ziyade yeni belediye kanunile daha ziyade alâkadardır. Birlik hakkındaki maddelerde ana hatlar Erzurum meb'usu Aziz beyin mütealarına göre tesbit olunmuştur.

* * *

Tetkikatımızın baş taraflarında, İstanbulun Saadet kapusuna izafe edilen Dersaadet belediye kanununun mülğa olduğundan bahs edilmişti. Kanunun sekizinci faslı İstanbul belediye ve idarei hususiyelerinin birleşmesinden bahistir, ve bu şekil İstanbul için yepyeni bir şekli idaredir.

Evvelce hükümet tarafından teklif olunan layihada bu fasıl da yoktu. Buda, birlik maddeleri gibi Dahiliye encümeninde ilâve edilmiştir.

İstanbul hakkında sekizinci fasılda Dahiliye encümenince tesbit edilmiş olan hükümlerdeki ana hatlar Dahiliye vekili Şükrü Kaya beyfendinin fikir ve mütaleaları veçhile hazırlanmıştır.

Ankara belediye reisi münthap olamaz, riyaset ya yali uhtesine tevdi olunur. Yahut belediye reisi ayrıca naspolunur. İstanbulda da münthap olamaz, fakat ayrıca bir belediye reisi dahi naspedilemez. Ankara olduğu gibi ayrı ve munzam bir vazife halinde vali uhtesine de tevdi edilemez. Kanun belediye reisliğini İstanbul valiliği ile telfik etmiştir.

İstanbulda diğer vilâyet merkezlerinde olduğu gibi belediye meclisi de yoktur. Burada belediye meclisine verilmiş olan vazifeler İstanbul umumî meclisi tarafından yapılır. Fakat İstanbul umumî meclisi, diğer vilâyetlerin umumî meclisleri gibi teşekkül etmez. Belediye hududu dahilinde belediye kanununa tevfikân belediye azalığı evsafı ile aza seçilir, belediye hududu haricinde kalan kazalarda diğer vilâyetlerinki gibi umumî meclis azası seçilir. Bunların hepsi bir arada hem belediye meclisi hem vilâyet meclisi vazifesini görür. Encümenleri de her iki encümenin hukuk ve salâhiyetini haizdir. Yalnız merkezleri belediye hududu içinde bulunan kazaların belediye hududu dışındaki nahiye ve köyleri dahi belediye kanunu veçhile meclisin belediye azalığı evsafını haiz azasının intihabına iştirak ederler. Buraların vilâyet umumî meclisi aza intihabına iştirake hakları yoktur.

Vilâyet merkezleri belediye bütçeleri, şayet belediye reisleri mensup değil ise valiler tarafından tasdik olunduğu halde İstanbul belediye bütçesi vilâyeti idarei hususiyesile birlikte olduğundan kanunun vaz ettiği bir esasa göre vilâyet bütçeleri gibi tasdik olunur.

Vilâyet encümenlerinde azamî dört aza bulunduğu halde İstanbul encümeni aza adedi ikisi belediye hududu hariçinden olmak şartile sekiz kişiden mürekkeptir.

* * *

Gerek birlik hakkındaki maddelerin, gerek İstanbulun tevhit maddelerinin heyeti umumiye müzakeresi münakaşasız geçmiş, yalnız Kocaeli meb'usu Salâhaddin bey 155

.....

inci maddenin müzakeresinde meclisi umumî tabirinin 151 inci maddede olduğu veçhile umumî meclis şeklinde ifade edilmesi lâzımgeldiğini beyan etmiş ve o veçhile tashih edilmiştir.

* * *

Dokuzuncu fasıl müteferrik maddeleri göstermekledir, 154 üncü madde ile nufusu iki binden dun olan ve fakat kaza merkezlerinden küçük bulunan yerlerde belediyeleri lâğv etmekte ve intihabatta tahriri nüfusları esas tutmaktadır. Yalnız lâğv keyfiyeti nüfus kütüğünde yazılı nüfus miktarı ile tesbit edilmiş ve kanun tasrih ettiğinden dolayı intihabatta tahriri nüfus yekûnları kabul olunmuştur.

Bu maddenin birinci istinaen 1 Haziran 1930 tarihinden tatbik edilmiştir. Hükümet teklifinde bulunmayan bu madde dahi Dahiliye encümeninde ilâve olundu. Muvakkat encümende tadilen kabul edilerek, heyeti umumiyyeden o suretle geçti.

Cumhuriyet belediyelerinin, hepsinin, bir zamanda meclis ve reislerinin yenilenmesini kast eden vazii kanun 155 inci maddeyi kabul etmiştir.

Bu madde de Dahiliye encümeninde hazırlanmış, muvakkat encümeninden ve heyeti umumiyyeden aynen geçmiştir. Müddetler arasından intihap olunacak meclisler, eski meclislerin müddetlerini ikmal edeceğinden badema her dört senede bir umumî belediye intihabatı yapılacaktır.

156 ıncı madde nufusu 70 binden fazla şehirlerde meclis azasına huzur hakkı verileceğine dairdir, Bu madde mu

.....

vakkat encümende ilâve edilmiş ve tadilsiz olarak meclis heyeti umumiyesince kabul olunmuştur.

* * *

157 inci madde belediyelere mühim bir hak vermektedir. İmtiyaz müddetlerinin hitamında Devlete intikal edecek olan emval badema belediyelere devr olunacaktır. Fakat bu maddenin en mühim noktası şudur: maddenin tarzı tahririne nazaran, Devlet için kabul edilmiş olan mubayaa tarihlerinin duhulünden itibaren belediyeler isterler ve mubayaa bedelini temin ederlerse, hükümet için ihtiyari olan mubayaa belediyelerin talebi ile kesbi müstaceliyet eder. Yani belediyeler isterse ve bedeli alelusul ihzar edilmiş ise hayır mubayaa edemeyiz denemez. İstanbulda Terkos şirketi bu mahiyettir.

Bu madde dahi hükümet teklifinde yoktu. Belediyelerin bu gibi imtiyazlı şirketleri, şehir halklarını memnun edecek şekillerde kontrol edememekte olmalarından mütevellit bir aksülamelin neticesi olan bu madde Dahiliye encümeninde ilâve edilmiş ve muvakkat encümence tadilen kabul olunarak heyeti umumiyeden o suretle geçmiştir.

* * *

158 inci maddenin birinci fıkrası beldenin müşterek menfaatleri ve belde civarı kaydile yapılacak işlerde birlik

teşkilinden ayrı olarak belediye ve idarei hususiyelerin müşterek masrafla bazı işlere girişebilecekleri kabul edilmiştir.

Maddenin ikinci fıkrası, sıhhati umumiyeyi tehdit eden hallerde mecburî vazifelere münhasır olmak kaydile hükümete tarafını icbar salâhiyeti tanıışmıştır. Bu madde dahi dahiliye encümeninde tesbit olunmuştu. Ve bu salâhiyet Dahiliye vekâletine verilmişti. Muvakkat encümende bu hüküm (Hükümet salâhiyettardır) şekline konmuştur. Bu vaziyete göre heyeti vekilece karar ittihazı icap edecektir.

* * *

159 uncu madde belediyelere yeni haklar vermiştir. Evvelce bunlar hazineye ait addolunurdu. Bununla beraber, Belediyeler, henüz bunları tesbit etmemişlerdir. Bir an evvel tesbit ederek devr almaları icap eder. Bu madde dahi Dahiliye encümeninde ilâve edilmiştir.

160 ıncı madde: Hükümet teklifinde ve dahiliye encümeninden geçen şekilde yoktu. Bu muvakkat belediye kanunu encümeninde ilâve edilmiş ve meclisi âlide hararetli münakaşaları mucip olmuş ve maddenin son iki fıkrası heyeti umumiyede ilâve edilmiştir.

Maddenin reye arzında ilk defa Sivas meb'usu Alaeddin bey söz almış ve bu kanunla mezarlıklar idaresinin belediyelere verildiğini ve nizamnameye girecek hükümlerden mada, muayyen bir müddet zarfında belediyelerin asrı mezarlık tesisine mecbur olmaları hakkında bu maddeye bir fıkra ilâvesini düşündüğünü, yeni türk inkılâbından sonra hayat tarzının değiştiğini ve meselâ ölüm merasimlerinde siyah elbise ve silindir şapka ile mezarlığa gidildiğini, fakat silindir şap-

ka ile mezbeleye gidilemeyeceğini, büyük bir inkılâp adamı olan merhum Necati beyin keçilerin otladığı bir harabeye terk edildiğini Avrupa mezarlıklarına insanın gayrı ihtiyari gömülmek arzusu duyduğunu, oralarda cins atların ve sevilen köpeklerin bile mahsus mezarlıkları bulunduğunu, İstanbulda arkadaşlarından birisinin Beyoğlunda bir mezarlığa defninden üzerine çelenkler konduktan yarım saat sonra oradan geçerken, bir merkebin safayı hatırla çelenk çiçeklerini yediğini gördüğünü söylemiş ve hülâsatan ilâve etmiştir. Mezarlık, bir vatan için merbutiyet nişanesidir. Kabristan içtima terbiye için de çok mühimdir. Sonra bir kabrin üstünde açan çiçek ne kadar müessirdir. Halbuki bizim kabirlerimizin üstünde açan dava dikenidir, ve şüphe yok ki yarım asır geçmez hepimiz oraya gideceğiz.

Eskiden yalnız sultanların mezarları mamurdu. Halbuki şimdi Türkiyenin sultanı haktır. O halde onların da haklarıdır ki mezarları mamur olsun. Bunun için maddeye bir fıkra konsun ve kanunun neşrinden sonra beş seneye kadar mezarlıklar yapılacak nizamname veçhile imar edilsin ilâ.

Demiş ve riyaset makamından teklifin fıkra metninin tahrir halinde verilmesi tebliğ edilmiştir.

Bundan sonra Tahsin bey (Aydın) söz almış ve merasimle defnolunan ölülerden ve üzerleri çelenklerle süslenen mezarlardan değil fıkara cenaze ve mezarlarından bahsetmiş ve birkısım ailelerin vefat vukuunda teessürlerini unutarak, cenazeyi nasıl ve ne ile hangi para ile kaldıracaklarını düşündüklerini ve mezarlıklarla gasasler ve imamların böyle bir fırsatı kaçırmak istemeyerek o aileyi soymak istediklerini ve bunun önüne geçmek için belediye marifetile kaldırılması için, müracaat vaki olursa belediyelerin bilâkaydı şart, kendi imamile cenazeyi defnettirmesini ve bunun nizamnameye dercini, söylemiş, Mazhar Müfit bey (Denizli) de ölülere hörmetskâ.

.....

rız. Fakat belediyelerimiz henüz dirilen sıhî su, yol, sokak yapamadıklarından evvelâ bunların lâzım olduğunu dermeyan etmiştir.

Söz alan Naci paşa (Cebelibereket) de, ölülerin kabristanlarının, hayatta bulunanların bazı işlerinden evvel yapılması zarurî olduğunu, vatan topraklarının uğruna can vermeğe hazır olanların, bu toprağın üstünde de altında da rahat etmek istemek hakkımız olduğunu söylemiştir. Bu mütalealara göre Dahiliye vekili Şükrü Kaya beyfendi cevap vererek, mezarlıklardaki ihmalin eski asırlara ait olduğunu, bu samimi hissiyatı karşılayabilmek için beş senelik müddetin on seneye iblağı daha muvafık olacağını söylemiş ve bundan sonra üç takrir okunmuştur.

Takrirlerin ikisi, taksitle satılan mezarlık arsaları bedellerinden istifa edilmemiş olanlarının dahi belediyelere ait olduğuna dairdir. Üçüncüsü on sene müddet hakkındadır. Müddet hakkındaki takrir aynen kabul olunmuş ve Evkaf tarafından tahsil edilecek olan taksit bakiyeleri hakkında Gümüşane meb'usu Haşan Fehmi bey takririni izah ederek, vazifenin belediyeye intikal ettiğini ve paranın da belediyeye ait olması icap ettiğini söylemiş ve aynı maalde olan Muhiddin Nami beyin takriri reye konarak kabul olunmuştur.

* * *

161 inci madde dahi hükümet teklifinde dahiliye encümeninden çıkan şekilde yoktu. Bu da muvakkat encümende ilâve edilmiştir. Madde, su tesisatı için belediyelerce yapılacak istikrazlara Maliye vekâletinin kefaleti hakkındadır. A-

.....

saf bey (Bilecik) Mâliyeye vesaitile tahsil olunan varidatın on senelik tutarı bu işi göremeyeceğinden, belediye diğer kendi varidatından da senevi on bin lira gösterirse Maliye aynı şeye de kefil olamaz mı demiş? Mazbata muharriri Aptülmuttalip bey, eğer uzun bir müddete ihtiyaç varsa belediye, taksitlerini o suretle yapar. Her müddet bittikçe Maliye vekili yine on sene müddetle kefalet edebilir. Demiş ve madde aynen geçmiştir.

162 inci madde yarım asırlık eski kanunları ve Ankara şehremaneti kanununu lağv etmektedir. Yalnız Ankara imar kanunu bakidir.

* * *

Hangi işler için nizamname yapılacağı diğer bazı maddelerde tasrih edilmiş ve mucibince nizamnameleri yapılmıştır. Yalnız mezarlıklar hakkında 160 ıncı madde mevzuubahs nizamname şûrayı devlettedir.

Fakat 163 üncü madde kanunun diğer maddelerinde sayılan nizamnameleri teyit mi ediyor. Y oksa diğer her hangi bir madde hakkında veya diğer muhtelif maddeler hakkında, hükümetçe nizamname yapılabilir mi ? Bu cihet meskundur. Bu madde Dahiliye encümeninde ilâve edilmiş yalnız muvakkat encümende nizamnameler denmiştir.

Muvakkat madde 20 Teşrinievvel 1930 tarihine kadar hükmünü icra etmiş ondan hukukî kıymeti kalmamıştır.

164 üncü madde ile de kanunun, neşri ve neşrinden sonra sene başı olan 1 Haziran 930 tarihlerinden muteber bazı maddelerden mada diğer bütün ahkâmı eyül iptidasın-

.....

dan beri tatbik edilmekte bulunmuştur. Makalelerimizin başındaki bir eylül, Cumhuriyetin açtığı yeni belediye hayatında mühim bir dönüm noktasıdır. Belediyelerimizin yeni kanunla deruhte ettikleri büyük vazifeleri ifa için, Genç Cumhuriyetimizin mahallî idarelerin en eski bir teşekkülü olan belediyelerimizi yeni varidat ile takviye etmesi ve bu günkü ihtiyaçları karşılamaktan çok uzak olan belediye vergi ve resimleri kanununu, yeni belediye kanunu ile mütevazın bir halde tadil eylemesi bihakkın beklenebilir.

K. Naci

Mahallî İdareler Umum Müdür Muavini

— SON —

—————

İdarî Zabıta Nazariyesi

İdarî zabıta nazariyesinde iki mühim nokta nazarı dikkati celp etmelidir. 1) İdarî zabıtanın mevzuu ve mefhumu.

2) Ve idarî zabıtanın faaliyeti noktalarıdır.

İdarî zabıtanın evvel emirde mefhumu, bilâhere mevzuu, tetkik edilecektir.

İdarî zabıtanın mefhumu

Umumî bir şekilde zabıta memlekette intizamı ammeyi temin, muhafaza ve yeniden tesis ile mükelleftir.

Bu gayelere vasıl olmak için zabıtanın lüzumundan bahs etmek faidesiz olacaktır. Yalnız insanların müçtemi bir halde yaşamak ihtiyaçlarını ve onların bazı hususattaki noksan ve kemalsizliklerini düşünmek zabıtanın elzem addedilmesine kâfidir .

Zabıta mefhumunun bir çok ve mütenevvi ihtiyaçlara tekabül etmesine binaen, bunları bir birinden tefrik ve her birini tespit etmek ve bilhassa idarî zabıta ile adlî zabıta'yı bir birinden ayırmak lâzımdır.

İdarî zabitanın adlî zabıtabadan tefriki

Bu tefrik gayet ehemmiyetlidir, Bu tefriki yapmakta o nispette basittir. Bazı vakalar intizamı içtimaîyi ihlâl ettiklerinden, ve yahutta adalet veya ahlâk kavaidi iptidaiyesine muhalif olduklarından vazii kanunca çok veya az ehemiyetli veya ağır veya hafif cürüm, cinayet cünha, kabahat telekki edilmiş ve bunların mürtekibi olanlara muayyen cezalar tayin edilmiştir.

İşte bu cürümlerin faillerini aramak ve tevkif edip mahkemelere tevdi etmek adlî zabitanın vazifesidir. Adlî zabıta bu vazifesini ifa etmekle intizamı ammenin muhafazasına iştirak etmiş oluyor.

Halbuki diğer bütün hususâtı ve vekayide intizamı ammeyi temin etmek idari zabitanın vazifesidir.

Ekseriya bu tefrik atideki şekilde ihtisar edilmektedir: «İdarî zabıta, intizamı ammeyi ihlâl e istidat ve kabiliyeti olan her hareket ve fili bertaraf etmek ve vukuuna meydan vermemek vazifesile mükellef, ve adlî zabıta da tahakkuk eden bu fiil ve hareketleri zecir ve tenkil vazifesile mükellef tir» tarzında tarif edilmektedir. Bu izahat tamamilen hakikate karin değildir. Adlî zabıta zecir ve tenkil etmek vazifesile muvazzaf değildir. Belki hâkin tarafından verilen mahkumiyet kararından hususle gelen zecir ve tenkile muavenet ve yardım etmek için adlî zabıta müdahale eder. Adlî zabitanın yegâne vazifesi budur.

İdarî zabıta ise hiç şüphesiz nizamı ammeyi tanzim eden nizamnameleri tatbik etmekle, emirler vermekle ve hattâ eşhası muayyen hareketlerden menetmekle «seyriseferin tahdidi, muayyen bir sokaktan geçilmenin menî, maili inhidam, olan bir binanın hedmi gibi.» müdahalede bulunur.

İdarî zabıta aynı zamanda da cebir ve kuvvet istimal etmek suretile verdiği emirler ve men ettiği hareketlere hakimın müdahalesine lüzum olmaksızın itaat ve hürmeti temin eder. Şu halde idarî zabıta, şekli atide tarif olunabilir.

İdarî zabıta karışıklık ve intizamsızlığı bertaraf etmek için nizamı ammeyi tanzim eden nizamnamelere istinaden verdiği emirleri ve men ettiği hareketleri ve yahutta itaatsizlikleri kendi cebir ve vasıtalarını istimal etmek suretile tecziye eden ve intizamı ammeyi temin, muhafaza ve yeniden tesis etmek vazifesile mükellef olan zabıtabdır.

İdarî zabıtanın maksadı vücudü

Acaba idari zabıtanın vücudu zarurimidir ? Yoksa adlî zabıta ve ceza mahkemelerinin müdahale ve mevcudiyetleri kifayet edermi ?

İdarî zabıtanın mevcudiyeti hiç şüphe yok ki hürriyeti şahsiyeyi az veya çok tahdit etmektedir. Binaenaleyh idarî zabıta memurları, hürriyeti şahsiye için korkulu unsur olmayacakmıdır ? Muntazam teşkilâta malik mahkemeler ceraimi bertaraf etmeğe kâfi değildir ?

Jandarma korkusu, veyahut daha doğrusu zabıt varakası tanzimi korkusu itaate ircaa kâfi değilmi ?

Bu noktai nazarlarda filvaki bazı hakikatlar vardır. Esasen bu fikirlerden dolayı değildir ki 19 uncu asırda idarî zabıtanın salâhiyetini tahdit için bazı tedabir vazolunmuştur ?

Bazı vekayide zecir ve tenkil kâfi değildir. Cezalar tatbikından evvel daima bir tesir icra etmez. Ve ekseriya fena-

lığı ve cürmü vukuundan sonra tecziye etmektense cürüm meydana gelmezden evvel vukuunu bertaraf, yani vukuuna meydan vermemek daha makul bir harekettir.

Netekim harbi umumîde et istihlâkini tahdit etmek için müstehlike fazla et satan kasabı tecziye etmektense haftanın bir iki günü kasap dükkânları kapatılmıştır. Ve yine sarhoşluk ve alkol iptilâsile mücadele etmektense meyhanelerin açık kalma saatlerini ve yahutta serbest alkol satışını tahdit etmek daha muvafıktır, ve daha emindir.

Her iki zabitanın mütekabil faaliyetleri idarî zabitanın adlî zabıtabadan tefrikine rağmen her iki zabıta memurlarının mütekabil faaliyetleri ekseri husususatta bir birleriyle birleşmektedir. Yani idarî zabıta memurlarının bir kısmı adlî zabıtaya iştirak etmektedir. Netekim kanunu ceza ahkâmına tevfikan valiler ve Paris polis müdürü, zabıtai adliye amiri değilken zabıtai adliye amiri sıfatını iktislap edebilirler. Ve bunların vazifelerine ait bazı tasarruflarda da bulunabilirler.

Merler, muavinleri ve polis komiserleri ve jandarma kumandanları zabıtai adliye vazifesinin ifasında cumhuriyet müddei umumisinin yardımcılarıdır. Kır bekçileri orman bekçileri de yol ve ormanlara ait ceraimde faiilleri aramak ve bulmak suretile adlî zabıtaya yardım etmiş olurlar.

İdarî zabitanın mevzuu

İntizamı amme nedir ?

İdarî zabıta, intizamı ammeyi temine kadimdir. İntizamı amme ne demektir ? İntizamı amme doğrudan doğruya tarif edilmiş değildir. Ancak kanunlardan istidlal edilmiştir. Ne-

tekim kanunun idarî zabıta, intizamı ammeyi temin ile mükelleftir yani asayiş ammeyi, emniyeti ammeyi, ve sıhhati ammeyi temin ile mükelleftir, demesine nazaran intizamı ammeyi temin etmek bu üç şeyi temin etmek demektir.

İntizamı amme tabirinin tarifinden çıkan neticeler

1 — Zabıta kuvveti ve salâhiyetini haiz olan bir makam bazı vekayi ve hadisat dolayısıyla emniyet, asayiş ve sıhhati ammeyi temin için bazı tedabir ittihaz etse ve ittihaz etmiş olduğu tedbirler de muayyen kanunlarda tasrih edilmemiş olsa bile ittihaz edilmiş olan bu tedbirler meşrudur. Bu noktai nazarın hakim olmasından dolayıdır ki harbi umumîde mer ve valiler müstehlikleri istihlâkleri noktai nazarından bazı takayyüdat ve tahdidata tabi tutmuşlardır. Zira burada ki maksat herkesin asgarî derecede tagaddi, tenvir ve teshinini temin idi. Binaenaleyh bilhassa harp zamanında bu gibi tekayyüdat ve tahdidat asayiş, emniyeti, sıhhati ammeyi temin etmek demektir.

2 — Zabıta kuvvet ve salâhiyetini haiz olan bir makam muayyen bir kanunla tasrih edilmiş hususî bir salâhiyeti yoksa sırf umumî olan zabıta salâhiyetlerine istinaden asayiş, emniyet ve sıhhati ammeyi alâkadar eden mesail hakkında ittihazı tedabir edebilir. Aksi takdirde yani ittihaz ettiği tedbirlerin asayiş, emniyet ve sıhhati amme ile alâkası yoksa bu taktirde salâhiyetini tecavüz etmiş olur. Ve ittihaz ettiği, karar da meşru olmaz.

Yukarda bahs ve izah edilen intizamı amme mösyö Oryonun dediği gibi karışıklık ve intizamsızlığın zıddı olan bir hadise tarzının maddî ve haricî olan intizamıdır.

Binaenaleyh maneviyatta intizamı, tefekkürde intizamı, hissiyatta intizamı, itikatta intizamı temin etmek idare zabıtasının salâhiyeti dahilinde değildir. Fakat bunu gayet iyi izah etmek lâzımdır. Buradaki ademi salâhiyet kat'î değildir. Şayet maneviyatta, tefekkürde hissiyatta ve itikattaki intizamsızlık maddî intizamı yani intizamı ammeyi ihlâlâ istidat ve kabiliyeti olan bir hareket ve file inkilâp etmesi melhuz ve muhtemel olduğu taktirde idarî zabitanın müdahale hakkı zahir ve aşikârdır. Esasen bilhassa intizamı amme mesailine taalluk eden hususatta mevzuatı kanuniye, idari zabıta makamlarına bazı istisnâ ve oldukça vasi salâhiyetler temin etmiştir. Netekim sıhhati amme noktasından gayrı medenî bir döğüşme telekkisinden dolayı boks sporunu men eden bir merin kararını 1924 senesinde Şûrayı Devlet iptal etmemiştir. Bu hususta Şûrayı Devlet merin salâhiyetini sui istimal ettiği neticesine varmamıştır.

İdarî zabitanın muhtelif kategorileri

Fransa hukuku idaresinde şehir zabıtasile umumî zabıta mevcuttur. Şehir zabıtasının vazifesi kommün arazisi üzerinde intizamı ammeyi temin etmektir ki iki kısma ayrılır, biri anasıl şehir zabıtası ve diğeri şehir harici zabıtasıdır. Brincisinin vazifeleri kanunda tatat ve tasrih edilmiştir. Yani mahdud değildir, İkincisinin vazifesi ise şehir haricinde, köylerde emniyet ve sıhhati ammeyi temindir.

Umumî zabıtaya gelince bunun faaliyet sahası memleket arazisinin heyeti mecmuasıdır. Bu zabitanın salâhiyetini kanun tayin ve tasrih etmiştir.

«Meselâ sıhhati amme hakkında, sıhhati amme ile alâkadar meslekler hakkında, ecnebiler hakkında, kumar oyunları hakkındaki kanunlar gibi.» Yalnız şurası hatırdâ tutulmalıdır ki umumî zabitanın müdahalesi yalnız kanunların tasrih ettiği mevada münhasır değildir. Kanunların tasrih etmediği hadiselerle de müdahale eder. Bir kelime ile zabıta salâhiyetini haiz olan makamlar asayiş, emniyet ve sıhhati amme mesaili mevzuubahs olan her hadiseye müdadale ederler. Ve bu müdahalelerde vazifelerinin haricine çıkmış olmazlar ve ittihaz ettikleri mukarreratta her kommünde yani memleketin her kısmında tatbik edileceği cihetle kommün ve şehir zabıtasının vazife ve salâhiyetlerine tecavüz etmiş telekki edilmez.

Şehir zabıtası ile umumî zabıteyi tefrikteki muhassenat

Mukaddema şehir intizamı ammesine ehemmiyet verilir, ve yalnız kommün halkının kommün zabıtasından istifade ettiği kanaati mevcuttu. Halbuki hakikatte bu fikir doğru değildir. Filhakika intizamı ammenin temininden doğrudan doğruya istifade eden kommün halkı ise de hakikatte bu istifadede memlekete daha çok şümullüdür. Memleketin heyeti mecmuası kommünlerin intizamı ammesinden istifade etmektedir.

Muhtlif şehirler sekenesinin bir birlerde tekessür eden münasebeti şehirlerin büyümesi kommün zabıtası umurunuda

.....

şehir zabıtası şeklinden çıkarmış ve memleket zabıtası haline daha doğrusu millî zabıta şekline ifrağ etmiştir. Ve bugün zabıta hidematı, mahallî olmak şeklinden çıkmış ve millî bir şekil iktisap etmiştir.

İdarî zabitanın faaliyeti

İdarî zabıta kimlerden mürekkeptir ? İdarî zabıtaya temin edilen salâhiyetler nelerdir ? Faaliyeti hangi hususatta tahdit edilmiştir ? Ve idarei örfiye zamanındaki ahkâmı nedir ?

Zabitanın memurları

Zabıta amirleri ve makamâtı : anasıl şehir zabıtası mevzun bahis oldukça bu zabitanın amiri veya makamı merdir. Bu vazifenin ifasında vali veya mutasarrıf tarafından kontrol edilir. Hattâ bazı kommünlerde zabıta memurlarının idaresi ve zabıtaya ait bazı mukarrerat vali tarafından ittihaz olunur.

Köy ve kır zabıtasına gelince: yine merbu zabitanın amiri ve salâhiyetkar makamıdır.

Umumî zabıtaya gelince : bütün memleketin zabıtası reisi cumhur ve dahiliye vekili tarafından idare olunur. Vilâyetlerde bu zabıta valiye ve vali muavini, kommünlerde merlere aittir.

.....

Dahiliye vekâletinde memleketin zabıta hidematını tedvir eden emniyeti umumiye müdüriyeti vardır, umumî zabıta hususunda emniyeti umumiye valilere müdahale edip mahallî makamatı umumî amele zabıta hakkında kontrol eder.

Şehir zabıtasının muavin memurları

Tabî şehir zabıtasının muavin memurları komünün nufusunun ehemmiyetine nazaran tahalûf eder. Meselâ 5000 den 40.000 nufusa kadar olan şehirlerde bir polis komiseri bulunur.

Ve 40.000 den fazla şehirler için bu zabıta teşkilâtı iradei milliye ile yapılır.

Polis komiserlerinin tayin ve nakli ve azli için iradei milliye lâzımdır. Valilerin bunlar üzerinde inzibatî salâhiyeti vardır. Mer, yalnız bunlara emir verebilir komiserden mada olan tali inzibat memurları valinin muvafakati ile mer tarafından tayin edilir, «Kır ve orman inzibat memurları bu bapta hususî kanun ahkâmına tabidirler.

Umumî zabitanın muavin memurları

Şunlardır :

1 — Kommün inzibat memurları, komiserler, polis memurları, kır bekçileri.

2 — Dahiliye vekâletine merbut hususî memurlar, istasyon komiser ve müfettişleri, hudut komiserleri, bazı şehirlerdeki emniyeti umumiye memurları, seyyar polisler bütün bu inzibat memurlarının vazifeleri cinayet ve cünha taharri ve zecir ve tenkilinde adlî zabıtaya yardım etmektir.

3 — Jandarma: hususiyeti olan bu kuvvet ordunun bir cüzü olmak itibarile müdafaai milliye vekâletine tabidir. Jandarma adlî ve idarî zabıtaya iştirak eder. Bu itibarla da dahiliye vekâletine tabidir.

Bazı eşhas jandarmanın tahtı nezaretindedir. Meselâ sabıkâlılar, dilenciler, serseriler, kafiyeler ve saire. Jandarma idareye muavenet etmek itibarile intizamı ammeyi temin eder.

4 — Ordu : ordunun müdahalesi pek müstesna ahvaldedir. Müdahale halinde bile yine intizamı amme mevzubahs olduğu için bu hususta yine dahiliye vekiline tabidir.

Zabitanın salâhiyeti

Zabitanın birinci salâhiyeti talimat ve nizamname yapmaktır. Bu itibarla da umumî zabıta ile şehir zabıtasının salâhiyetini tefrik etmek lâzımdır.

Umumî zabıta hususunda talimat ve nizamname yapmak salâhiyeti:

Birinci derecede: Reisi cumhurlara aittir. Bu salâhiyet kanunda tasrih edilmiş olmak lâzımdır. Mahaza idarî zabıta hususunda reisi cumhur kanunda seyahat olmadığı taktirde bile talimat ve nizamname yapmak salâhiyetini haiz olmalı-

dır. Aksi noktai nazarın kıymeti yoktur. Zira bu şekilde düşünenler içtimâî hayatın ihtiyaçlarını nazarı dikkate almamış oluyorlar.

İkinci derecede: Nazırlara aittir. Fakat yalnız ahvali fevkalâdede ve kanunda serahat bulunduğu taktirde.

Üçüncü derece: vilâyette valilere aittir. Zira bu takdirde vali hükümeti merkeziye namına hareket etmektedir. Şehir zabıtasında ve köy zabıtasında talimat ve nizamname yapmak salâhiyeti mere aittir. Fakat vazifesini ifa etmeyen merlerin yerine vali kaim olarak onun namına zabıta hakkında talimat ve nizamname yapmak salâhiyetine maliktir. Fakat vali evvelce mere icap eden talimat ve nizamnameyi yapmağı ihtar etmiş olmalıdır.

Zabıta talimat ve nizamnamelerinde içtima

Şehir zabıtası ile umumî zabıta arasında büyük münasebetler olduğu ve başka başka şeyler olmadığı için bazen bu iki makamın kararları bir araya gelebilir, içtima edilebilir.

Bu taktirdeki içtihatlar şu şekilde hülâsa edilebilir.

— Eğer idarî makamat zabıtaya ait bir karar ittihaz etmişse madun olan makamat bu karar ve talimatlara riayet ve karar ve talimatın tatbıkını işkâl edecek yeni bir karar ittihaz etmemelidirler.

2 — Ve intizamı ammeyi teminen ve sırf bu mülâhazaya binaen valiler zabıta hakkında müttehiz bir iradei milliyeye ilâveten bazı zabıta mukarreratı ittihaz edebilirler.

3 — Mer menafii umumiye mülâhazasile kanunlarda tasrih edilmiş olan zabıta ahkâmına ilâveten bazı tedbir ve kararlar ittihaz edebilir.

Bu noktai nazarın tatbikatına bir misal irad etmek lâzımgelirse: meselâ bir mer, dahiliye vekâletinin müsaadesini istihsal etmiş olan bir sinema filiminin kommün dahilinde gösterilmesine menafii umumiye mülâhazasile mümanaat edebilir.

4 — Bazen vali vilâyette mevcut bütün komünlerde tatbik edilmek üzere zabıtaya ait bazı mukarrerat ittihaz edebilir. Şayet bu mukarreratın aynı evvelce muayyen bir kömmünde mer tarafından ittihaz edilmişse mesele yoktur. Şayet vali ve mer tarafından ittihaz edilmiş olan kararlarda bir fark mevcutsa bu taktirde kararların en şiddetli olan tatbik olunur.

Zabitanın şahsî tedbirleri

Bu kategoriye evvelâ muayyen bir veya bir kaç şahs için verilen emir ve nehiler dahildir. Pek tabîi olarak ittihaz edilen bu emir ve nehiler bir kanun veya bir nizama istinat etmelidir. Veyahut bu emir ve nehilerin kabiliyeti tatbikiyesi olabilmek için ya reisi cumhur tarafında, veya nazır, veya vali, veya mer tarafından tahriri olarak verilmiş olması lâzımdır.

.....

Bu kategoriye saniyen muayyen bir veya birkaç şahıs için muayyen faaliyetlerde bulunabilmek için verilen mezuniyetler dahildir. «Meselâ tehlikeli ve gayrı sıhhî müesseseler küşadı gibi» veyahut muayyen bir karara ittiba etmemesi hakkında mezuniyeti ihtiva eden bir karar ittihazı gibi. Bu taktirde mezuniyetnamede istisnası esbabı izah edilmelidir.

Kuvvei cebriye istimali

Hafif veya şiddetli kuvvei cebriye istimali de zabıtanın salâhiyeti dahiline girer. Bu şekil hiç şüphe yok ki hakiki bir ihtiyacı içtimaiye tekabül eder. Yalnız sui istimaldan içtinap etmek gerektir. Bu hususta ittihaz olunan tedbirler izah edilecektir.

Kuvvei cebriye meselesi istimali de mösyö Oryunun çok güzel izah ettiği gibi, içtinap edilecek en mühim noktası kuvvei cebriyenin cezaî bir zecir ve tenkili olmasıdır.

Cezaî bir zecir ve tenkil kanunların pek sarîh ahkâmını alenen ademi itaat ve bunların alenen ihlâlidir.

Ceza vermek yalnız hakime hastır. Buradaki kuvvei cebriye istimali demek ademi itaate başlayan mücrimi ademi itaaten men etmek manasındadır.

**Zabıta memurlarının salâhiyet ve
faaliyetlerinin hududu**

Zabıta nizamları ve hürriyeti şahsiye : prensip, zabıta nizam ve kararlarından olan emirler, nehiler, memnuiyetler eşhasın hürriyetini tahdit etmektedir. Fakat bu tahdidin bir hududu vardır. Yani bu gibi kararlar ittihaz edenlerde hudutsuz olarak eşhasın hürriyetini tahdit etmekte serbest değildirler.

Kanunda sarahat olmayan hususatta eşhasın hürriyetini tahdit etmek salâhiyetini haiz değildirler. Ve kanunda tasrih edilen hürriyetler tahdit edilemez. «Meselâ hürriyeti şahsiye, hakkı temellük, masuniyeti mesakin, hürriyeti içtima, ve hürriyeti ticaret ve sanayi.» bu cihetler iyice anlaşılmalıdır.

Asayiş emniyet ve sıhhati amme hakkında karar ittihaz etmeğe salâhiyettar olan makamat, maatteessüf bazı suiistimallerden kendilerini alamamaktadırlar. Fakat devlet teşkilâtı idariyesi bunların bu hareketlerine mümkün mertebe hail olmağa çalışmaktadır. Netekim bir merin seyriseferi fazla tazyik eden ve dağlara çıkmağa büsbütün men eden zabıta kararı, hürriyeti şahsiyeye tecavüz telekki edilerek şurayı devlet tarafından iptal edilmiştir.

Tatbikattaki müşkilât. —

Yukarda izah edilen prensipin maatteessüf tatbikatta çok müşkilâtı vardır. Bu müşkilâtı halletmek için zaman ve mekân gibi muhtelif sebepleri ve vaziyetleri nazarı dikkate almak lâzımdır.

Mekân hususunda nazarı dikkate alınacak vaziyetler emlâkin tamamen hususî mahiyette olması mahallerin ve yolların umuma açık bulunmasıdır.

Tabîî birinci şekilde tatbik olunacak tahditler hiç şüphe yok ki diğer iki şekilde tatbik olunacak tahditlerden çok daha hafif ve daha az şumullü olmalıdır.

Zaman hususunda nazarı dikkate alınacak vaziyetler zabıta kararlarının muvakkat ve daimî olmasıdır. Muvakkat olduğu şekildedir ki - bir zaman sonra kendiliğinden mefsuh addedilecektir - Hakikaten biraz daha ağır hükümleri ihtiva eden hükümler ittihaz edilebilir.

Esasen şehir zabıtası meselesinde valiler ve merler müstacel ve fevkalâde ahvalde felâket ve musibetin önüne geçmek ve yahutta musibete nihayet vermek için her türlü tedabir ittihaz tecavüz ihtilâfile etmekte serbesttir, fakat Vali ve merin bu husustaki serbestisi de yeni vazifei muayenei kanuniyeyi tecavüz ihtilâfile tahdit edilmiştir. Zira asayiş emniyet ve sıhhati amme mülâhazası haricinde ittihaz etmiş olduğu fevkalâde muharrerat vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz noktasından iptal edilmeğe mahkûmdur.

Kuvvei cebriye istimali hususundaki kaideler

Kuvvei cebriye istimali meselesi bir takım ciddi tehlikeler ihdas etmektedir. Kuvvei cebriye istimali vakaları mahduttur. Ve bu mahdudiyet kanunda tasrih edilmiştir. Kuvvei cebriye ancak müstacel ahvalde ve muayyen ceza fıkdanında istimal olunur. Hattâ bu iki ahvalde bile kuvvei cebriye

istimali sui istimal edilmemek için bir takım tedabiri ciddiye ittihaz olunmuştur.

Tatbik olunacak tedabir bunları tatbik edecek zabıta memurlarına göre değişir. Netekim zabitanın yalnız sivil memurlarile «polis memurları, kır bekçileri, gümrük memurları, orman memurları» iptidaî tedbirler ittihaz olunur.

Kuvvei cebriye istimal edecek memur muhakkak surette tahrirî veya hiç olmazsa şifahî mezuniyet almalıdır. Felâket büyüdüğü ve tehlike arzettiği zaman jandarma ve ordu kuvveti istihdam edilebilirmi ? Bu takdirde ittihaz olunacak tedbirleri kanun büyük bir ehemmiyetle tasrih etmiştir.

Şu fikirlere irca olunabilir:

1 — Gerek jandarma ve gerek ordu kuvveti kendiliklerinden müdahale edemezler. Sivil idarenin kat'î bir emri olmalıdır.

2 — Ordu kuvvetini ancak sivil makamat talep edebilir ki bunlar reisi devlet, valiler, müddei mumiler, polis komiserleri, jandarma zabitanı, merler ve muavinleri.

3 — Ordu kuvveti ancak eşkâli mahsusa altında istishap edilebilir. Talep tahrirî olmalı, imza edilmiş bulunmalı ve talebin sebepleri, izah edilmeli ve talepten beklenen gaye zikredilmelidir.

4 — Silâh istimali - müdafaai meşruadan mada ahvalde - makamlardan «mer, muavini, polis komiseri,» eşhasa resmen dağılmaları ihtarından sonra ancak olabilir.

İdarei Örfiye zamanında zabıta

İki nevi idarei örfiye mevcuttur. Biri hakikî ve filî olan idârei örfiyedir. Diğer ise itibarî ve siyasî olan idarei örfiyedir.

Hakikî ve filî idarei örfiye; bir mahallin muhasarada olması ve yahutta muhasara edilmek üzere bulunması üzerine salâhiyettar bir makamın tasdik ve teyidile husule gelen vaziyeti hukukiye dir. Muhasara keyfiyeti yalnız müstahkem şehirler için varittir.

Hakikî ve filî idarei örfiye yalnız dört hadisede ve ahvalde vali ve merkez kumandanı tarafından ilân edilir.

1 — Şehir ihata edildiği zaman (2) bağdeten hücumu uğrandığı zaman 3 — şehrin emniyet ve asayişini selp edecek şekilde bir fitne zuhurunda 4 — şehrin 10 kilometrosunda düşman ordusunun içtimai halinde.

İtibarî ve siyasî idarei örfiye: Bazı fevkalâde ahvalde memleketin her tarafından veya muayyen bir kısmında intizamı ammeyi temin için bazı hususî ahkâm ve kanunların mevkii meriyete girmesi üzerine salâhiyettar bir makamın tasdik ve teyidile husule gelen bir vaziyeti hukukiyedir.

İtibarî ve siyasî idarei örfiye yalnız ihata edilmiş veya ihata edileceği muhtemel olan bir şehre münhasır olmayıp belki intizamı amme için hususî bir rejim tatbikini istilzam eden memleketin her tarafına veyahut muayyen bir kısmına şamil olabilir.

Bu şekildeki idarei örfiye parlamento tarafından ilân edilir. (Muhtelif memleketlerin kanunlarına göre) parlamento hali içtimada değilse heyeti vekilenin tasvibi üzerine reisi hükümet tarafından ilân edilir. Gerek hakikî ve filî idarei örfiyede ve gerek itibarî ve siyasî idarei örfiyede en esaslı ve en mühim nokta intizamı ammenin temini keyfiyetidir.

İdarei örfiye zamanında yeni bir takım kaideler meridir.

1 — Zabıta salâhiyeti askerî makamata intikal eder.

2 — Sivillerin irtikâp ettikleri ceraim askerî muhakimin dairei salâhiyetlerine girer << (ceraimin adedi idarei örfiye

zamanında alelade zamanlardaki cürümlerin adedine göre daha fazladır. Harp zamanında listeye daha başka bir takım cürümler ilâve edilir.

Zabıta salâhiyetinin askerî makamata intikali

Askerî makamat olbaptaki kanun mucibince itibârî ve siyâsî idarei örfiye esnasında zabıta salâhiyetini almak hakkına maliktir. Bu intikal tabîî otomatik bir şekilde cereyan etmez. Askerî makamlar lüzum ve faide gördükçe zabıta salâhiyetlerini kısmen veya tamamen sivil zabıtabadan alır.

Askerî makamata intikal edecek zabıta salâhiyetleri vali ve merlerin asayiş emniyet ve sıhhati ammeyi temin için haiz oldukları salâhiyetlerdir. Mahallî makama diğer hususattaki zabıta salâhiyetlerini kemafissabık muhafaza ederler

İntikal eden zabıta salâhiyetlerini askerî makamat aynı sivil makamat gibi aynı şekil ve serbestide ve hudutta istimal ederler. Cürümlerin cezaları aynıdır. Yalnız şurasını unutmamalıdır ki idarei örfiye ilânı her halde fevkalâde bir vaziyet ihdas etmektedir. Ve mutat zabıta salâhiyeti derhal hududunu genişletir. Ve sahasını ancak lüzum ve ihtiyaç tahdit eder. İdarei örfiye zamanında ittihaz edilen tedbirler ve kararlar mutat ve normal bir zamanda ittihaz edilmiş olsa gayrı kanunî ve gayrı meşru telekkisine uğrarlar ve iptal olunurlar. Halbuki idarei örfiye zamanında bu tedbirler gayrı kanunî ve gayrı meşru değildir. Bu hadise sivil zabıtanın intizamı ammeyi temin vazifesinden keffiyet etmesinden ileri gelmeyip idarei örfiye ilân edilmiş olmasından münbaistir.

Sivil makamatin zabıta salâhiyetinden kefi yet etmesi hakikî ve filî idarei örfiye zamanında da husule gelir. Bu takdirde zabıta salâhiyetinin askerî makamata intikali otomatik bir şekilde cereyan eder ve bu takdirde sivil zabıta ancak askerî makamatin müsaadesile salâhiyetlerinden bir kısmını istimal etmeğe mezundur.

Askerî makamatin fevkalâde olan zabıta salâhiyeti

Askerî makamatin fevkalâde salâhitetleri:

1 — Vatandaşların ikametgâhlarında gece ve gündüz taharriyat yapmak salâhiyeti.

2 — İdarei örfiye ilân edilen yerlerde muayyen ikametgâhları olmayan serserileri ve sabıkahıların idarei örfiye haricine çıkartılmaları salâhiyeti.

3 — Alâtı carihanın teslimi emrinin itası salâhiyeti ve muayyen zamanda bu hususta taharriyat icra edilebilmek salâhiyeti.

4 — Karışıklığı intaç ve idame edecek olan neşriyat ve içtimaları men etmek salâhiyeti.

Bu salâhiyetler harp zamanlarında tabîi daha şumullü bir tarzda istimal edilir. Neşriyata şiddetli sansör vazı, her hangi şekil ve surette içtimaların meni, alkol satılan mahallerin şiddetli bir surette tahdidi ve saire.

Askerî makamata tarafından yapılan bu tahdidatın Şûrayı Devlet meşru ve kanunî olduğunu teyid etmiştir.

İdarî zabitanın tezahüratı “ tahdidatı „

İdarî zabitanın tezahüratı çok mütenevvidir. İnsanların faaliyeti hayatiye ve hususiyeleri çoğaldıkça bunları tanzim eden kavanin ve nizamata o nispette fazlalaşmakta ve binnetice idarî zabitanın tezahüratı tezayüt etmektedir.

Bu tezahüratı her noktada tetkik etmek imkânı yoktur. Binaenaleyh bunların içinden bir kaç tanesi hakkında nazarı dikkati celbedeceğiz.

1 — Vicdan ve din hususundaki zabıta tezahüratı yani vicdan ve din hürriyetinin tahdidatı.

2 — Tefekkür hususundaki zabıta tezahüratı yani tefekkür hürriyetinin tahdidatı.

3 — Sıhhat hususundaki zabıta tezahüratı yeni sıhhati umumiye tahdidatı.

Zabıta ve din rejimi

Din rejimi ve dinin tabi olduğu tahdidatın heyeti mecmuası hakkında bir fikir edinebilmek için evvelâ vicdan hürriyetini ve tatbikatını tetkik etmek lâzımdır. Bilâhere dinin tabi olduğu rejim tetkik edilecek ve zabitanın ne şekilde dinin tezahüratını tahdit ettiği izah edilecektir.

Vicdan hürriyeti

Vicdan hürriyeti prensibi — Fransa hukuku ammesinde vicdan hürriyeti bu satırlarla teyid edilmiştir. «Hiç bir kimsenin taşıdığı kanaatlerinden dolayı dinî bile olsa huzur ve rahatı selbedilemez. Elverir ki bunların tezahüratı kanunlar ile tespit edilmiş olan intizamı ammeyi ihlâl etmiş olmasın» ve dinin devletten ayrıldığı 1905 senesinde de bu bapta kanun, vicdan hürriyetini şu şekilde teyit etmiştir. «Cumhuriyet vicdan hürriyetini temin etmektedir. İntizamı amme mülâhazasına binaen bazı takayyüdat dahilinde edyanın serbest şekilde ifasını cumhuriyet teahhüt ve temin etmiştir.»

Burada vicdan hürriyeti prensibi felsefe ve ahlâk noktai nazarından izah edilmemiştir. Belki bu prensip bir hukuku amme prensibidir.

Binaenaleyh bu prensiple denilmek isteniyor ki: idare edenler, idare edilenlerin en doğru zannettikleri dine intisap etmek hakları olduğunu tanır. İtikat ve akidelerini izhar etmeğe hakları olduğunu tanır. Ve arzu attıkları şekilde hayatı diniyelerini yaşamalarına hakları olduğunu tanır. Yalnız muhtelif akidelerin tezahüratı temin için vaz olunan ahkâmı inzibatiyeye riayet edeceklerdir.

Vicdan hürriyeti prensibinin hukuku ammedeki netayici

Vicdan hürriyeti prensibinin kabulü atideki neticeleri vermektedir.

1 — İdare edilenler, kendilerine muvafık gelen felsefî ve dinî itikatlara malik olmak hakkını haizdirler. Hükümet hiç bir suretle müdahale etmez ve ne de mümanaatta bulunabilir. Ve ne de bir şeyi tahmil ve teklif edebilir. Ve hattâ hiç birisini resmen tanımaz bundan dolayıdır ki ahvali medeniye sicilâtında şahsın dini mevzuubahs edilmemiştir.

2 — İdare edilenler arasında «gerek ana vatanda ikamet eden vatandaşlar ve gerek ana vatana kalbedilmiş müstemlikât ahalisi arasında» hukuku husuiye noktasından hiç bir fark yoktur. Muayyen bir dine intisap veya ademi intisap hiç bir hususiyet intaç ve temin etmez.

3 — Her vatandaş, din ve itikat farkı nazarı dikkate almaksızın umumî hürriyetlerden müsavat dairesinde bilâkayt ve şart istifade eder.

Hürriyeti umumiye

Hürriyeti umumiye vardır. Çünkü insan hürüddür. İnsan hür olduğu iç indir ki gerek hukuku hususiyede ve gerek hukuku ammede bu hususta hukuk ve vعاip vardır. Hürriyet, başkasına zarar vermeyen her şeyin yapılmasından ibarettir. Binaenaleyh insanlar hukuku tahkiyelerini ancak diğerlerini hukuku tabiiyeleri hududunu tecavüz etmemek kaydile

istimal edebilirler. İşte bunun hududunu kanun tayin etmektedir. Cemiyetinin menafiini ihlâl eden her fili kanunun men etmeğe hakkı vardır. Kanunun men etmediği herhangi bir şeyi yapmaktan hiç bir kimse men edilemez. Ve kanunun emir etmediği bir şeyi yaptıрмаğa da hiç kimse mecbur edilemez.

Ecnebilerde hürriyeti umumiyyeden diğer vatandaşlar gibi istifade ederler.

Hürriyetlerin istimalinden kanunun çizdiği hududu tecavüz etmemelidir, zira kanun ille tespit edilen hududu hürriyetin istimalinde tecavüz edilirse tabii bu tecavüzü yine kanun men ve tecziye eder.

Hürriyeti şahsiye

Hürriyeti şahsiyenin tarifi — Hürriyeti şahsiye her insanın arzu ettiği gibi hareket etmesi ve masun olan ikametgâhında istediği gibi yaşamasıdır. Bir çok zaman insanlar esaret yüzünden hürriyeti şahsiyelerine malik değildiler. Esaret ancak 27 nisan 1848 senesinde ilga edilmiştir.

Hürriyeti, şahsiyenin netayici esasiyesi şudur ki, hiç bir insan kanunun tesbit ettiği hadiseler ve tayin ettiği eşkâl haricinde ittiham, tevkif ve hapis edilemez.

Aksi takdirde keyfî tevkif ve hapis mütecasirleri için mucibi mes'ulliyettir.

Diğer noktâî nazardan da kanun dairesinde tevkif edilmek istenilen her vatandaş derhal itaat etmekle mükelleftir. Muhalefet müstelzimi cezadır. Tevkifat ancak kanun dairesinde salâhiyettar olan makam tarafından verilmiş tevkif müzekkeresi ile yapılır.

Masuniyeti mesakin : hiç kimse diğer bir kimsenin arzusu hilâfına meskenine giremez. Yalnız salâhiyettar makam tarafından verilmiş emirlerle salâhiyettar memurlar masuniyet prensibini ihlâl edebilir.

Tevkif etmek noktasından meskenlere duhul edebildiği gibi yine kanunen bazı tahharriyat yapmak üzere de girebilir. Netekim bilvasıta vergi memurları ve yahut ta inhisar memurları sıhhati umumiye noktasından da «sari hastalıklar gibi» mesakine girebilirler.

Hürriyeti şahsiyenin müeyyedesı

Cezaî müeyyede : hürriyeti şahsiyeye tecavüz edenler kanunu ceza ahkâmına tebaan cezalandırılır.

Hukukî müeyyede : diğer taraftan tevkifi veya hapsi veya meskenin masuniyeti ihlâlinden mutazarrır olan şahs mütecasirleri hakkında zarar ve ziyan talep edebilir. Hürriyeti şahsiyeyi ihlâl edenler memurini adliyedense haklarında iştikâi anilhükkam davası ikame olunur. Şu halde hürriyeti şahsiye, cezaî ve hukukî müeyyedelere maliktir. Hürriyeti şahsiyenin kâfi derecede kanunun zamanı altında bulunmadığı iddia ediliyor. Bu itibarla medenî devletler kavanini umumîyelerine bu hususu kâfil daha bir takım ahkâm vazetmek arzusundadırlar. Netekim zabıtai adliyenin ve inhisar tahharriyatının hürriyeti şahsiye ve hürriyeti mesakin hussusatında tahdidata tabi olmasını talep etmektedirler.

Hürriyeti şahsiyenin tabi olduğu tahdidat

Hürriyeti şahsiye kanunî tahdidata tabidir. Meselâ ecnebilerin idarei örfiye esnasında hali harpte hürriyeti şahsiyeler bazı kanunî tahdidata tabidir.

1 — Ecnebiler memlekete girdikleri zaman ikamet beyannamesi vermeğe mecburdurlar. Diğer taraftan hüviyet cüzdanı talep ve istihsal etmek mecburiyetindedirler. Ecnebilerin tabi olduğu tahdidattan birisi dahiliye vekilinin bunların memleket haricine çıkmalarını teminen ittihazı karar edebilmesidir. Hudut olan vilâyet valilerinin de bu salâhiyetleri vardır.

2 — İdarei örfiye : Hürriyeti şahsiyeyi daha ziyade tahdit eden ve yalnız ecnebileri değil belki vatandaşların da şahsî hürriyetlerini tahdit eden idarei örfiyedir. İdarei örfiye inzibat ve asayişin temini meselesinin idarei mükiyeden idarei askeriyeye intikali demektir. Mahaza idarei askerye lüzum görecekt olursa memleketin inzibatını kemafissabik idarei mülkiye elinde bırakabilir.

İdarei askeriyenin idarei örfiye zamanında hürriyeti şahsiyeyi tahdit eden iki salâhiyeti vardır.

1 — İdarei askeriye gece ve gündüz mesakinde bilâkayt ve şart tahhariyat yapabilir.

2 — Sabıkalı olup idarei örfiye mıntakası dahilinde ikametgâhı olmayan her sabıkalı şahsı mıntaka haricine tebit edebilir.

ler hakkında istediği tahdidatı vazedebilir. Geceleri evlerinden çıkartmaz. Muayyen bazı mıntakalarda bulunmalarını menneder. İdarei askeriye sabıkalı olmayan bazı eşhası bile şüphe üzerine mıntaka haricine çıkarabilir. Yani bir kelime ile devlet, memleketin asayışı ve müdafaası hususunda her türlü tedabiri ittihaz etmeğe salâhiyettardır.

İştirak hürriyetinden, içtima hürriyetinden, matbuat hürriyetinden, tedris hürriyetinden velhasıl bütün hürriyetlerden, kanunların tespit ettiği şekillerde mütenaim olurlar.

4 — İdare edilenler, din ve itikat farkı nazarı dikkate almaksızın ve din ve itikat farkları kabul ve ademi kabul için bir sebep teşkil etmemek şartile bütün hidematı ammeye kabul edilirler.

Bu fikir hidematı ammeyi tamamen laikleştirmiştir. Bu itibarla adliye ve mezahip vekâleti ahvali medeniye sicilâtını tutmaz. Medenî nikâhın kilise münakâhatından tamamen müstakil olduğu ve kabristanlarda tefrik olmayıp umumî olduğu, merasimi tedfiniyede fark gözetilmediği, iptidai mekteplerde dinî tedrisatın ilgası, müessesatı umumiyetle dini hiç bir alâmet olmayacağı neticelerini varmıştır.

5 — Umumî memuriyetlerde kabul, terekki ve diğer hususatta din ve itikat nazarı dikkate alınmaz.

Din Rejimi

Din ile devletin münasebat

tında bulundurmak şeklidir. Hakikî teokratik olan bu sistemde din kendi uzuvları haline inkılâp eden müessesatı umumiyyeye emir ve kumanda eder.

İkincisi : izah edilen birinci sistemin tamamile zıddıdır ki, bu şekilde devlet dinin değil din devletin emri ve itaati tahtında bulunur. Bu taktirde din alelade bir idarenin şubesi halindedir.

Üçüncü ise din ile devletin tamamile bir birinden ayrı ve müstakil olması şeklidir. İlk iki şekilde hükümeti cismaniye hükümeti ruhaniyenin emri ve itaati tahtında ve yahutta hükümeti ruhaniyle, hükümeti cismaniyenin emri ve itaati tahtında bulunmaktadır. Halbuki bu üçüncü şekilde bu iki makam tamamile bir birinden ayrı ve müstakildir. Ve hattâ bir birlerde hiç bir hukukî münasebetleri yoktur. Hukukî tecahüî filî tecahülû intaç etmektedir.

Dördüncüsü nihayet bu iki makamın yani hükümet ile dinin bir birleri ve bazı noktalarda mutabık kalmak suretile itilâf etmeleri şeklidir. Bu şekilde her iki kuvvet yine bir birinden ayrı ve müstakildir. Fakat bir birlerini tanırlar. Bir birlerinden tecahül etmezler, aralarında itilâf suretile meydana gelmiş bir rejim vardır.

Mevzuubah olan bu itilâf tebdil edilebilir. Bazen devlet dinin masarifatına iştirâk eder ve din hizmetlerini hidematı umumiye meyanına ithal eder. Bir kelime ile itilâf rejimi adeta bir mukavele şeklinde olabilir, işte bu mukavele veya muahedeye konkorda tesmiye olunur. Bazen bu konkorda mevcut değildir. Muayyen noktalarda itilâf, muayyen, noktalarda ittif

Tabî burada şekilleri bütün teferruatına kadar tetkik edecek değiliz. Yalnız üçüncü şeklin yani din ile hükümetin bir birinden ayrı ve müstakil olması şekli en muvafık ve asrın icabatına en ziyade tevafuk edenidir.

Bu neticeye devletler maatteessüf bir çok acı tecrübelerden sonra vasıl olabilmışlardır. Ne mutlu o devletlere ki hükümeti dinden ayırabilmiş ve müstakil kılmıştır.

Din ile Devletin ayrı ve müstakil olması sisteminin izahı

Bu sistem şu şekilde hülâsa edilebilir.

1 — Devlet hiç bir dini tanımaz, ücret vermez ve muavenet tertibinden tahsisat vermez. Yalnız devlet memleket dahilinde muhtelif dinler mevcut olduğunu bilir, intizamı amme noktai nazarından bazı tedabir ittihaz etmek şartile bu dinlerin serbestçe icra ve ifasını temin eder. Bundan dolayı resmen tanınmış veya tanınmamış din yoktur. Hidematı ammeden madut din hizmetleri yoktur. Hiç bir dine ne müvakkaten ve ne de daimî bir surette resmen tahsisat vermek suretile muavenet edilmez. Hiç bir dinin reisi reis olarak tanınmaz.

2 — Dine ait olan emvali de kanun tanzim etmiştir. Devlete, vilâyete ait olan mebanide kemafissabık dini faaliyetlere devam edilecektir.

Dinî mebani dahilindeki tezahürat

Bu tezahürat prensip itibarile ve dinin kendi kavaidine tevfi

sis edilmiş olan mevani dahilindeki ef'al ve harekâtile dinin icrasını menetmek tehir etmek ve ihlâl etmek suretile karışıklık ve intizamsızlığa sebebiyet verenler ahkâmı kanuniye dairesinde tecziye edilirler.

Dinin icrasına tahsis edilmiş olan mebani dahilinde siyasî içtimalar aktedenler tecziye edilirler.

Hidematı ammeden biri ile tavzif edilmiş olan bir vatandaşın mabet amiri tarafından tahkir ve memurini aidesinin kanunî olan vazifeden menedilmesi müstelzimi mücazattır.

Dinî mebani haricindeki tezahürat

Zabıta salâhiyetini haiz olmak sıfatile dinî mebani haricindeki dinî tezahürata ait ayinleri ve tezahüratı tanzim etmek mere aittir. Binaenaleyh mer intizamı amme mülâhazasına binaen bazı tekayyüdat ve tahdidat dahilinde edyanın serbest şekilde icrasını cumhuriyet taahhüt ve temin etmiştir. Prensibine riayet etmekle mükelleftir. Şu halde merin intizamı amme mülâhazasına istinat etmeyen mukarreratı gayrı kanunîdir. Mahaza mer sükumeti amme mülâhazasıle teamül haricinde olan kilise çanlarının çalınmasını men edebildiği gibi müessesat ve mebani ve asker kabirleri üzerine dinî işaretler vaznında menedebilir.

Tefekkür tezahüratının tahdidatı

Muhtasar bir şekilde, matbuat ve radyo rejimi hakkında bazı izahat vereceğiz.

İçtima Rejimi

İçtima hakkında umumî mülâhazalar : Bir çok muhtelif maksatlar ve gayelerin tahakkuku için eşhasın toplanışlarına içtima denir.

Bazen bir hatibi dinlemek için, bazen muayyen bir fikri izbar etmek için, bazen muayyen bir mesele hakkında bir karar vermek için, ve bazen de pek basit olarak, bir arada bulunmak zevkini tatmin etmek için bu içtimalar husule gelir.

Bu noktadan şirketlere ve cemiyetlere benzerler. Vazii kanun bir çok zamanlar şirketler ve cemiyetlerin maatteessüf içtimalarını bir birlerinden tefrik etmemiş ve karıştırmıştır. Halbuki içtimaların kendilerine mahsus ve şirket ve cemiyetlerden tamamen farklı evsafı mümeyyizeleri vardır. İçtimalar gayet kısa ve mahdud bir zaman için husule gelir. Diğer bir tabirle içtimalar imtidat etmez. Bir defa hitama erdikten sonra yani içtimaa nihayet verdikten sonra toplanan eşhas arasında hukukan hiç bir şey kalmaz.

Pek umumî bir şekilde izah edilen içtimalar daima aynı manzara arzetmez. Bazıları kapalı mahallerde ve hususî mahallerde cereyan eder. Bazıları ise umumî yollarda cereyan eder. Fransada umumiyetle kapalı ve hususî olan mahallerde cereyan eden toplanmalara içtima denir. Diğerlerine ise alay, numayiş, ve toplanma tesmiye olunur.

İçtimalar umumî ve hususî olabilir. Birinciler iştirak etmek arzusunu izhar eden herkese açıktır. Halbuki İkincisi tertip edenlerin davetnamelerini hamil olanlara münhasırdır.

Bilhassa demokratik bir devlette eşhasın bir birlerde fikrî münasebata girişmeleri ve fikirlerini birleştirmeleri ve izhar edebilmeleri hakkına malik olmaları lâzımdır ve tabiidir. Fakat bu içtimalar hiç bir zaman karışıklık ve intizamsızlık tevliğine sebebiyet vermemelidir. Binaenaleyh bazı içtimaların heyeti içtimaiye için bir tehlike teşkil etmesi ihtimali mevcuttur. Bunun için içtimalar hakkında bazı tedbirler ve hatta bazı tahdidat vazedilmesi lâzımdır.

İkinci mülâhazaya gelince : ikinci mülâhazada bulunanlar noktai nazarlarını umumî yollarda vukua gelen alay, nümayiş ve toplanmalardan bahsederek takviye edilirlir. Ve hususî içtimalardan bahsederek bunların daha çok az müdahale ve tahdidata tabi olmasını ileri sürüyorlar ve ortaya ayrıca mesakinin masuniyeti lüzumunu hesaba katmalıdır diyorlar.

Hakikatte de hususî içtimalar tamamen serbestir ve hiç bir formaliteye tabi olmaksızın cereyan etmektedir. Halbuki bir taraftan umumî olan içtimalar ve diğer taraftan alay, nümayiş ve toplanmalar hakkındaki ahkâm tamamen bir birlerinden farklıdır.

Umumî içtimalar Rejimi

Umumî içtimalar rejimi gayet serbest ve hürriyetperver bir rejimdir. Vazii kanun karışıklık ve ademi intizama mahal vermemek için bazı tekayyüdat vaz etmek mecburiyetinde kalmıştır.

1 — İçtimalar kapalı bir mahalde olacaktır. Ve kahvelerin kapanması zamanı olan saat (11) ri tecav

2 — Her içtimain, tertip edenler tarafından intihap edilmiş, bir bürosu olacaktır. Bu büro intizamı temin etmekle mükelleftir. Vukua gelecek cürüm hadiselereden mesuldür.

3 — Polis komiseri içtimaa iştirak edebilir. Müsademe vukuunda büro içtimai dağıtmaya muvaffak olamadığı takdirde içtimayı tatil veya fesh hakkını polis muhafaza eder.

4 — İçtimain vukuundan 24 saat evvel tertip edenler bir beyanname ile içtimain vuku bulacağı mahal gün ve saatinden hükümeti haberdar etmeğe mecburdurlar.

Alay nümayiş ve toplanmalar Rejimi

Bu hususta sarih ahkâmı kanuniye mevcut değildir. Binaenaleyh her kommünde mer arzu ederse alay, nümayiş ve toplanmalara mezuniyet verir, isterse mümanat eder. Yalnız şurasını hatırlatmak lâzımdır ki.

1 — mer de menetmek için mutlak bir serbestiyi haiz değildir. İntizamı amme mülâhazası mevcut olmadıkça men edemez.

2 — Dinî alay, nümayiş ve toplanmaları daha şiddetle menedecektir.

3 — Toplanmaların dağıtılması hususunda takip olunacak hattı hareket müsellâh veya gayrı müsellâh olmalarına nazaran tebeddül edecektir.

4 — Karışıklık ve müsademe vukuunda husule gelen zarar ve ziyanlar bu husustaki kanunu

Hürriyeti matbuat

Tefekkür üç şekil altında tezahür eder.

- 1 — Söz ile, nutuk ile, teganni ile.
- 2 — Yazı ile, matbua ile.
- 3 — Tiyatroda temsil ile.

Hürriyeti matbuat, tefekkürün söz ve yazı ile tezahüründen ibarettir. Tabîî eski devirlerde hürriyeti matbuat meselesi mevzuubahs olamazdı. Ancak ihtilâli kebirden sonra insanları en kıymetli hukukundan olan hürriyeti matbuat temin edilmiştir. Binaenaleyh her vatandaş kanunun tayin ettiği hudut dahilinde serbestçe fikirlerini söyleyebilir, yazabilir, tabettirebilir. Hürriyeti matbuatın hududunu tayin etmek biraz müşküldür. Filhakika bu hududun tahdidinde bazı müşkülât tahaddüs etmiştir zem ve kadhın hududu, adâbı umumiye mugayeretin hududu tefekkür cürmünün hudutlarının tayini gibi.

Zem ve kadhın meselesinde iki noktai nazarın telifi meselesi mevzuubahistir. Bir taraftan matbuatın her şeyini olduğu gibi efkârı umumiye vazetmesindeki muhassenat ve faideler, diğer taraftan zarureti içtimaiye mülâhazası matbuatın sükût etmesinde menafii umumiye derpiş etmektedir.

Adâbı umumiye mugayeret meselesinde de iki noktai nazarın telifi meselesi vardır. Bazılarına göre bu tahdidat aksülamel tevlit etmektedir. Bazılarına göre bilâkis iyi bir neticeye varılmaktadır.

Hürriyeti matbuatın mühtaç olduğu sair hürriyetler: ahkâmı umumiye hürriyeti matbuatın mütemmimatından olan

diğer hürriyetleri temin etmiyecek olursa hürriyeti matbuat lâfızda kalmış olur.

Hürriyeti matbuatın mütemmimi olan hürriyetler: matbaalar hürriyeti, kütüphaneler hürriyeti, ilânat hürriyeti, müvezzilik hürriyetidir. Hürriyeti matbuatın temini için bu hürriyetlerin mevcut olması lâzımdır.

Hürriyeti matbuatın hakikî ve ciddî bir surette teessüsü cidden pek çok zamana tevakkuf etmiştir. Fransada da ancak 1881 senesinde teessüs etmiştir.

Matbuatın talimat ve nizamname ile tayin ve tahdidi

Matbuat en az tahdidata tabidir. Prensip itibarile matbuatta ve mütemmimatında tam ve mükemmel bir hürriyet vardır. Mezuniyeti mütekaddime usulü mülğadır. Teminat akçesi şekli bazı memleketlerde mevzuubahs değildir. Sansür hatır ve hayale gelmez. Mütekaddim teftiş usulü yoktur. Yalnız kanunun tespit ettiği hudut tecavüz edildiği taktirde tabiatile netayici hukukiye ve cezaiye mevcuttur. İntizamı ammeyi temin için devletin matbuatı hudut ve hürriyetin tecavüzünden dolayı ikamei davaya hak ve salâhiyeti vardır.

Bazı ahkâm müştereken mevkut ve gayrı mevkut matbuata teşmil ve tatbik edildiği halde bazen de mevkut matbuat için olduğu gibi gayrı mevkut matbuat için de ayrı ayrı ahkâm mevcuttur.

Umumî matbuatın tabi olduğu ahkâm

Mevkut veya gayrı mevkut umum matbuat hakkında tatbik olunan ahkâm üç noktaya inhisar eder.

1 — Tabî hususunda : matbaalar tab ettikleri eserlerin üzerinde matbaanın ismini ve matbaanın adresini işaret etmek mecburiyetindedirler. Bu kaideden kart vizit, fatura ve davetiye gibi şeyler müstesnadır. Ve tab edilen eserlerden iki nüshasının dahiliye vekâletine gönderilmesi mecburiyeti vardır.

2 — İlânat hususunda : ilânat serbesttir. Fakat kanunun mesağı haricinde olan ilânat ve yahutta cürüm teşkil eden ilânat memnudur. Bir de Fransada yalnız resmî ilânlar beyaz kâğıt üzerine tap edilebildiğinden eşhası salisenin bu nevi kâğıt üzerine ilânat tap ettirmesi memnudur. Tarihi abideler üzerine ilân yapıştırmak memnudur. Resmî ilânatın yapıştırılacağı umumî mahallere hususî ilânlar yapıştırılması memnudur. İşte ilânat hususundaki tahdidat bunlardan ibarettir.

3 — Müvezzîlik : müvezzilikte matbaacılık ve ilâncılık gibi serbesttir. Fakat meslekten olan müvezziler beyanname usûlüne tabidirler. Arizî müvezzilikte bu tahdidat yoktur. Diğer tahdidat ta müvezzilerin tahdişi esham mucip olacak şekilde gazete muhteviyatından bağırarak bahsetmemeleridir. Bunlar yalnız gazetelerin isimlerini söyleyeceklerdir.

Muvakkat matbuatın tabi olduğu ahkâmı hususiye

Mevkut matbuat bazı kuyuda tabidir. Zira en tehlikeli olan kısım budur. Bu hususta üç tahdidat vardır.

1 — Beyanname : her gazetenin neşrinden evvel müddei umumiliğe bir beyanname verilmek mecburiyeti vardır. Bu beyannamede neşrolunacak gazetenin ismi, neşriyatta takip olunacak noktai nazar, müdiri mes'ulun isim ve ikametgâhı.

2 — Müdiri mes'ul : her gazetenin bir müdiri mes'ulü olacaktır. Hakikî naşir müdiri mes'uldür. Bir cürüm hadisesinde faili aslî müdiri mes'uldür. Ve cürüm neticei hukukisinden şehsen mes'uldür. Müdiri mes'ul vatandaş, reşit hukuku medeniyesine sahip olacaktır. Kadın da müdiri mes'ul olabilir.

3 — Tabı esnasında dahiliye vekâletine gönderilecek iki nüshadan mada ayrıca iki nüsha da müddei umumiliğe tevdi edilecektir.

Memaliki ecnebiyede intişar eden gazetelerin memleket dahiline girmeleri asayiş ve menafii memleket noktasından mahzurlu görüldüğü takdirde bu gibi ceridelerin memleket dahiline girmesini hükümet menetmek ve salâhiyetine maliktir. Bu memnuniyet icra vekilleri heyeti tarafından kararlaştırılır. Bu gibi gazetelerden yalnız bir numarasının memleket dahilinde intişarını dahiliye vekili doğrudan doğruya menedebilir.

Memaliki ecnebiyede tab ve neşr edilen gazeteler hakkındaki ahkâm memleket dahilinde neşredilen ecnebi lisanındaki gazetelere de teşmil edilmiştir.

Matbuat ceraimi

Matbuat ile irtikâp olunan ceraim de vardır. Burada mevzuubahs ceraimin tahdidi olmayıp belki matbuat vasıtasile irtikâp olunan cünha ve cinayetlerin tecrimidir. Bu husustaki ahkâmı kavanini cezaiye ile muayyendir.

Matbuat cürmünde cünha ve cinayeti teşkil edecek amili aslı (neşretmektir). cünha ve cinayetlerin diğer avamili mevcut olup ta (neşretmek) keyfiyeti mevcut olmasa bu cürüm matbuat cürmü değildir. Atideki hadiselerde (neşretme) keyfiyeti kâfi derecede mevcuttur. Nutuk vermede, umumî mahallerde veya umumî içtimalarda, bağırılmalarda, tehdit etmelerde, matbuat cürmü vardır. Umuma satılan ve tevzi edilen veya umumî mahallerde veya umumî içtimalarda herkese teşhir edilen el yazılarında veya tap edilen yazılarda matbuat cürmü vardır. Bu avamilden birinin mevcut olması cürmün matbuat cürmü mahiyetinde telâkki edilmesine kâfidir.

Hattâ resimlerin, mahkûkâtın, yağlı boya resimlerin veya işaret veya âlâmeti farıkların teşhirinde, tevziinde ve satışında yine matbuat cürmü vardır. Hattâ sahih olmayan havadislerin neşrinde de matbuat cürmü vardır.

Bu hususta takibata maruz olacak naşirdir. Yani neşriyat yapandır. Mevkuat matbuatta müdiri mes'ul takibata maruz kalacaktır.

Matbuat ile irtikâp olunan cünha ve cinayetler o cürümlerdir ki matbuat ile irtikâp olunmasa, yine hukuku umumiye matbuat ceraimi tasnif edilecek olursa :

1 — Cemiyete karşı irtikâp olunan ceraim : cünha ve cinayete tahrik neticesinde bu tahrikât ef'ale inkilâp ederse tahrik fili tabîi cezalandırılacaktır. Hattâ bazı defa bu tahrikât file inkilâp etmemiş olsa bile sırf memleketin asayiş ve intizamı ihlale matuf olması itibarile müstelzimi cezadır.

Hattâ yağmaya, itlâfı nefse, ve yahut ta yangın ikâ için yapılan tahrikât tecziyeyi icap ettirir. Vazifei vataniyelerini ifa edeceklerin bu vazifelerini ifa etmemelerine matuf tahrikâtta bu meydandadır. Adabı umumiye muhalif ef'ale tah-

rikâta bu meyandadır. Adabı umumiyye muhalif ef'ale tahrikte bir cürümdür.

2 — Eşhasa karşı irtikâp olunan matbuat ceraimi meyanında zem ve kadih vardır.

Zem ve kadihin tarihi : bir zat veyahut ta bir heyetin maddei mahsusa beyanile ihlâli namusunu ya kesri itibarını mucip aziviyata ye maddei mahsusa beyan etmeksizin vuku bulan bu kabil azviyata ise kadih ıtlak olunur.

Matbuat ceraiminde merci mahakimi umumiye dir. Usûlü muhakemeye gelince : zem ve kadihten müteessir olan şahıslar müddei umumiliğe şikâyetname vermeleri lâzımdır. Matbuat ceraiminde müruru zaman çok kısadır.

Matbuatın iras ettiği zararların tazmini

Matbuat, hürriyeti itibarile bazen eşhası saliseye mühim zararlar ıka edebilir. Bu zararların bazen cismanî cezalarile telâfisi imkânı yoktur. Bu itibarla vazii kanun matbuat ceraiminden mutazarrır olanlara tazminat talebi hakkını bahsetmiştir.

Eşhası resmîye aleyhinde irtikâp olunan ceraim hakkında hususî bir takım kavait vardır. Hukuku şahsiye hukuku umumiye davası ile beraber tahrik edilir.

Matbuat ceraimi hususunda neşriyattan şahsan mutazarrır olan şahsın cevap vermek hakkı ve neşrinde aynı sütunda bu zatın cevabını neşretmek mecburiyeti vardır. Cevabın adabı umumiyye mugayir olmaması ve gazetecinin şahsiyyetini terzil etmemesi lâzımdır. Gazetecinin kanunî bir şekilde verilen cevabı neşretmediği halde tabiatile mesuliyeti hukukiye ve cezaiyesi vardır.

İdarei örfiye esnasında matbuat

İdarei askeriye mahzurlu gördüğü neşriyatı menetmek salâhiyetini haizdir. Matbuat ceraimide idarei örfiye zamanında memleketin müdafaasına taallûk ettiği taktirde divanî harplerde rüyet olunur.

Harp zamanında matbuat bazı takyidata tabi kılınır. Tahdişi ezhanı mucip makaleler neşretmek, askerî tebliğ nameleri tahrif etmek müttefik devletler; aleyhinde icalei kalem ve devletin siyaseti umumivesinden bahsetmek memnudur. Hattâ harp zamanında sansür ikame etmek bazı memleketlerde kanun icabatındandır.

Temsil hürriyet

Tefekkürün bu tezahürünün efkârı umumiye üzerinde büyük tesiri vardır. Bu itibarla vazii kanun daima temsil hürriyetini tahdit ve takyit etmiştir. Ahkâmı kazırda da iki noktai nazar takip edilmiştir.

1 — Tiyatro senayiinde mutlak bir serbesti.

2 — Halbuki tiyatro eserlerinde mutlak, bir serbesti yoktur. Bilâkis temsil edilmek istenilen eserler mezuniyeti mütekaddimeye tabidir.

Tiyatro senayii mutlak bir serbestiye maliktir. Yalnız tiyatro işletmek isteyen zat bir beyanname vermekle iktifa eder. Devlet veya kommün teşvik ve tergibe lâyük tiyatrolara tahsisat vermektedir.

Tiyatro eserlerine gelince : temsil edilmek istenilen her eser berayı tetkik senayii nefise veya dahiliye vekâletine veya valiye tevdi edilir. Tetkikatın ikmalinde vekâlet usulen müsaade eder veya temsilini meneder. Meselenin ciheti hukukiyesi şu suretle izah edilebilir ki devlet intizamı ammeyi ve asayışı umumiyeyi temin için tahdişi ezhanı mucip olacak ve efkârı umumyeyi tahrik edecek eserlerin temsilini mezuniyeti müttekaddime esasına raptemiştir.

Fransa mevzuatı kanuniyesi, hükümete bu şekilde bir müdahale hakkını temin ettiği halde halkın seviyesi itibarile hükümet hiç bir zaman bu hakkını istimal etmek zaruretinde kalmamıştır.

Tedris Rejimi

Muhtelif tedris dereceleri :

Tedrisatı umumiyetle ekseri memleketlerde yüksek tedrisat, orta tedrisat, ilk tedrisat, ve meslek tedrisatı olarak dört kısma ayrılır.

İlk tedrisat pek tabîi olarak ilk mekteplerde yapılır. İlk mektepler çocuğa asgarî derecede lüzumu olan fikrî ve içtimaî teşekkülünü verir.

Orta tedrisata gelince : bu tedrisat liselerde kollejlerde ve muayyen derecedeki hususî mekteplerde yapılır. Ve bu tahsil çocuğun fikren umumî teşekkülünü temin eder. Yüksek tedrisat ise üniversitelerde, fakültelerde ve muayyen derecedeki hususî müesseselerde yapılır. Ve bu tedrisatın gayesi ihtisas tetkikatını temine yardım etmektir.

Meslek mektepleri : meslekî teşekkülün inkişafına tahsis edilmiştir. Bu tefrik ilk nazarda makul gözükmektedir. Halbuki yakından tetkik edilince memnuniyetbahş olmadığı anlaşılır zira programlar tevsi edildikçe bu muhtelif dereceler arasındaki farklar biraz daha ortadan kalkmaktadır.

Mahaza bugünkü tedris rejiminin esasını bu dereceler etmektedir.

Tedrisat hakkındaki prensipler

Tedrisatta esaslı prensip vardır. Biri bütün muhtelif derecelerde bir tedris hürriyeti. İkincisi ise okumak ve okutmak mecburiyeti.

Tedris hürriyeti

Tedrisatta üç sistem tasavvur olunabilir. Birinci sistem : Tedrisatı yalnız devlet ve hukuku amme hükmî şahısları yapabilir. Bu taktirde tedris monopolünü haiz devlet veya hukuku amme hükmî şahıslara amme hizmetleri mevcuttur. İkinci sistem : Devlet veya hukuku amme hükmî şahısları amme hizmetleri ile beraber hususî müesseseler tedrisatta bulunabilirler.

Üçüncü sistem : bu sistemde ise tedrisat yalnız hususî müesseseler tarafından temin edilir.

İkinci ve üçüncü sistemi kabul eden devletlerde tedris hürriyeti mevcut olduğu hukuken kabul edilebilir. Mahaza bu hususî olan tedrisat müesseseleri teşkilât üzerinde pek tabîî olarak devletin az veyahut çok bir nezaret ve kontrolü vardır.

Devletin müdahalesi meselesi

Mevcut deliller mevzuu bahs olan üçüncü sistemin yani tedrisatın yalnız hususî müesseseler tarafından temini sisteminin maatteessüf lehinde değildir. Tedrisat meselesile vatandaşların dinî, felsefî, siyasî ve içtimâî kanaat ve imanlarına çok yakından temas edilmiş oluyor. Tedrisat hizmetleri gerek tasdik, gerek ret ve gerek sükutlariyle dinî ve felsefî kanaatlerle çarpışmamaktamıdır ?

Bu taktirde eşhası serbest bırakıp tedrisat teşekkülleri meydana getirmelerine müsaade etmek daha muvafık değildir ? Devletin rolü yalnız nezaret ve nakî muavenette bulunmak değildir. ?

İşte üçüncü sistemin mürevviçlerinin noktai nazarları bundan ibarettir ki pek kuvvetli deliller olmadığını yukarda izah ettik.

Tedrisatın sırf hususî müessesat tarafından temin edilmesi lüzumunu iddia edenlere karşı dermeyeran olunan itirazlar şunlardır. Şahsî teşebbüsün memleketteki okumak ihtiyacı olanlara kâfi miktarda mektep ihzar edebileceklerinden eminmidirler ? Zira şayet bu hususta bir boşluk hasıl olacak dursa malûmatlarını inkişâf ettirmek ve hayatta oynayacakları rolü bihakkın ifa edebilmeleri yetişmelerine mani olunmuş olur. Bu itibarla tedrisatı sırf hususî müessesata bırakmak suretile devletin sahneden çekilmesi keyfiyeti bugün için bertaraf edilmiştir. Mahaza el'an bu iki noktai nazar münakaşa edilmektedir.

Tedrisatta devlet monopolü meselesi

Tedrisatta devlet monopolü taraftarı olanlar çocuğun

devletin yani cemiyetin malı olduğu ve bu itibarla buna lâzım gelen terbiye ve tahsili vermek hakkının devlete ait bulunduğu yani bir kelime ile çocuğa devletin kendi millî damgasını vurması lâzım geldiği kanaatindedir. Bir kısım taraftarlar ise hususî müesseselerin bazı maksat ve mülâhazalar yüzünden fennin hakikî saha ve hududunu tecavüz ederek vatandaşların noksan veya fena bir tahsil görmeleri ihtimallerinden bihakkın endişe etmektedirler.

Bu endişe tabiatile din ile devlet bir birinden ayrılmış olan memleketlerde daha fazladır. Ve bu vaziyet maatteessüf tam bir tedris hürriyetinin idame ve teminine mani olmaktadır.

Mahaza şunu itiraf etmelidir ki bu düşüncüler de hatasız değildir. Evvelâ çocuğun, devletin ve cemiyetin malı olduğu ve bu itibarla buna lâzım gelen terbiye ve tahsili vermek çocuğun devlete ait bulunduğu fikri pek doğru değildir.

Şu halde Devlet çocuğa istediği gibi terbiyeyi vermek için kendisinin hususî bir doktrini olmak lâzımdır. Halbuki mevcut bir çok itikat ve iman arasında devlet doktrini ayrı bir doktrin muhafazai mevcudiyet edebilir mi ? Bahusus ki bu doktrin hükmî bir şahıs olan devletin bir doktrini olamayacağından belki bu doktrin bu şahsı hükmiyi temsil edenlerin yani devleti idare edenlerin doktrini olacaktır. Halbuki idare edenlerin daima değişmesi ihtimâline mebni devlet doktrininin de daima değişeceğini kabul etmelidir.

Hususî tedrisattan dolayı izhar edilen korkuya gelince bu da ciddî ve hakikî bir kontrol ile zail olabilir. Yoksa bu tehlike ve korku tedris hürriyetini tahdit için bir sebep olamaz.

Ve bahusus tedris hürriyetinin lüzumunu teyit eden bir de delil vardır. Çocuğun talim ve terbiyesi babaya ve gaybubiyeti halinde anaya aittir.

Çocuğun talim ve terbiyesi bunlar için bir vazifedir. Binaenaleyh bu vazifelerini vicdanlarının ikazları dairesinde ifa edebilmeleri için kendilerine serbestçe çocuklarına mürebbi intihap edebilmeleri hürriyet verilmesi lâzımdır. Ve bahusus reşit olanların bu hakları daha aşikârdır.

Siyasî ve içtimaî vaziyeti bazı tahdidat ve müdahaleyi icap eden memleketlerde tedrisat için amme hizmetleri tesis edilir ki bunların yanı başında şahsî teşebbüslere de tedrisat hususunda serbesti verilmektedir. Pek tabiidir ki bu teşekküller sıkı bir devlet kontrolüne tabi olacaktır. Bu iki teşekkül arasında rakabet mevzuu bahs olmayıp fennin inkişafı ve tedris ihtiyaçlarının tatmini çareleri müşterek bir hüsnü niyyetle aranılıp bulunacaktır.

Fransada bugünkü tedris rejimi

Bugünkü rejim hususî müesseselerin tedris hayatına serbestçe iştiraki rejimdir. Mahaza bazı tahdidat mevcuttur.

1 — Memleket nöbetçisi olacak zabıtanın tedrisi monopolü devlete aittir.

2 — Yüksek tedrisat yapan hususî müesseseler üniversite namını taşıyamazlar.

3 — Dinî kisveyi labis olanlar ve tarikat adamları tedrisat yapamazlar.

4 — İlk tedrisat yapan hususî müesseselere devlet vilâyet ve kommünler gerek doğrudan doğruya ve gerek bilvasıta nakdî muavnette bulunamazlar.

5 — Meslekî mektepler bu tahdide tabi değildirler.

6 — Talebeye muavenet yapmak hususunda devlet vilâyet ve komün takyide maruz değildir.

7 — Tedris müesseselerinin açılmaları ve faaliyetleri devletin kontrol ve nezaretine tabidir.

Okumak ve okutmak mecburiyeti

6 yaşından 13 yaşına kadar her kesin okuması mecburidir. Sin meselesi her devlete göre değişebilir.

Binaenaleyh her baba veya ana veya veli çocuklarına ilk tahsili vermek veya intihap edeceği hocaya verdirmek mecburiyetindedir. Bu mecburiyet prensibi külfetsizce izah edilebilir. Zira her aile reisinin evlâdını tahsil ve terbiye ettirmesi başlıca vazifelerinden biridir. Mes'ele bu vazifesini ifa için istimal edilecek vasıtanın hüsnü intihabıdır.

Okumak ve okutmak mecburiyeti prensibinin tatbiki

Bu mecburiyete ittiba ettirmek için muhtelif şekiller vardır :

1 — Çocukların mektep yaşları zamanında mektebe kayıtları hususunda nezaret etmek vazifesi mahallî idarelere mevdudur. Bu vazife mer ve belediye tedrisat komisyonu tarafından ifa edilir. Her sene mer 6 ve 13 yaşında bulunan çocukların listelerini ihzar eder. Çocukların ebeveynine tebligat yapılır. Şunlar mekteplerin açılmasından on beş gün evvel çocuklarını ne şekilde tahsil ettireceklerini resmen bildireceklerdir. Şayet ebeveyni merin tebligatına cevap vermiyecek olursa çocuk resen kommün mektebine kaydolunur. Ve çocuk mektebi terk ettiği taktirde baba, ana ve yahut çocuktan mes'ul olan zat mere malûmat vermek mecburiyetindedir.

Mektep müdürü mektebe devam etmiyen çocukların listesini ilk tedrisat komisyonuna bildirir. Komisyon çocuğun ebeveyni tarafından gösterilen mazeretleri tetkik ve kabul

eder. Hattâ esbabı mücbire tahtında muvakkat bir zaman için çocuğun mektebe devam etmemesini tahtı karara alır.

Şurasını da ilâve etmek lâzımdır ki aileleri tarafından talim ve terbiye edilen çocuklar her sene imtihana tabidir.

2 — Mecburiyete itaat etmemek tecziyeyi müstelzimidir. Meselâ bilâ mazeret ayda dört gün mektebe devam etmiyen çocuğun ebeveynine bir ihtar gönderilir. Bir sene zarfında dört gün ademi devam tekerrür ettiği halde malûmat vermeksizin çocuğun mektepten alınması taktirinde ve yahut ilk tedrisat komisyonu huzuruna ispatı vücut edilmediği surette, kommün kapısına aile ve çocuk isminin taliki bu şekil tekerrür ettiği halde bazen kaza ilk tedrisat komisyonu ve bazen de sulh hakimi tarafından zabıta emirlerine ademi riayet cürmü ile cezalandırılır.

3 — Çocukların mektebe devamlarını teşvik ve tergip için bir takım tedbirler ittihaz edilmiştir. Bu şekilde iki tedbir gösterilebilir.

Birincisi mekteplerin meccani olması keyfiyeti İkincisi ise mektepte çalışan çocukları gerek naktî ve gerek sair suretle teşvik için her kommün de teşkil olunacak mektepler kasasıdır.

Bu kasalardan bu çocuklara muavenet yapılması suretile mektebe devam keyfiyetini teşvik etmiş olurlar.

Meslekî tedrisat mecburiyeti

Sanayi ve ticaret hayatında çalışan ve 18 yaşından dun bulunan kız ve erkek çocuklara meslekî tedrisat komisyonu bazı kurlara devamı mecburî kılmak salâhiyetini haizdir. Tabîi bu kurlar da mecanidir. Bu kurlar çalışma saatlerinde yapılır. Patronlar yanlarında çalıştırdıkları 18 yaşından dun olan kız ve erkek amelenin listesini vermek ve bunlara ça

hışma saatlerinde kurları takip etmelerine müsaade etmek mecburiyetindedirler.

Yüksek, Orta ve İlk tedrisat

Tedrisatın heyeti umumiyesi itibarile idaresi : tedrisat heyeti umumiyesi yani hututu esasiyesi itibarile devlet merkezinden idare olunur, ikinci derecede de mıntakavî teşekküller tarafından idare edilir. Mıntakalar bir kaç vilâyetden mürekkeptir. Vilâyet, kaza ve kommünlerde de tedrisat teşkilâtı vardır.

Merkez teşkilâtı - nezaret ve kalemleri muhtelif meclis ve komisyonlar vardır. Bu meclislerin en mühimmi Maarifî Umumiye Ali Meclisidir. Bu meclis bazı noktalarda idarî mahkeme vazifesini ifa eder. Yani inzibatî kararlar ittihaz eder.

Maarif akademisi idaresi - Rektöründen, bürolarından ve meclisinden teşekkül eder. Doktor ünvanını haiz bir iradei milliye ile rektör tayin edilir. Yüksek tedrisata müdahale eder zira üniversite (darülfünun) meclisine riyaset etmektedir. Orta ve ilk tedrisata nezaret eder, zira takip olunacak tedris metodlarını tedris programları tatbiki mes'uliyetini deruhte etmiştir.

Akademi meselesine gelince : bu meclis yüksek ve orta tedrisatta zuhur eden ihtilâflar hususunda bir nevi mahkeme rolünü ifa etmektedir. Ve yine orta ve yüksek tedrisat muallim ve müstahdimini hakkında inzibatî kararlar ittihaz eder. Aynı zamanda akademi meclisi tedrisat nizamnameleri hakkında noktai nazarını ve orta tedrisat bütçe ve hesapları meselelerinde rektöre noktai nazarını bildirir.

Mahallî tedrisat idareleri — Vilâyetlerde orta tedrisat akademi rektörünü temsil eden akademi müfettişi tarafından ve ilk tedrisat vali ve yine akademi müfettişi ve vilâyet

encümeni tarafından takip olunur, ve nezaret edilir. Akademi müfettişinin noktai nazarını alarak vali bütün ilk tedrisat muallimlerini tayin eder. Vilâyet encümeni açılacak hususî mektepler hakkındaki ihtilâfları halleder. İlk tedrisatın resmî ve hususî muallimleri hakkında vilâyet encümeni inzibatî cezalar tayin eder. Maarif hususunda vilâyet encümeninin pek çok vazifeleri vardır. Meselâ vilâyet dahilindeki mekteplerin adedini, nevini ve muallimlerin adedini tespit eder. Muallim ve muallimelerin mekteplere kabul şartlarını tayin eder. Sıhhî teftiş meselesini ihzar eder. Kaza maarif delegelerini tespit eder. Maarif âli meclisi tarafından kabul edilen pedagojik esasatın tatbikini temin eder. Tedrisatın nizamnamelerini mevcut program ve metodların bihakkın tatbikine nezaret eder.

Kaza delegeleri.— Her kaza üç senede bir tecdit olunmak üzere mektepler ve umumiyetle ilk tedrisat hakkında noktai nazarlarını bildirmek için vilâyete azalar gönderirler

Bu azalar vilâyet encümeni tarafından intihap olunurlar. İstişarî olan bu heyet her üç ayda bir defa içtima eder ve mekteplerin teftişi, mektep binalarının şeraiti ve mektep adetleri hakkındaki noktai nazarlarını dermeyan ederler. Bunların kaza mekteplerini teftiş hakları vardır.

Resmî Tedrisat Teşkilâtı

Yüksek tedrisat : Yüksek tedrisat muhtelif müesseselerde yapılabilir. Bu müesseselerin en mühimmi fakültelerdir. Fakültelerin ve yüksek tedrisat veren amme hizmetlerinin heyeti mecmuası aynı akademiye tabi olmak şartile Üniversiteyi teşkil eder. Doğrudan doğruya maarif vekâletine merbuttur. Üniversite şahsı hükmiyi haiz umumî müesseselerden maduttur.

Fakülteler : Fakülteler umumî müesseselerdendir. Duvayyeni ve meclisi vardır. Duvayyen vekil tarafından tayin edilir. Yalnız vekile duvayyenlik için iki namzet irae edilir. Birini fakülte meclisi fakülte muallimlerinden birini irae eder. Diğer namzeti yine fakülte muallimlerinden olmak üzere üniversite meclisi irae eder.

Fakülte meclisi fakülte müderrislerinden teşekkül eder. Fakülte meclisi malî mesaili tanzim eder. Hibe ve vasiyetleri kabul eder. Ve münhal olan kürsülere namzet irae eder.

Darülfünunlar, Üniversiteler : bunlar da pek tabîî olarak umumî müesseselerdendir. Rektör ve meclis tarafından idare olunurlar. Üniversite meclisi reis olarak rektörden, fakülte duayyenlerinden, ve her fakülteden iki aza, yüksek mektep müdürleri, rasathane müdürü, üniversite meclisi tarafından intihap edilmiş, üniversite haricinden olmak üzere, üç veya dört azadan mürekkeptir. Üniversite meclisi üniversitenin menbaı varidat ve servetini idare eder.

Kurların teşkilâtını tanzim eder. Üniversitenin varidatına nazaran yeniden kürsüler ihdas eder. Müderris muallim ve talebe hakkında inzibatî cezalar tayin eder.

Devletin rolü : — Şu ciheti ilâve etmek lâzımdır ki üniversitelerin kendi servetlerinden istihsal ettikleri muhtelif varidata rağmen kanunların ve nizamların tayin ettiği programların tatbiki için lâzımgelen masrafların en büyük kısmını yine devlet temin etmektedir. «Maaş ve tekaüt maaşları» hattâ üniversite ve fakültelere lüzumu olan memurların istihdamı hususundaki masraflar da devlete aittir. Bu itibarla bu hususatta fakülte ve üniversitelerin bunları tebdil etmeğe hak ve salâhiyetleri yoktur.

Üniversite ve fakültelerin kendilerine ait olan emvalin idaresinde de alelâde bir velâyetten başka bir hak ve salâhiyetleri yoktur.

.....

Üniversite ve fakülte amme hizmetlerinin ifasında görülen şekil devletle maarif umumî müesseselerinin bu hizmetleri müştereken ifa etmeleri şeklidir.

Orta Tedrisat

Liseler — Orta tedrisat liselerde yapılır. Orta tedrisat üzerinde akademi rektörlerinin ve akademi müfettişlerinin salâhiyetleri vardır.

Liseler muhtelif hükmî şahısların iştirakile idare olunurlar. Liseler hükümet tarafından ihdas, tamir ve idare olunurlar. Mahaza bazen kommünler liselerin inşa ve tamirat masraflarına iştirak etmektedirler.

Kollejler : — Kollejler hakkındaki vaziyet başka türdür. Kollejler muallimlerinin yalnız maaşları devlet tarafından verilir.

Fakat şehirler kollejlerin inşa ve tamir masraflarını temin etmektedirler. Kollejlerden alınan hasılat devlet namına tahsil edilir. Fakat şehirlerde bu hasılatın bir kısmını alırlar.

İlk tedrisat

İlk tedrisat ana mekteplerinde, iptidaî, ve rüşî mekteplerde temin edilir. Herkesin bilâ istisna ilk tedrisat mecburiyetini ifa edebilmesi için bazı ahkâm vazolunmuştur.

1 — Her kommünün asgarî bir ilk mektebi bulunacaktır. Kommünün nüfusuna nispetle bu mekteplerin adedi çoğalacaktır.

Mahaza merkezi hükümet ile anlaşılıp yani masrafa iştirâk ettirmek suretile ilk mektep tesisine kanun müsaittir.

2 — İlk tedrisat sureti umumiyede maccanidir.

3 — Tedrisatta bitarafılık ve lâiklik şarttır. Tedrisat bitarafılığından maksat, bütün amme hizmetlerinde olduğu gibi tedrisat amme hizmetinde de iman ve itikadın mektebe kabul noktasından bir rol oynayamayacağıdır. Ve muallimlerin de talebenin iman ve itikadını sarsacak ve iman itikadından soğutacak şekilde idarei kelâm etmemesi mecburiyetidir.

Lâikliğe gelince 1 - tedrisat programından malûmatı diniye dersinin tamamen ihracı 2 - tedrisatın da lâik muallimler tarafından ifasıdır.

İlk tedrisata muhtelif şahsi hükmlerin iştiraki. -

İlk tedrisat masraflarını «mektepe inşası, muallimlerin iskânı ve bu binaların tamirat ve antrötiyeni, eşya ve tedris levazımını, muallimlerin maaş ve ikamet tazminatı ve saire tazminatı» tabîi kommün temin etmek mecburiyetindedir. Devletin muvafakat ve iştirâkile açılan ilk mekteplerde devlet kommüne muallimlerin maaşları noktasından muavenet etmektedir.

Hususî tedris reşimi

Umumiyetle denilebilir ki hususi tedris serbesttir. Fakat bu serbestiyet muhtelif şekiller altında tahdit edilmiştir.

Hususî tedristeki tahdidat:

1 — Hususî tedris müessesesi ihdas etmek isteyenlerin tabi olması lâzımgeldiği şartlar: vatandaş olmayan hiç bir şahsın hususî mektepe açması katiyen memnudur. Şu halde mektepe ihdas etmek isteyen vatandaş olması ve asgarî 25 yaşında bulunması, katiyen mahkûmiyeti bulunmaması, tedris hususunda ehliyeti bulunması «asgarî bakaloreasını vermiş ve beş sene mekteplerde staj yapmış bulunması»

2 — Tedris müessesesi ihdasındaki kontroller: tedris

müessesesi ihdas etmek isteyen evvelâ bir beyanname verecektir.

Açılacak mektep ilk mektepse bu beyanname mere verilecek, mer beyannameyi valiye, akademi müfettişine ve müddei umumiye gönderecektir.

Açılacak mektep orta mektepse bu beyanname akademi müfettişine verilecek, akademi müfettişi keyifiyetten valiyi ve müddei umumiye haberdar edecektir.

Açılacak mektep yüksek mektepse bu beyanname akademi müfettişine ve yahut ta akademi rektörüne verilecektir.

Yapılan talep bazan red cevabı karşılabilir, ilk tedrisatta red cevabı mer ve akademi müfettişi tarafından verilir.

Orta tedrisatta Vali ve akademi müfettişi ve müddei umumi tarafından ve yüksek tedrisatta yalnız müddei umumi tarafından cevabı red verilir.

Red cevabı muayyen bir zaman zarfında verilmeli esbabı mucibesi gayet sarîh olmalıdır, ilk ve orta tedrisatta red cevabı talep edenin ahlâkı itibarile ve yahut ta müessesenin sıhhi bulunmaması itibarile verilebilir. Yüksek tedrisatta ise talep edenin ilmi ehliyeti bulunmaması ve yahut müessesede tedris olunacak mevzuun asayiş ve ahlâkı ammeye muhalif bulunması cevabı red vermeğe sebep olabilir. Red cevapları aleyhinde kanun dairesinde itiraz hakkı istimal edilir.

3 — Muallim ve müstahdeminin tabi olacağı inzibatî rejim:

Hususî tedris müesseselerinde bulunan muallim ve müstahdeminde umumî tedris müesseseleri muallimleri gibi inzibatî cezalarla cezalandırılır.

4 — Hususî tedris müesseselerinin teftiş tabi olması :

Bütün diğer eşhası hükmiye müfettişlerinin hususî tedris müesseselerini teftiş hakları olduğu gibi maarifi umu-

miye vekâleti müfettişleri de ayrıca bu hususî tedris müesseselerini teftiş ederler.

Meslekî tedris

Meslekî tedris müesseselerinin ihdası oldukça eskidir. Fransada sanayi mekteplerinin tesisi 1857 dedir.

Mahaza son senelerde bu hususta terekki kanunları yokken Fransa hükümeti ancak 1919 senesi kanunu ile meslekî tedrislere daha çok bir kıymet izafe etmiştir. Bu kanun mucibince meslek mektepleri de diğer mektepler gibi maarif vekâletine merbuttur.

Meslek mektepleri için ayrıca meslek mektepleri âlî meclisi namile bir meclis vardır. Kendisine tevdi edilen mesailde noktai nazarını bildirir. Bir takım temenniler dermeyen eder ve inzibatî cezalar tayin eder.

Maarif vekâleti yaptığı tetkikat neticesine göre lüzum gördüğü vilâyetlerde meslek mektepleri tesis eder.

Umumî yani maarif vekâleti tarafından ihdas edilmiş meslek mektepleri olduğu gibi şahsî teşebbüs neticesinde tesis edilmiş hususî meslek mektepleri de vardır. Hattâ meslekî tedrisat bazen kurslar marifetile de temin edilir.

Resmî meslek mektepleri: Resmî meslek mektepleri

1 — Kanun ve nizamlarla ihdas edilmişse devlet tarafından idare edilirler. Ve bunlar bu takdirde umumî müesseselerdendir.

2 — Vilâyet ve kommün meslek mektepleri vilâyet ve kommün tarafından idare edilirler. Bu mektepler vekâlet kararile tesis edilir.

3 — Ticaret odaları ve meslekî cemiyetler tarafından tesis edilen meslekî mektepler vardır. Bu mekteplerin idaresine kanun ve nizamların tespit ettiği hudut çerçevesi dahilinde hükümet istirâk eder.

Bunlardan mada olan meslek mekteplerinin cümlesi hususî meslek mektepleri mahiyetindedirler.

Hususî meslek mektepleri: - Bunlar da aynile hususî mektep ihdasında şart ve kaideler yukarda izah edilmişti. Bunlardan mada musaddak yani hükümet tarafından resmen tanınmış hususî meslek mektepleri vardır ki bunların tanınması ya bir iradei millîye ve yahut nazır kararıdır. Bunlar sıkı bir kontrole tabidir. Hattâ muallimlerin tayini bile vekâletin tensibile yapılmaktadır.

Devlet bu gibi hususi meslek mekteplerine bazen naktî muavenette bulunmaktadır.

Kurslar: Kurslar ya umumî resmî ve yahutta hususî yani gayrı resmî olurlar. Bu husustaki talepname veya beyanname mere tevdi edilmek lâzımdır. Hukuku amme kükmî şuhusleri kurs açmak hususunda tam bir serbesliye maliktirler. Saniyen kurs ihtası vilâyet encümeni tarafından görülen lüzum üzerine talep edilebilir. Bu takdirde devlet naktî muavenette bulunabilir.

Sanayi erbabı tarafından da sanatlarına müteallik kurslar ihdas ve tesis edilebilir.

Radyo rejimi

İçtima ve matbuat tarikile intişar eden tefekkür tezahüratı asrın terekkiyatı ile radyo ile temin edilmiştir. Mahaza radyo münasebetile bu mesele gayet mutlak bir şekil almıştır.

Radyo elektrikli telgrafın tekemmül etmiş bir şeklidir Muhaberatın nakli için bugün bir vasıta olarak kabul edilmiştir Posta ve telgraf ve telefonun inhisarına malik olan devlet hiç şüphe yoktur ki belki radyonun inhisarını da kendisine temin edecektir. Her hangi şekilde olursa olsun maka matı idariye bu vasıtai muahberden başkaları tarafından müşkilât iras ve esrarı ifşa edilmeksizin azamî istifade etmelidir.

Fakat radyo bugün bir vasıtai muhabere olmakla kalmayıp tefekkürün tezahüratını temin etmektedir. Ve radyo sayesinde bir hatip yalnız iradı nutuk ettiği salonda kendisini dinlemekle kalmayıp belki dünyanın her tarafına noktai nazarlarının yazmaktadır.

Muayyen bir noktai nazar veya muayyen bir fikir ve bir havadis belki gazetede ve yahut risalede okumayacak ve görmeyecek olan bir kütlei samiin tarafından dinlenilecektir.

Binaenaleyh hürriyeti siyasiye mukaddes bir hak olacak bilinen bir memlekette içtima ve matbuat hürriyeti gibi radyo da tam bir hürriyete malik olmalıdır.

Fakat radyo samiini ziyadeleştikçe hükümetler menafii âliyei memleket noktai nazarından içtima ve matbuat hürriyetine olduğu gibi radyo hürriyetine de bazı tahdidat ve takayyüdat vazetmek mecburiyetini hissedeceklerdir.

Ve hattâ bazı memleketler hissetmişlerdir.

Bir gazetenin ve yahut bir içtimain kontrolü nispeten ne kadar basitse radyoya vazolunacak kontrol teşkilâtı o nispette müşkül olacaktır.

Fakat radyo bugün hayat için bir ihtiyaç halinde bulunduğu ve büsbütün serbest bir radyo rejiminin menafii içtimaiyeyi ihlâl edebilmesi ihtimali olduğundan devletler müdahale mecburiyetinde kalmışlar. Ve oldukça ağır bir ceza sistemi vazetmişlerdir.

Radyo hakkında mer'i ahkâm

Fransa hükümeti bu hususta 1926 tarihli bir kanun vaz etmiştir. Bu kanun her gün tekemmül etmekte olan radyo hakkında ihtiyacı tatmin edecek bir derecede olmadığı aşikârdır. Mahaza kanunun tadili radyonun tekemmülünü takip edecektir. Kanunun umumî hatları :

1 — Yalnız işaret ve ses alıcı (ahize) makinesi tesisi ve istimali serbesttir, işaret ve ses verici makineler tesisi mem

nudur. Mütetekabil muhabere tesis eden makineler istimali memnudur. Alıcı makineler eşhası hususiye tarafından ancak posta ve telgraf nezaretine beyanneme vermek suretile istimal olunabilir. Şayet umuma küşade alıcı makineler tesis edildiği takdirde hükümete bir resim vermek mecburiyeti vardır.

Hususî muhabere temini musaadei mahsusa istihsaline mütevakkıftır.

2 — Verici makineler tesisi için hariciye, müdafaayı milliyeye, bahriye ve dahiliye posta ve telgraf nezaretlerinden müsaadei mahsusa istihsal edilmelidir.

3 — Radyo istasyonları 1933 tarihinden itibaren fennî noktai nazardan devlet tarafından işletileceği gibi idarî ve malî noktai nazardan da yine devlet tarafından kontrol edilecektir.

Verici programlar eşhası hükmiye salâhiyetini haiz gruplar tarafından tatbik edilecektir.

Ve bu eşhası hükmiye de hidematı amme memurini menafii umumiyyeye hadim cemiyetler, müellifler, mimarlar, amatör grupları ve matbuat müntesibini temsil edecektir.

Verici radyo tesisatı elyevm bu mümessillerden mürekkep bir grup tarafından idare edilmektedir. Grubun idaresi devlet tarafından kontrol edilmekte, ve devlete ait hissei temettü muntazaman tahsil edilmektedir.

4 — Radyo makineleri ve tesisatı, intizamı ammeyi ihlâl, emniyeti ammeyi selp ve millî müdafaayı alâkadar edecek şekilde istimal edildiği takdirde muvakkaten zabt ve müsadere edilir.

ahim Ali

Mülkiye Mektebi Hukuku İdare Hocası

— SON —

Müessese veya
Bina defteri
kayıt No.

İslettiği, çalıştığı veya oturduğu yeri terk
edenlerin 1704 numaralı kanun
mucibince verecekleri

Polis merkezi
kayıt No.

[4] numaralı İhbar Varakası

Sorgular

Cevaplar

Müessese veya veya binanın	İsmi, mevkii ve No. : Daire veya oda No. :	
İsmi ve babasının ismi ve şöhreti		
Memleketi ve doğduğu tarihi		
Tabiiyeti ve milliyeti		
Sıfat veya san'atı		
Refakatinde bulunanların isimleri		
Nereye hangi tarikle hangi tarihte gittiği		
Nakil veya terk-i ticaret ettiği tarih		

Müessese veya bina
Müdürünün imzası

/ / 193
Aldığı Saat Dakika

Hüviyet sahibinin
imzası

Müessese veya
bina defteri
kayıt No.

İhbarnamenin alındığına dair
Makbuz

Polis merkezi
kayıt No.

_____ kâin _____ numaralı _____ rın Müdürü
den alınmıştır.

Aldığı saat dakika / / 193 Alan memurun imzası

Bina defteri
kayıt No.

Odaları ayrı ayrı kiraya verilen apart-
manlarla müstakil haneleri, han, otel,
pansiyon ve bekâr odalarını işletmek
isteyenlerin 1704 numaralı kanun
mucibince verecekleri

Polis Merkezi
kayıt No.

Sorgular

[3] numaralı Beyanname

Cevaplar

Binanın	İsmi, mevkii ve No. İcarolunan oda veya dairenin N.	
İsmi ve babasının ismi ve şöhreti		
Memleketi ve doğduğu tarih		
Hüviyet cüzdanının veya ikametgâh va- rakasının veya beyanname maktubunun tarih ve numarası ve nereden aldığı		
Evvelki ikametgâhi		
Tabiiyeti ve milliyeti		
Ne işle meşgul olduğu		
Yanında bulunanların isimleri ve kendileri- ne derecei münasebetleri ve sanat ve yaşları		
Hangi tarihte hangi tarikle nereye gideceği		

/ / 193 Beyanname sahibinin imzası

Alındığı Saat Dakika

İHTAR : Beyanname sahipli bu varakayı Türkçe yazmağa mecbur olmakla beraber ismi ve şöhretini
ayrıca kendi lisani ile de yazabilir. Okumak yazmak bilmeyenler ismi yerine parmak basarlar. Bir kimsenin
refakatinde bulunan 18 yaşını müteaviş erkekler ayrıca hüviyet varakası vermeğe mecburdur.

Bina defteri
kayıt No.

Beyannamenin alındığına dair
maktub

Polis merkezi
kayıt No.

kâin numaralı işleyen

ait beyanname alınmıştır.

Alındığı Saat Dakika

/ / 193

Alan memurun imzası

Müesseseler Defteri Kayıt No: _____	Hastaneler, Dini ve Hayri umum Müesseselerle gelenlerle burada çalışanların 1704 numaralı kanun mucibince verecekleri [2] numaralı Hüviyet Varakası	Polis Merkezi Kayıt No: _____																						
Sorgular		Cevaplar																						
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 45%; padding: 5px;"> Müesse İsmi, mevkii ve No, senin- İcar olunan oda veya dairenin No. </td> <td style="width: 55%;"></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">İsmi ve babasının ismi ve şöhreti</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Memleketi, doğduğu tarih</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Tabiiyeti ve milliyeti</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Evvelki ikametgâhi</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Nereden geldiği ve buraya geldiği tarih</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Ne için geldiği</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Ne yapacağı</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Tahsil derecesi</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Ne kadar oturup hangi tarihte hangi tarikle nareye gideceği</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Hüviyet cüzdanını veya ikametgâh varakasını veya beyanname makbuzunu nereden aldığı ve tarih ve numarası</td> <td></td> </tr> </table>			Müesse İsmi, mevkii ve No, senin- İcar olunan oda veya dairenin No.		İsmi ve babasının ismi ve şöhreti		Memleketi, doğduğu tarih		Tabiiyeti ve milliyeti		Evvelki ikametgâhi		Nereden geldiği ve buraya geldiği tarih		Ne için geldiği		Ne yapacağı		Tahsil derecesi		Ne kadar oturup hangi tarihte hangi tarikle nareye gideceği		Hüviyet cüzdanını veya ikametgâh varakasını veya beyanname makbuzunu nereden aldığı ve tarih ve numarası	
Müesse İsmi, mevkii ve No, senin- İcar olunan oda veya dairenin No.																								
İsmi ve babasının ismi ve şöhreti																								
Memleketi, doğduğu tarih																								
Tabiiyeti ve milliyeti																								
Evvelki ikametgâhi																								
Nereden geldiği ve buraya geldiği tarih																								
Ne için geldiği																								
Ne yapacağı																								
Tahsil derecesi																								
Ne kadar oturup hangi tarihte hangi tarikle nareye gideceği																								
Hüviyet cüzdanını veya ikametgâh varakasını veya beyanname makbuzunu nereden aldığı ve tarih ve numarası																								
Müesseseler Müdürünün imzası _____ / 19 _____		Hüviyet Sahibinin imzası _____																						
Alındığı _____ Saat _____ Dakika _____																								
İHTAR : Hüviyet sahibi bu varakayı Türkiye yazmağa mecbur olmakla beraber ismi ve şöhretini ayrıca kendi ismi ile yazabilir. Okumak yazmak bilmeyenler imza yerine parmak basarlar. Bir kimsenin refakatinde bulunan 18 yaşını müteaviç erkekler ayrıca Hüviyet Varakası vermeğe mecburdur.																								
Müesseseler Defteri Kayıt No: _____	Hüviyet varakasının alındığına dair Makbuz _____	Polis Merkezi Kayıt No: _____																						
kâin _____ numaralı _____ de makam _____ ait Hüviyet Varakası müesseseler müdürü _____ den alınmıştır.																								
Alındığı _____ Saat _____ Dakika _____ / 19 _____		Alan Memurun imzası _____																						